

TABÁK ANDRÁS

Ő az, akit szeretsz

**Elbeszélések gyerekekről,
kamaszokról
és különböző vén lovakról**

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST

© Tabák András, 1988

„És abban a pillanatban megláttuk őket. Három surranó árny sötétlett elő a havon. Két nagy és egy kicsi. Lappangva, hangtalan vágta át az irtáson, de annyira gyorsan, oly alig villanásnyi idő alatt, hogy mire felocsúdtam, már el is tűntek túloldalt a bakacsinsötét erdőben.

Olyan volt az egész, akár egy látomás. És talán annak is hittem volna, ha mellettem Muki meg nem szólal.

– Ordaskáim... – suttogta gyengéden.

Nem mondott egyebet. Halkan, melegen felsóhajtott.”

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

A helvéciai próba

In memoriam B. B.

A harmincéves háború idején élt egy Erdélyből a Felföldre származott kereskedőember, bizonyos Servatius. Valaha szegény vándorkalmárként kezdte, de talpraesettsége folytán, no meg a szerencséjének köszönhetőleg hamarosan jelentékeny vagyonra tett szert. Kereskedőháza az első volt N. városában, és egész Felső-Magyarországon virágzó forgalmat bonyolított le. Servatius elég későn, harmincnyolc éves korában nősült meg. Egy jómódú lőcsei polgárleányt vett el, akitől másfél év múltán fiúgyermek született. Az asszony gyermekágyi lázban meghalt, és ez annyira lesújtotta a kereskedőt, hogy nem gondolt újabb házasságra, hanem fiával együtt özvegyemberként élt tovább.

Midőn Wallenstein betört a Felföldre, barátai azt tanácsolták Servatiusnak, hogy meneküljön el erdélyi atyafiságához, mivel nemcsak a gazdagságáról volt nevezetes, hanem hitbuzgó protestantizmusáról is, amely a püspöki városban már amúgy is sokak szemében szálka volt. Talán előkelő, kényelmes házát sajnálta otthagyni, vagy a veszélyt becsülte alá, jöllehet a közelgő had dúlásáról naponta érkező riasztó hírek a városba, de akár mint történt is, elszalasztottá a kedvező alkalmat, és csak akkor kapott észbe, amikor a katolikusok előőrsei megjelentek a város előtt. Ekkor azonban nagyon megijedt. Belátta, hogy pillanatig sem vesztegetheti tovább az idejét. Sietve magához hívatta titkárát, egy Hollósi nevű elszegényedett nemesembert, és így szólt hozzá:

– Ma este elhagyom a várost, mert nem akarom, hogy valami pénzéhes német lator kilyukassza a bőrömet. A fiamat nem merem magammal vinni. Kicsiny még, ötéves sincsen. Ki tudja, milyen veszedelemnek tenném ki.

Magában azonban azt gondolta, hogy a gyerek csak kölönc lenne a nyakán, s egyébként is, mihez kezdene vele menekülés közben.

– Nyíltan megkérdem tehát – nézett a titkárra –, hogy vállalná-e a gyermek elbújtatását és gondozását addig, míg vissza nem térhetek? Kegyelmed, tudom, katolikus, nincs félnivalója a császáriaktól; már csak azért sem, mivel egykor a soraikban harcolt.

Hollósit meglepte a kereskedő kérése. Idestova hatodik éve állt a szolgálatában, mióta súlyos lábsebével mint rokkant kilépett a hadseregből, de kapcsolata a kereskedővel kizárólag a hivatalos üzleti ügyekre szorítkozott. A titkár szófukar, kissé

rideg természetű ember volt. Magányosan élt, örökösen csak a könyveit bújta, amelyeket messzi földről, Itáliából, Párizsból, Danckából hozatott, nem sajnálván megadni értük mégoly borsos árakat sem. Barátokra, családra nem tartott igényt, habár sokan keresték a társaságát, és nem egy módos família akadt, ahol szemet vetettek reá eladósorban levő leányuk számára. Am ő hűvösen hártott el mindenfajta közeledést, senkit sem engedett közel férközni magához. Azt rebesgették róla, hogy emberkerülővé a sok mihaszna tudomány, gőgössé az ősi armális és buzgó katolikus hite teszi. Idővel éppen elég ellensége is akadt emiatt, de a kereskedő mindig erélyesen megvédte az áskálódóktól. Jól ismerte titkára képességeit és megbízhatóságát, mizantrópiáját rokkantságának tudta be, munkájával pedig a lehető legnagyobb mértékben elégedett volt. „Igen – gondolta most is –, csakugyan nincs senki, akire nyugodtabb lélekkel bízhatnám rá a gyereket.”

A titkár hallgatott. Lassan ocsúdott meglepettségéből. Hívó katolikus lévén természetesen örült a császáriak jövetelének, s mit sem adott a kegyetlenkedéseikről szállongó hírekre, de azt azért sejtette, ha magához veszi a kisfiút, legalábbis kellemetlen háborgatásoknak nézhet elébe. Már éppen azon volt, hogy kereken visszautasítja a kereskedő kérését, amely máskülönben is valami megnevezhetetlen viszolygással töltötte el, amikor megpillantotta a gyereket, aki az ablaknál önfeledten játszott az ólomkatonáival. „Te, szegény kis nyomorult” – gondolta, és megesett rajta a szíve.

Nem is habozott tovább, hanem a kereskedőhöz fordulva, szokott szűkszavúságával azt mondta:

– Jó helyen lesz a fia, Servatius úr.

A kereskedő kitörő örömmel ugrott fel karosszékéből. Megölelte titkárát, és ígéretet tett, hogy visszatérve bőségesen megjutalmazza majd.

Még aznap este útra kelt, és a sötétség: leple alatt szerencsésen átsiklott a katolikus sereg egyre szorosabbra záruló ostromgyűrűjén. Reggel a titkár is elhagyta a Servatius-házat, miután az összes szolgákat szélnek eresztette. A kisfiúval együtt a bátyjához költözött, aki egy városszéli házban lakott.

Két nappal később a császáriak megadásra szólították fel a várost, és a város megnyitotta előttük a kapuit. Megkezdődött a dúlás, a fosztogatás és a protestánsok összefogdosása.

Hollósi csak ekkor ébredt igazán tudatára, micsoda veszedelembé sodorta magát. A császáriak azokat a katolikusokat is irgalmatlanul megbüntették, akikről kitudódott, hogy protestánst rejtegetnek. És napról napra nagyobb keserűséggel kellett tapasztalnia, hogy bátyja családját kínosan érinti ottléte a protestáns gyerekekkel. Sógornője éjjelnappal reszketett félelmében, és titokban szüntelenül férje fülét rágta, hogy szabadítsa már meg tőlük a házat.

Így aztán egy este, amikor Hollósi lefekvéshez készülődött, a bátyja félszegen megszólította:

– Be kell látnod, hogy veszedelmes dolgot művelsz – mondta csendesen. – A nap minden szakában kidobolják, hogy aki protestánsnak menedéket nyújt, azt egész családjával együtt protestánsnak nyilvánítják. Az pedig jól tudod, mit jelent...

Hollósi kinézett az ablakon. A szemközti ház lobogva égett. A lángok fényénél látni lehetett, hogy egy szakasz zsoldos löcsökkal ütlegeli a ház lakóit.

– Borzalmas! – tört ki belőle. – Hát mi történik itt? Azelőtt mindez ismeretlen volt ebben a városban! Ezek nem katolikusok, hanem gyilkosok!

Bátyja rémülten nézett rá, mint aki attól tart, hogy még a falnak is füle van, majd

szemét lesütve, suttogva folytatta:

– Értsd meg, ha nem lenne családom ... ha nem félténém a három gyermekemet... És különben is, kiért viszed vásárra a bőrödöt? Voltaképpen mi közöd neked ehhez a kálvinhitű fiúhoz? Sohase szeretted a kereskedőt. Hiába is állt köztiszteletben, te mindig csalónak és kapzsi csirkefogónak tartottad. Ez a gyerek pedig az ő vére ...

Elhallgatott, mert észrevette, hogy öccse tekintete mereven szegeződik rá, s hogy haragjában megkeményedik az arca.

– A gyerek ártatlan – szólt fojtottan Hollósi, de egyebet nem mondott.

Nyomban készülődni kezdett, s többé rá se hederített bátyjára, aki pedig bűnbánó arccal forgolódott körülötte, és egyre csak azt hajtogatta, hogy ha nem volna a felesége meg a három gyermeke, inkább többől vágatná le a kezét, semhogy ily módon az utcára tegye őket. Hollósi gyöngéden felkeltette a kisfiút, aki még álmában is kedvenc ólomkatonáját szorongatta a kezében, majd meleg kendőbe bugyolálva és a karjába véve, búcsúszó nélkül elhagyta a házat.

Az utcák néptelenek voltak, csak valahol a távolban csattant el egy-egy lövés, és olykor rettentő jajkiáltások hallatszottak, részeg katonák gajdolásától kísérve. Bár borús éjszaka volt, és ablak sem fénylett sehol, könnyűszerrel lehetett tájékozódni, mert itt is, ott is máglyaként lobogó házak világítottak. Hollósi, karján az alvó kisfiúval, szorosán a házak fala mellett sántikált, felkészülve arra az eshetőségre, hogy behúzódjék valamelyik kapu mélyedésébe, ha katonákat látna közeledni. Köpenye alatt felhúzott kakasú, kis, kerek pisztolyt szorongatott. Eltökélte, hogy végveszély esetén inkább ő maga végez a gyerekekkel, de élve nem engedi a martalócok kezére jutni, így kelt át elszántan, de szívében félelemmel a város egyik végéből a másikba, mígnem egy hatalmas, erődszerű ház elé érkezett, ahol Servatius úr jó barátja, egy Matuscsák nevezetű, Sléziából bevándorolt, módos protestáns ember lakott, a tímárok céhmestere.

Hosszas kopogtatás után végre csikorogva megnyílt a súlyos tölgyfa kapu, és kezében lámpással néhány halálra vált szolga kukkantott ki, s mögöttük ott állt hálóingben, sipkában maga Matuscsák úr is.

A titkár sietve elhadarta, hogy Servatius kereskedő elmenekült a városból, minekelőtte rábízta a kisfiút, és arra kérte a céhmestert, hogy erre az egyetlen éjszakára fogadja be őket a házába.

A tímár hidegen végigmérte, s rekedt hangon azt mondta, hogy semmi köze sem a kereskedőhöz, sem a kölykéhez, azzal becsapta előttük a kaput.

A dörrenésre a kisfiú felriadt, és sírni kezdett. A titkár rémült suttogással próbálta csitítani, de a gyerek egyre erősebben sírt. Hiába is ringatta, simogatta, csókolgatta a férfi, nem hallgatott el. Ekkor Hollósi kétségbeesetten letépte magáról a kicsiny aranykeresztet, amelyet még gyerekkorában kapott anyjától, s amelyet soha nem vetett le, és a kisfiú kezébe nyomta. A csillogó fémdarab lekötötte a gyerek figyelmét, és megfélemezte a sírásról.

Most a néptelen sikátorokon át a város egy másik negyede felé indultak. Csakhamar a plébániatemplom melletti papiakhoz értek, ahol Hollósi gyóntatója, az idős Péter atya lakott. Ezt a papot Hollósi régtől tisztelte, és bizonyos volt abban, hogy számíthat a segítségére.

A pap a kései óra miatt ugyan némiképp csodálkozva, de igaz barátsággal üdvözölte, amikor kaput nyitott. Ám a homloka rögtön elfelhősödött, amint megpillantotta a kisfiút, aki kerekre nyílt, megszeppent szemmel bámult rá, miközben mélyen szopogatta a kis keresztet.

– Ismerős ez a gyermek – dünnyögte rosszat sejtve a pap, miközben magasra emelt

gyertyájával az arcába világított. – Mondd, fiam, kié?

– Servatius úré – felelte Hollósi.

Azzal őszintén elbeszélte mindent, Péter atya pedig egyre nagyobb szörnyülködéssel hallgatta. Ekkor három lobogó fáklyát tartó katona fordult be a templom mellett a térre, és a pap hirtelen megragadta a gyereket.

– Fuss! Menekülj! – szólt Hollósinak elfúló hangon. – A gyermeket majd én átadom nekik.

A titkár döbbenetesen meredt rá, s ezt a kedvező pillanatot kihasználva, a pap kitépte kezéből a kisfiút.

A katonák lépésről lépésre közeledtek, és Hollósi érezte, hogy a pap olyan erősen tartja a gyereket, hogy nem tudja tőle visszavenni.

– Hé, ide! Ide! – kiáltotta Péter atya a katonáknak. – Ebhitű fattyút fogtunk!

Hollósi agyát elöntötte a vér. Előrántotta a pisztolyát, és közvetlen közletről a papra sütötte. Azután felnyalábolta a gyereket, és amennyire csak rossz lába engedte, inaszakadtából futni kezdett a girbegurba utcán. Szerencséjére a katonák megrémültek a dörrenéstől, s minden bizonnal részegek is voltak, így nem vették üldözőbe, hanem csak vaktában lövöldöztek utána.

A hajnal egy elhagyatott szénapajtában találta őket. Hollósi betakargatta köpönyegével a mélyen alvó kisfiút, azután magára hagyta, hogy valami élelem után nézzen. Halálosan fáradt volt. Egész éjszaka le nem hunyta a szemét, és iszonyattal gondolt arra, amit elkövetett. Egyedül csak abban reménykedhetett, hogy a lövés talán nem ejtett halálos sebet, és Péter atya életben maradt. De ekkor ráeszmélt, hogy ha nem halt meg, minden eddiginél nagyobb veszély leselkedik a kisfiúra, hiszen a pap mindkettejüket meg tudja nevezni. Ezért egy útszéli, roskadozó kőfeszület elé térdelve, s kezét imára kulcsolva, azt a szörnyű fohászt küldte az Úrhoz, hogy bárcsak a pisztolylövés megölte volna a papot.

Ez az óhajta beteljesült. Kibicegve a piactérre ugyanis hallania kellett, amint éppen kidobolják: harminc aranytallér a jutalma annak, ki a protestáns gyilkos nyomára vezeti a hatóságokat. A titkárt rémület fogta el, meghallván ezeket a szavakat. Attól félt, hogy a vásári forgatagban azonnal felismerik és kiszolgáltatják. Kisvártatva mégis megnyugodott, hiszen a közleményből kitetszett, hogy nem tudják, ki a tettes. Ennek ellenére úgy döntött, a gyerekekkel együtt mihamarabb kiszökik a városból, és valami biztonságos helyen húzza majd meg magát egy időre. Némi élelmiszert vásárolt, azután visszatért a pajtába. A kisfiú már felébredt, és türelmesen várta.

Miközben csendesen falatoztak, a titkár szemügyre vette a gyereket. Meglepődve látta, milyen szép és milyen kedves. Felfedezése annál inkább meglepte, mivel a kisfiú azelőtt is gyakran a szeme előtt volt, de akkor soha nem tartotta különbnek akárki más négyéves gyermekénél. Most még az is feltűnt neki, hogy a fiúcska nyakán pici anyajegy van, és ha mosolyog, alig észrevehető gödröcske nyílik az arcán. De legjobban talán mégis a szeme tetszett. Szürkés-kék, kissé keskeny metszésű szeme volt a fiúnak, s Hollósi úgy érezte, ez értelmet és bátorságot fejez ki. „Nem hasonlít az apjára” – állapította meg, és meghökkent, hogy ez a gondolat milyen örömet okoz neki.

– Egyél csak, egyél – mormogta gyöngéden, majd váratlan elhatározással újra levette magáról az aranykeresztet, és a kisfiú nyakára kapcsolta. – Ez minden rossztól meg fog oltalmazni.

Másnap megint kénytelen volt magára hagyni a gyereket. Körül kellett néznie, és ki kellett tervelnie, hogyan ejthetnék majd szerét menekülésüknek. Elmerülten kémlelődött a városkapu környékén, ahol igen nagy volt a forgalom, amikor egy

bőrkesztyűs kéz nehezedett a vállára, s arra ocsúdott, hogy muskétás katonák veszik körül.

Nem vesztette el a lélekjelenlétét, fennhangon és felháborodottan tiltakozni kezdett az erőszak ellen. Hangosan kiáltozta, hogy alkalmasint összetévesztik valakivel, hiszen ő katolikus, és ezt bárki megbizonyíthatja, aki csak ismeri a városban. A katonák azonban szóra sem méltatták, hanem egyenest bekísérték a városi őrházba. „Végem van” – gondolta Hollósi, de csodálkozva tapasztalta, hogy önmagában ez mennyire hidegen hagyja, s csak a gyerek miatt aggódik.

Az őrházban, legyőzve büszkeségét, térdre vetette magát a parancsnokló tiszt előtt. Könyörögve kérte, hogy engedjék szabadon. A zsoldostiszt fagyos pillantást vetett rá, és megkérdezte, igaz-e, hogy protestáns gyermeket rejteget. „Tehát nem a gyilkosság miatt...” – gondolta Hollósi, de megkönnyebbülést mégsem érzett, mert rájött, hogy ezek szerint valaki elárulta. „Csak nem a bátyám?” – s ettől egészen jéggé dermedt a szíve. Ám rögtön fellélegzett, mert látta, hogy bevezetik a helyiségbe Matuscsák céhmestert.

A kihallgatás sokáig elhúzódott. A céhmester kitartóan állította, hogy Hollósi a protestáns Servatius kereskedő kisfiával bebocsáttatást kért a házába. Hollósi körömszakadtáig tagadott.

A tiszt végül elunta a szócséplést, és intett a katonáknak.

– Vonjátok csigára mind a kettőt. Egyikük hazudik. És amelyik a hazug, az majd visszavonja a vallomását.

– Nemesember vagyok! – kiáltotta Hollósi, de a tiszt gúnyosan a szemébe nevetett.

Így történt, hogy csak másfél óra kínzatás után, miközben mind a ketten több ízben is eszméletüket veszítették, és már élő roncsokká váltak, a céhmester nem bírta tovább, és felkiáltott, hogy az ő vallomása volt a hamis.

A tiszt akkor megparancsolta, hogy a tímárt tüstént állítsák pellengérré, mivelhogy ártatlan katolikus embert rágalmozott meg, és ezért lakolnia kell. Hollósit szabadon bocsátották.

Borzalmasan összetört testtel vánszorgott vissza a rejtekhelyre, gondosan ügyelve arra, hogy kerülő utakat tegyen, és félrevezesse, aki netalántán a nyomába szegődött volna.

A pajtában a kisfiú mozdulatlaná dermedt, amikor meghallotta a lépéseket. Arcát, mintha csak ettől láthatatlanná válna, a meleg alomba temette. De aztán simogató kezét érzett, s erre szemét felnyitotta. Megpillantotta a férfi vértelen arcát, megtört szemét, és váratlanul így szólt:

– Apa!

Hollósi beteg lett, napokig magas láz gyötörte. Olykor elveszítette az öntudatát, érthetetlen szavakat mormogott, és ide-oda dobálta magát fekhelyén. A kisfiú hiába szólongatta, nem tudott válaszolni neki. De ha magához tért, odahívta a gyereket, cs hosszasan, szótlánul, különös mosollyal fürkészte. Azután megint visszazuhant az eszméletlenségbe. Félrebeszölt, s azt sem érezte, hogy a gyerek átkarolja a nyakát, szorosan hozzásimul, és szüntelenül csókolgatja izzadságban fürdő arcát. S a kisfiú, mert éhes volt, mindennap kisettenkedett a pajtából. Riadozva bár, de az éhségtől üzve a szomszédos udvarokból gyümölcsöt, tojást, zöldséget lopott, sőt valamelyik üresen hagyott konyhából egyszer egy frissen sült kenyeret is elcsent. Miután jóllakott, apró darabkákat tört a kenyérből, és falatonként bedugdosta a férfi szájába.

Szent György napja után a titkár lassan összeszedte magát, és hamarosan talpra állt. A következő héten pedig szerencsésen kijutottak a városból. Egy közeli faluban

húzódtak meg, amelyet elkerült a háború, és ahol jó szívvel befogadták őket.

Egy év telt el. Bethlen Gábor protestáns hadai megfutamították Wallensteint, és egymás után foglalták vissza a felföldi városokat. A fősereggel tért vissza N. városába Servatius kereskedő is, aki derekasan verekedett számos csatában.

Miután számba vette a pusztulást, amely a házát érte, titkára és gyermeke felől kezdett kérdezősködni.

Így történt, hogy egy nap hajdúk jelentek meg abban a faluban, ahol Hollósi és a kisfiú meghúzódott. A hajdúk társzekerre ültették őket, és megindultak velük a városba.

Servatius úr nyájas mosollyal, öleléssel fogadta titkárát.

– Amit ígértem, megtartom – mondta. – Tetszése szerint óhajthat bármilyen jutalmat, szekretárius uram. Alkudozás nélkül megadom. – És gyönyörködve nézegette fiát, aki ott állt a titkár mellett, barnára sülve, megizmosodva.

Hollósi csendesen válaszolt:

– A gyermeket kérem jutalmul.

A kereskedő elképedve bámult rá, azután nevetni kezdett, majd haragra gerjedt.

– Lökjétek ki! – kiáltott a szolgálóinak. – Adjatok neki egy zacskó aranyat, de meg ne engedjétek, hogy még egyszer a szemem elé kerüljön!

A szolgálak Hollósira vetették magukat. A titkár kétségbeesetten védekezett, de egykettőre kihajították a házból. És ekkor Servatius úr döbbenet hallotta, hogy a kisfia zokogásban tör ki, és azt kiáltozza:

– Apa! Édesapa! Ne hagyj itt! – miközben a titkár után akar szaladni, s épp elég dolgot ad a szolgálóknak, hogy visszatartsák.

Hollósi magából kikelve futott a hatóságokhoz, és szinte esztét veszve őrjöngött, hogy elvették tőle a fiát. De a hatóságok sehol sem hallgatták meg. Tudták, hogy a gyerek Servatiusé, aki mellesleg gazdag és protestáns ember, míg ő szegény, akár a templom egere, és ráadásul katolikus, ami hivatalosan ugyan nem számított bűnnek, de most inkább hátrányra szolgált, mint előnyre. Ezért aztán mindenünnen kidobták, de mert csak nem hagyta abba a zaklatást, végül már bolondnak kezdték tartani, sőt: még azzal is meggyanúsították, hogy a gyerek révén a Servatius-vagyonra fáj a foga.

Hollósi nem sokra ment volna, ha abban az időben nem érkezik a városba hadi mustrát tartani maga Bethlen Gábor. Az erdélyi fejedelem akkor már nagyon beteg volt. Az orvosok ugyan megállapították, hogy a veséje kínozza, de segíteni nem tudtak rajta. Egy nap, amikor különösen meggyötörte a fájdalom, jelentették neki, hogy jött valami bice-bóca ember, aki azt állítja, hogy orvosolni tudná a betegségét.

Ez az ember Hollósi volt. Amint kettesben maradtak a tágas teremben, nyomban térdre esett, és bevallotta, hogy az orvosláshoz mit sem konyít, de másként, mint e családsággal, aligha nyerhetett volna bebocsátást, holott igen komoly kérése van.

A fejedelem lobbanékony természetű férfi volt. Ha előntötte a harag, cseppet sem tartóztatta meg magát a válogatott gorombaságoktól. Hollósit is leteremtette, szörnyű dolgokkal fenyegette meg, de azután indulata lecsillapult, és intett neki, hogy álljon fel, beszéljen. Úgy vélekedett ugyanis, hogy aki ilyen agyafúrt vakmerőségre vetemedik, annak valóban fontos közlendője lehet.

Hollósi látta, hogy a fejedelem mennyire szenved a görcseitől, s hogy fájdalmát palástolja, az ajkát rágja és a szakállát tépdesi, és ezért rövidre fogta elbeszélését.

A fejedelem türelmetlenül hallgatta végig. Fel-felugrált karosszékéből, és kínjában járkálni kezdett. Amikor pedig Hollósi befejezte, végigmérte, majd dühösen kifakadt:

– Szép kis infámiába keverte magát kegyelmed, hallja! Gyilkosság, egy ígélet

megszegése. Magasztos pápista erények! Méltóak egy invalidus császári tiszthez. Mint vélekedne arról, ha tüstént felhúzatnám az első fára? Ez egyszer a kegyelmed anyaszentegyháza is lelkesen helyeselné.

A titkár közbeszólt, és azt mondta, hogy a gyerekért hajlandó akár nyomban áttérni a protestáns hitre. De a fejedelem ráripakodott, hogy botcsinálta protestánsokra nincs szüksége, hiszen éppen elég képmutató szaladgál körülötte, és máskülönben is sokkal helyénvalóbb és Istennek tetszőbb dolog, ha egy gyilkos megmarad a pápista hitben; még akkor is, ha a szóban forgó gyilkosság impetuosus volt és olyan emberen esett meg, akit bizonyára a pokol legmélyebb bugyrában szurokban sütögetnek már – remélhetőleg az idők végezetéig.

Hirtelen megtorpant Hollósi előtt, és áthatóan rámeredt.

– Tudja-e kegyelmed, hogy Servatius kalmár dúsgazdag ember? Hogyne tudná, hiszen a szekretáriusa volt! Nagy a vagyona, he? Roppantul nagy...

Hollósi elpirult, és azt felelte, kész azon nyomban esküt tenni, hogy a vagyonból egyetlen poltúrára sem tart igényt, neki csak a fia kell.

– De hiszen nem is a tied! – üvöltötte a fejedelem. – Nem a te véred, jó uram!

– Nem az én vérem, de az én fiam – mondta állhatatosan a titkár. – Minden, ami emberi benne, tőlem való.

A fejedelem megállt előtte, és megint szúrósan szemügyre vette. Talán két teljes percig is vizslatta az arcát.

– Most menj – intett azután bágyadtan –, menj Isten hírével, uram! Szombaton délben ítélőszéket tartok majd.

A különös esetnek csakhamar híre ment a városban, s természetesen annak is, hogy maga Gábriel Princeps mond ítéletet a pörös ügyben. Az emberek városszerte sokat vitatkoztak a dolgon, és a véleményük megoszlott. Némelyek úgy vélekedtek, hogy a születési jog az idők kezdete óta perdöntő, s a gyerek vitathatatlanul az igazi apát illeti, mivel annak a vére csörgedezik az ereiben. Mások viszont, akik töviről hegyire megismerték a szekretárius viszontagságait a kisfiú védelmében, azt hajtogatták: annyit szenvedett érte, hogy kétségtelenül ő érdemli. Szombaton délben aztán csak úgy feketéllett a magisztrátus előtti kövezett tér a kíváncsiskodóktól. A díszszalába csak kevesen jutottak be, azok csupán, akik nem sajnálták a fáradságot, és már napkeltekor odaálltak a kapu elé.

Amikor a jobb oldali ajtóban megjelent Servatius úr, kézen fogva a kisfiút, a hallgatóság felmorajlott. Mindenki láthatta, hogy a gyerek szomorú, és olyan rossz színben van, mintha a bánat emésztené. Ezzel szemben a kereskedő pirospozsgás arccal, igazának tudatában nyugodtan és magabiztosan várakozott. Kis főbiccentésekkel és fojtott mosolyokkal üdvözölte ismerőseit.

A hajdúk kinyitották a bal oldali ajtót, amelyen Hollósi bicegett be. Akik hosszú idő után akkor látták először, csodálkozva állapították meg, hogy erősen megöszült, és szemlátomást megöregedett. A titkár nem nézett az emberek felé, csak a kisfiút nézte, aki megpillantva őt, nyomban hozzá akart szaladni, de a kereskedő visszatartotta.

Végül néhány előkelő úr kíséretében belépett a fejedelem, és erre nagy csönd támadt. Ő azonban nem pillantott sem a hallgatóságra, sem a poros felekre, hanem minden ceremónia nélkül helyet foglalt a hosszú asztal közepénél, a hatalmas karosszékben. Két magas gyertya égett a két keze felől lassú lobogással, és az embereknek úgy rémlett, hogy módfelett rossz kedvében van.

– No kezdjük! Elő a kauzákkal és az argumentumokkal, de ortálykodás nélkül! – szólt érdes hangon, s intett is rögtön a kereskedőnek, hogy lépjen elő. – Beszélj, uram,

de velősen. Ne keríts nagy feneket a dolognak!

– Nagyságos fejedelem, legkegyelmesebb urunk! – kezdte a kereskedő, s mély alázattal hajolt meg. Azután nyugodt, mély hangon, szabatosan formált mondatokban elbeszélte, miként is menekült el a városból, és annak előtte milyen feltételekkel bízta rá kisfiát a titkárára, akiben tökéletesen megbízott, s akiről sem álmában, sem a legvéresebb csaták közepette soha el nem gondolta volna, hogy ilyen álnok módon, a gyerek magához édesgetésével akarja kiforgatni a vagyonából.

A fejedelem ekkor nyersen félbeszakította, és azt mondta, senkit sem érdekel, mit gondolt álmában meg a legvéresebb csatákban Servatius úr, másrészt peniglen korántsem bizonyosodott be, hogy a szekretárius a vagyonra sóvárog, annál inkább nem, mivel éppen az ellenkezőjéről az ő színe előtt ünnepélyes esküt tenni kész volt a minap. A kereskedő némileg megijedt, és menten visszakozott is abban az állításában, miszerint a titkár a javaira törne, de – fűzte hozzá – nem is ez a pörös ügy érdemi része, hanem az, hogy kié a gyerek. A gyerek pedig természetesen csakis az övé lehet, mert ő nemzette.

A fejedelem intett, hogy álljon vissza a helyére, de némelyek hallották, hogy közben azt mormogja:

– Bolond ember. Nem tudja, hogy mindenkor csak a mater a bizonyos ...

Ezután Hollósit szólította elő, hogy beszéljen, de csakis a szintiszta igazat, mert ha bármilyen parányi hazugságon éri is, minden teketória nélkül egyenest a kaszatömlöcbe vetteti.

A titkár mindenkire kedvezőtlen benyomást tett. Ziláltan, kapkodva beszélt, mint aki attól tart, hogy a következő minutumban elfogy a lélegzete, és nem tudja befejezni a mondatot, s közben le nem vette tekintetét a kisfiúról. Gondolták is néhányan: nemhiába sánta, bizonyosan boszorkánymester, és most megbűvöli. Mindenről beszélt. Elmondta, hogy milyen vegyes érzésekkel vette magához a gyereket, és miként kellett eljönnie a bátyja házából, és hogyan kergette el Matuscsák tímármester. Megvallotta Péter atya meggyilkolását is, meg elszánt hazudozását a császári zsoldostiszt előtt, aminek azután a céhmester vallotta kárát.

Az emberek zúgtak, morajlottak. A fejedelem jelenléte sem tartotta őket vissza ettől.

– Szilencium! – vágott az asztra Gábriel Princeps, s aztán újra a titkárra pillantott.
– Bene. Kegyelmed tehát beismer egy gyilkosságot. Azt állítja, hogy a gyermek érdekében követte el. Szép! Álljon vissza a helyére ...

Ezután sorban meghallgatta a tanúkat. Egyik részük esküvel vallotta, hogy a gyerek igazi apja valóban a kereskedő, másik részük szintúgy eskü alatt állította, hogy a szekretárius minden egyes szava szentigaz, a gyilkosságot a fiú érdekében követte el, és a szenvedéseket is miatta tűrte.

Ekkor Hollósi, nem tudván tovább türtőztetni izgalmát, közbeszólt, hogy kérdezzék meg a gyereket is, kit tart apjának. Ám a fejedelem úgy rárivallt, hogy mindenkiben megfagyott a vér. Az ő dolga, hogy kit hallgat meg, bömbölte, senki emberfia tanácsára nincs szüksége, gyermek pedig nem jöhet számba mint tanú még ilyen ügyben sem, s főleg úgy nem, hogy az utóbbi időket a szekretárius mellett töltötte, és ezért befolyásoltsága kétségtelen.

– Igaz is – fordult hirtelen a kereskedőhöz egyvalami homályos előttem. Amikor kegyelmed elmenekült a városból, miért nem vitte magával a fiút is?

– Hiszen életveszélybe került volna! – kiáltott föl Servatius úr elszörnyedve.

– Úgy? Kegyelmed azonban vitézül kerekelt oldott, és ezt az embert meg a

gyermeket a sorsára bízta. Mi több, ezt az embert gyilkosságba is belekergette. Viselkedésed nem az igaz religió megkövetelte erényekre vall, tudod-e, uram? Semmilyen erényre nem vall. No persze – morogta azután mindez nem dönti el az apaság kérdését. Nem vitás, mindkettőtöknek jussotok van a kölyökre ...

Az emberek csodálkozva látták, hogy Gábriel Princeps elhallgat, s tisztesség ne essék szólván, igen tanácstalanul forgatja a szemét. Voltak, akik a fejüket merték volna rátenni, hogy a mindig oly elmés és bölcs fejedelem ezúttal bizony nem tudja, mitévő legyen. Végül már a körmét is rágni kezdte, miközben lapos pillantásokat vetett hol Servatius úrra, hol a szekretáriusra. Akik az első sorokban szorongtak, utóbb ugyan azt állították, hogy a fejedelem felette ravasz ábrázatot vágott, sőt még el is vigyorodott egy kicsit. De ez csak amolyan mendemonda. Nem vágott ravasz arcot, el sem vigyorodott, hanem épp ellenkezőleg: nagyon komolyan hajolt a főudvarnokához, Mikó uramhoz, és hosszasan sugdosott valamit a fülébe.

A főudvarnok eltávozott, Gábriel Princeps pedig egy zsémbes sóhajjal belesüppedt a karosszékbe.

– Maga Bölcs Salamon se tudná eldönteni, kinek van itt igaza. Ezért hát olyan próbát teszünk, amely világosságot derít majd az ügyre.

Az emberek hüledezésére egyszer csak behoztak egy jókora almát és két díszes veretű, kovás pisztolyt. A fejedelem belepislogott a pisztolyok csövébe, majd kezébe vette az almát, és begörbített mutatójával magához hívta a kisfiút.

– Állj oda, gyermekese, és tedd a kobakodra az almát. De úgy állj ott, mint a cövek, különben rossz véged lesz!

A két férfit is maga elé szólította, és külön-külön kezükbe nyomta a pisztolyokat.

– Hallottátok Vilhelmus Tell hírért? Tíz lépésről le kell lőnötök a gyermek fejéről az almát. Ez a helvéciai próba. Amelyikőtök hibázni fog, az nékem valamit hazudott. A hazug embernek pedig reszket a keze, és köztudomásúlag Isten se fogja a pártját.

A teremben nyugtalanság támadt. Mindenki látta, hogy Servatius szélesen elmosolyodik. Kitűnő lövész volt, az egész seregben híres éles szeméről, biztos célzásáról. De hát katona volt hajdan a szekretárius is, nyilván nem kevésbé jártas a lövéstudományban, mint a kereskedő. Most mégis halálsápadt lett. A földre ejtette a tekintetét.

– Rajta, Servatius! Mire vár, kegyelmed? – recsegte a fejedelem. – Lépje ki a tíz lépést, és amikor tapsolok, lőjön!

Az emberek visszafojtották a lélegzetüket. Akik hátúira szorultak, lábujjhegyre álltak.

A kereskedő léptei kimérten koppantak. Hét... nyolc ... kilenc ... tíz ... Szembefordult a kisfiúval, aki rémülten bámult rá, majd higgadtan célzott, és a fejedelem tapsjelére meghúzta a ravaszt. Ám a dörrenés elmaradt, a fegyver csütörtököt mondott.

– Ej, ne vesztegessük az időt – türelmetlenkedett a fejedelem –, míg újratöltik a mordályt, következzen a másik!

Hollósi ránézett a gyerekre. Fél szemét behunyta, célzott, de nem volt senki a teremben, aki ne látta volna, egykori katonaember létére is mint remeg a keze. A fejedelem összeütötte a tenyerét, és akkor Hollósi eldobta a pisztolyt. Nem tudott a kisfiúra lőni.

Gábriel Princeps felállt.

– Íme – szólt ridegen –, bizonyítást nyert, hogy ki az igazi apja. A gyermeket a szekretáriusnak ítélem.

A kalmár pedig örüljön, hogy nem töltöttem meg a pisztolyokat. Hidegvérrel agyonlőtte volna a fiút.

Azzal rájuk se hederített többé, mogorva arccal kisietett a teremből.

KAVICSOK ÉS CSILLAGOK

Mezei illat

Mikor a telepre ráborult az alkonyat és a szűk sikátorokon felpislogtak a lámpák, kimentünk az Akáctömbön túl a tisztásra, és Majoros pajtája mögött a lekaszált fűre heveredtünk.

Hárman voltunk barátok, a nyurga Bolla, Jankovszky meg én. Néha Izabella is kijött hozzánk. Furcsa lány volt ez az Izabella, nem sokat tudtunk róla. Azt sem tudtuk, mikor jött a telepre, hol lakik, mit csinál, csak azt tudtuk, hogy jó vele lenni. Az is jólesett, hogy nagylány léte nem vetette meg társaságunkat, szívesen volt velünk. Ha lángoló, vörös ruhájában jött, amely olyan feszesen simult testére, hogy minden hajlatát elárulta, úgy rémlett, nincsen titka előttünk. Behunyt szemmel is felidéztük már hajlékony alakját, széles vállát, erős, napbarnította karját, hosszú, szép lábát. Letelepedett közénk, lehúzta saruját, és meztelen lábát a halomba rakott meleg fűbe dugta.

– Jó szagú lesz tőle – mondta, és mi bólintottunk.

Szólni nem mertünk. Rekedt lett volna hangunk, és azt nagyon röstelltük volna.

Szemünket a földre szögeztük, vagy a sötétbe meresztettük, Izabella előtt keveset beszéltünk, ha meg beszéltünk, komolyan válogattuk meg szavainkat. Néha lopva rápillantottunk barnán ragyogó karjára, s elpirultunk magunkban.

Már a szeptember is beköszöntött, de az esték változatlanul melegek maradtak. A halastó felől alkonyaikor gyenge szél kerekedett, és a földből áradt a titokzatos illat. Erről beszélgettünk egyik este.

– Mindennap erősebben dől – mondta a kis Jankovszky, szokása szerint az orrából beszélve. – Az ősz hozza, a sok eső. Ha esik, utána mindig olyan erős, mint a részegítő ital.

Beleszagolt a levegőbe, csillogott a szeme.

– Titokzatos dolog.

Izabella nevetett rajta, ingerkedett.

– Titokzatos? Miért lenne titokzatos?

– Pedig az – bólogattam. – Titokzatos. Néha még álmomban is érzem...

– A szerelemtől van – dünnyögte Jankovszky. – Azt mondják, a szerelemtől van...

Hallgattunk, csak Bolla izgett-mozgott. Ő mindig mogorva lett, ha meglátta Izabellát. Mogorva lett, és dühös. Most is megszólalt, és azt mondta: marhaság. Bosszúsan dörmögött.

– Nincs is ilyen illat. Bemesélés az egész. Kérdeztem apámat, érzi-e ő is. Nem érzi.

– Nem érzi? – villogott fel Jankovszky szeme. – Hát aztán! De te érzed, Bolla. Érzed, igaz?

– Bemesélés – morogta Bolla, leszegve sörtére nyírt fejét. – Bemesélés, ostoba bemesélés.

Titokban Izabellára pillantott, szemét is lesütötte. Jankovszky izgalomba jött:

– Esküdj meg! – heveskedett, – Nem mersz megesküdni, mi?

Izabella megszólalt:

– Én is érzem – mondta csendesén.

Hátradőlt, könyökére támaszkodott, forró karjával hozzám ért egy pillanatra. Torkom összeszorult, nem mertem moccanni.

– Bemesélés ... bemesélés ... – hajtogatta konokul Bolla, és nem nézett ránk. – Mi találtuk ki az egészet.

Úgy éreztem, mintha megloptak volna.

– Hazudsz! – kiáltottam elkeseredetten. – Bolla, hazudsz, te is érzed. Tudod, hogy te is érzed. Tegnap éjjel is kilógtál ide ...

Bolla riadtan nézett rám, kérlelő volt a tekintete.

Haragudtam rá.

– Hazudós vagy – mondtam. – Kilógtál az éjjel, és én is jöttem veled. Mindketten itt ültünk, itt, ahol most.

– Nem igaz – felelte tompán. – Te vagy hazug. Egész éjjel otthon voltam.

Elakadt a lélegzetem, hogy a szemembe hazudik. Hiszen még oda is mentem hozzá, közösen szívtunk el egy cigarettát, és hanyatt fekvé bámultuk a csillagokat.

A kis Jankovszky vigyorgott.

– És ebbe az alomba dugtátok a lábatokat, igaz? Ahová Izabella szokta.

Lehajtottuk a fejünket, mint akiket rajtakaptak. A fűben tücsök cirpelt, azután elhallgatott. A szél ismét feltámadt, a kiserdő lombjait susogtatta. Nesztelenül hullottak a levelek, kalászként hajladoztak a vékony törzsű fák. Az alom mögött, mint megannyi földbe szúrt botocska, száradt ökörkórók meredeztek.

– Ne veszekedjete – mondta Izabella.

Megmozdult, elsimította homlokába hulló fekete haját, és megint hozzám ért. Most nem húzta el a karját.

– Én úgysem jövök ki többet – mondta Bolla sötéten. – Hűvösek az esték, apám meg örökké murizik.

Nem szóltam, ismertem az öreg Bolla vérmes természetét. Könnyen lódította a kezét nyaklevesre. Jankovszkyt azonban az ördög szállta meg. Mindent elárult. Elárulta a pofonokat, s azt is, hogy a késői kimaradásokért nadrágszíjjal kap Bolla. – Attól csupa kék folt a feneke – vigyorgott Jankovszky. Most gyűlöltem Jankovszkyt, szerettem volna szemem köpni. Bolla megszegyenülten hallgatott, hosszú kezével a földet kapirgálta.

– Miért nem mondtad el? – kérdezte Izabella.

Bolla nem nézett rá, durcásan rántotta meg a vállát.

– Szégyellted előttem? – Izabella hangja lágy volt, kicsit szomorú. – Ó, te bolond. Tudom, mit gondolsz rólam az apád.

Megfogta Bolla vállát, erős kezével maga felé fordította.

– Miért nem mondtad meg? Halljam!

Bolla kiszabadította magát, felugrott, zihált a melle.

– Csak. Nem mondtam meg. Mi közöd hozzá? Addig ülök kint, ameddig akarok.

– Ameddig Izabella is kint ül – vihogott fel Jankovsziky.

Belerúgtam a lábába, már későn.

Bolla megremegett, kis híján elbőgte magát, azután lehajtott fejjel elbaktatott. Langeléta alakja hamar beleveszett a sötétbe.

Jankovszky ránk kacsintott, én csúnyán néztem rá.

– Szégyellő magad, Jankovszky!

– Minek bántottad meg? – támadt rá Izabella is. – Nem elég, hogy otthon elveri az apja?

Jankovszky megszeppent.

– Megérdemelte – dünnyögött. – Hiszen hazudott. Azt mondta, nem érzi a szagot...

Elkeseredetten nézett ránk.

– Én egész éjjel nem tudok aludni tőle. Éjjel is érzem, álmomban is. Anyám már orvoshoz akar vinni, azt hiszi, álmatlan vagyok... Nem tudok aludni tőle... Ugye ti is érzitek?

Szája legörbült, s olyan riadtan bámult ránk, hogy bólintanunk kellett. Magába roskadtan ült. Bő hálóingét lobogtatta a szél, sovány karja lúdbőrzött.

Hallgattunk. Ez az éjszaka valahogy titokzatosabb volt még a többinél is. A csillagokat néztem, hátha lehullik valamelyik, de egyik sem hullott le. Gőgösen fénylettek odafönn. A gyár felől füst gomolygott, fehér és puha volt, mint a hó. Jó lett volna valami zaj, egy rikoltás vagy vasúti fütty, de csend volt. Rémisztő, üres csend, szorongató csend, még a tücskök is mind elhallgattak, és a fák sem susogtak.

Félig szívott cigarettát húztam ki a zsebemből, rágyújtottam, de Izabella kiverte a számból.

– Még azt mondja apád, én szoktattalak rá.

Engedelmesen hallgattam, de Jankovszky rágyújtott. Kihívóan füstölt, és amikor Izabella rászólt, felugrott.

– Próbáld meg! Próbáld csak meg elvenni!

Ökölvívóállásba helyezkedett, elszántan szívta a cigarettát.

– Dobd el – mondta Izabella.

– Nekem nem parancsolsz! – kiáltotta Jankovszky, és köhögni kezdett a füsttől. – Jó is volna, mi? Próbáld csak meg... A melledbe ütök ... Ne parancsolgass nekem! Te rossz nő vagy. Mindenki mondja, hogy rosszféle nő vagy. Füttyülök rád...

Izabella rámeredt, nem szólt. Melle megemelkedett, hullámszórt. Karja olyan erősen simult az enyémhez, hogy megborzongtam.

Jankovszky lecsüggedt fejjel álldogált előttünk. Dünnyögött valamit, nem lehetett megérteni. Elhajította a cigarettát, és halkán megkérdezte: – Nem megyünk? Fázom.

Elindultunk. Jankovszky lehajtott fejjel baktatott mellettem, kavicsokat rugdosott, tarkója felett szökén ágaskodott a haja. Izabella nem nézett rá. Egyikünkre sem nézett. Arca feszes volt, szigorú, mereven bámult maga elé. Gyorsan ment, alig tudtunk lépést tartani vele. Én szorosan mellette mentem, forró volt az arcom, és úgy éreztem, hogy Izabellából árad a mezei illat.

– Éjjel kilógok – mondtam. – Hanyatt fekszem majd a fűvön, és nézegetem a csillagokat.

Hallgattak, én folytattam.

– Szép tiszta az ég. A mezei szag is ilyenkor a legerősebb ... Nem jöttök ki? ...

Titokban azt reméltem, hogy Izabella kijön. Neki senki sem tilthatta meg, és én minden este sokáig vártam rá kint a tisztáson.

Egyikük sem felelt nekem.

A szélső házaknál Jankovszky megtorpant. Ő errefelé lakott. Izabellára nézett, majd elfordította a fejét.

– Ne haragudj – mondta gyorsan, és elszaladt.

Utánanéztünk, elindultunk. Hallgatagon mentünk egy darabig, aztán Izabella megszólalt.

– Ne menj ki éjszaka. Én úgysem megyek ki.

Vérbe borult az arcom, hevesen ellenkezni akartam, de ő mosolygott.

– Bolondos vagy. Hát, mit gondolsz? ...

Elkeseredetten védekeztem, esküdöztem; amit mondott, úgy ért, mint valami rágalom. Félbeszakított.

– Szerelmes vagy belém?

– Szerelmes? – kérdeztem, és elfúlt a hangom. – Én?...

Hallgattam, nem tudtam szólni. Ő mosolygott, melegen fénylett a szeme.

– Szép vagy – hajtottam le a fejemet. – Szép vagy, Izabella. Bolla ezt nem tudja, Jankovszky sem tudja ... senki sem tudja ... Csak én tudom. Én a fákról is tudom, a csillagokról is... Én tudom, hogy mi a szép. Amikor elszorul az emberben a lélegzet, és valami úgy szorongatni kezdi, valami úgy fáj, hogy sírni kell... Izabella, te ilyen vagy ... mint a fák ... ez olyan nagy öröm ... Én örökké tudnálak nézni téged.

Elhomályosult a szemem, annyira megriadtam attól, amit elmondtam. Szégyelltem magamat, és én is szívesen elszaladtam volna. De valami visszatartott. Izabella nem nevetett ki, hanem valami nagyon furcsán nézett rám. Ez tartott vissza. Éreztem, hogy Bollát is, Jankovszkyt is legyőztem, most már több vagyok náluk. Tudok egy titkot, amit ők még nem tudnak.

Megborzongtam, egyszerre nagyon fázni kezdtem.

Izabella nézett, nem vette le rólam a szemét.

– Te – mondta. – Te olyanokat beszélsz...

Nehezen lélegzett. Főlemelte az államát, közletről nézett a szemembe, s mégis valahonnan nagyon magasból. Furcsa volt a tekintete, szinte ijesztően furcsa.

– Te – suttogta. – Hogy beszélsz te rólam! Milyen szépen beszélsz ...

Égetett a szeme, fejem forrósággal telt meg. „Meg kéne csókolnom” – gondoltam, de csak a karját volt merszem megszorítani. Forró volt a karja, és a húsa olyan engedelmes.

Elengedte az államát, hátralépett. Ragyogott az arca, a fogai csillogtak. Gyönyörű

szép volt.

– Menj ki éjjel a tisztásra – mondta. – Kijövök hozzád.

Megérintette az arcomat, és nesztelenül elment.

Gyökeret eresztett lábbal álltam, lüktetett a testem. Nem mertem utána nézni. És éjjel nem mertem kimenni a tisztásra. Pedig meleg éjszaka volt, a hold fénylett, vakítóan tiszta volt az égbolt.

És egész éjszaka úgy dőlt a mezei illat, mint még soha.

Rómeó

Az a nyár forró csökökkel köszöntött be. Esővel, csillogó fényvel, sejtelmes, szívszorító illatokkal. Első gimnazisták voltunk, szótlankok, vigasztalanok, és lobogott bennünk valami. Hárman laktunk egy szobában, Berda, Svecz meg én. Svecz a barátom volt. Titok kötött össze kettőnket, titok, amit csak mi tudtunk.

Délutánonként, mikor a többiek kirajzottak a kollégium épületéből, mi otthon maradtunk, és az ablaknál várakoztunk. Futballnál, mozinál is jobban izgatott minket a szemközti ház erkélye, ahová minden délután kijött egy lány. Svecz sapkát húzott lángvörös hajára, szepplői sorra kigyúltak, de engem is elfogott az izgalom, kezem megremegett, s gyakran elpirultam magamban.

A lány kijött az erkélyre, úgy rémlett, halvány, kedves mosolyt villant ránk, azután a korlátra könyökölve sokáig nézte az utcát. Semmit sem tudtunk róla, még a nevét sem ismertük, csak azt tudtuk, hogy jó szorongani a szűk ablakban, jólesik tudni, hogy ő ott van. Arcát sem ismertük igazán. Honnan is lett volna merszünk ránézni, elárulni magunkat? Csak álltunk ott szemlesütve, fülig vörösen, s ha át is tekintettünk hozzá lopva-lopva, egy alattomos, gyors pillantással, rögtön elszégyelltük magunkat. De bárhová szegeztük is bujkáló tekintetünket, mindig magunk előtt láttuk, szökén, karcsún, láttuk, hogy erős alakjára ráfeszül a blúz, ami alatt puhán hintázik a melle, s ami vállig mezítelenül hagyja barnára sült, asszonyos karját. S láttuk őt behunyt szemmel is, éjszakánként, álmatlanul forgolódva ágyunkban, és homlokunkra veritékcseppek ültek ki, és valami furcsa, fájó érzés lüktetett bennünk.

Egy nap, mikor a lány már bement az erkélyről, s mi sokáig szótlankul ültünk az ágyunkon, megkérdeztem Sveczet:

– Mondd, te mit tennél vele? Mit tennél vele, ha egyszer... egy nap átintene neked? ... Ha azt intené, hogy menj át?...

Svecz fájdalmasan nézett rám, levette sapkáját, a kezében gyűrögette. Motyogott valamit, és szipákolt.

– Svecz – szóltam hangosan. – Miért hallgatsz, Svecz? Gyáva vagy talán, hogy nem mersz felelni?

– Nem vagyok gyáva – villant fel a szeme, és sokáig nem mert szólni, mert rekedt lett volna a hangja. – Ő már nő – dünnyögte. – Mi pedig még csak kamaszok vagyunk ... Még hogy átintene! Pont nekünk integetne át...

Legyintett, s ez bántott engem.

– Én igenis tudok ilyen esetről – mondtam. – Ha tudni akarod, az unokabátyám így ismerkedett meg a feleségével. Igen, Svecz, a felesége átintett neki.

Svecz megvetően nézett rám. Egy szavamat sem hihette, és egyre csak szipákol.

– És az is diákszállóban történt – erősködtem. – Hiába is hiszed, hogy hazudok. Átintett az unokabátyámnak, és az átment hozzá ... aztán feleségül vette ... Ha tudnád, milyen gyönyörű nő! ...

S magam elé képzeltem őt, mintha csakugyan ismertem volna, mintha csakugyan nem hazudtam volna, és ugyanolyan szépnek képzeltem el, amilyen az a lány odaát, az erkélyen.

Svecz csúnyán nézett rám, nem mondta, hogy hazudok, csak annyit dünnyögött:

– Hát ez nem afféle nő. Ez nem afféle, aki átinteget.

Ezt magam is tudtam. Tudtam, hogy nem afféle, és csüggedten elhallgattam, és bögni tudtam volna a szomorúságtól.

– Egyszer azért még megismerkedünk vele – suttogtam. – Meglátod, Svecz, jóba leszünk még vele ... Meghív minket magához, és sokáig, nagyon sokáig fogunk beszélgetni...

– Nem igaz – morogta Svecz. – Soha nem ismerkedünk meg vele... és különben is, meg se mernénk mukkanni...

Hanyatt vágta magát az ágyon, égő szemmel, elkeseredetten bámulta a plafont. Nem tudom, mire gondolhatott, csak azt hallottam, nehezen lélegzik.

Aztán hirtelen felült, furcsa szemmel nézett rám.

– És ha neked intene át? – kérdezte sebesen, elfúló hangon. – Ha neked intene át, te mit csinálnál?

Lehajtottam a fejemet, mosolyogtam.

– Én tudnám – mondtam csendesen. – Én tudnám, mit tegyek vele.

Furcsa szemmel nézett rám, riadtan, féltékenyen, s láttam, hogy szája széle reszket. Most kis híján ő bögte el magát, majd gyorsan visszadőlt az ágyra, és hallgatott. Sokáig hallgatott. Már félhomályos lett a szoba, már azt hittem, rég elaludt, amikor egyszer csak megszólalt:

– Én nem tudnám – mormogta. – Én csak nézném, és hang se jönne ki a torkomon. Csak nézném, és csupa gyönyörű dolog jutna az eszembe.

Nevetni kezdtem rajta, rekedten, csúfolódóan, de nem tudtam igazán nevetni rajta, mert sajnáltam.

Egyszer bevallotta, hogy még nem ismert lányt, és azóta nagyon sajnáltam. De azt nem tudta, hogy még én sem ismertem lányt. Nem is tudhatta, mert én folyton lányokról hazudoztam, randevúkról, csókolózásokról, amiket éjszakánként játszottam le magamban, s amiket másnap részletesen elmeséltem a többieknek. Mindig népes hallgatóságom akadt. Dagasztott az önérzet meg a büszkeség, boldoggá és önteltté tett, hogy a többiek hisznek nekem, hogy mohó, izgatott szemmel hallgatnak, hogy a harmadikos Szijjártó, aki már rendszeresen borotválkozott, olykor cinkosan rám kacsint, mint aki mindent ért, mint aki már felnőtt férfi számba vesz, s kárörvendtem a kövér Berdán, aki majd szétpukkadt a sárga irigységtől meg a féltékenykedéstől, pedig ő állandóan lányismerőseivel hetvenkedett, azokkal a buta, vihogós csitrikkel, akikkel kidüllesztett mellél, karonfogva sétált a kollégium előtt, és szekrényajtáját színésznők képeivel ragasztotta tele.

Csak Svecz előtt nem tudtam mesélni. Az ő jelenlétében elszégyelltem magam, megakadtak bennem a szavak. Kedvem beborult, és tudtam, hogy hazug vagyok, hogy hitvány, vacak alak vagyok. Az igazat mégsem vallottam be neki. Hányszor volt a nyelvemen, hogy ne búslakodj, én sem ismertem még lányt, de sohase támadt elég

bátorságom. Most se. Leszegett fejfel dűnnyögtem a sötétben. Azt mondtam, hogy szívesen átengedem neki a lányt, akár az ablakba se állok többet.

– Hülye vagy – morogta Svecz. – Egyedül én nem merek odaállni ...

Attól kezdve is minden délután láttuk a lányt. Egy ízben még az utcán is összetalálkoztunk vele. Fölismert minket, elmosolyodott, s úgy haladt el közöttünk, hogy forró karjával hozzánk ért. S ha megjelent az erkélyen (az erkély miatt nevezte el Júliának Svecz), már nyíltan fürkészt bennünket, ingerkedve ránk mosolygott, s attól elfulladt a lélegzetünk, de már mi magunk sem sűtöttük le a szeműnket; ámultan, rajongva csodáltuk, s olykor egy ügyefogyott, félshzeg mosollyal is megpróbálkoztunk. Virágot is vettűnk neki egyszer. Besurrantunk a házba, küszöbére tettűk, azzal réműlten, hanyatt-homlok levágtattunk a lépcsűn.

Aznap a virágot is kihozta magával Júlia. Mosolyogva átbiccentett, mi hajunk tövéig elvörűsűdtűnk, és majd elájultunk a gyűnyörűsűgtűl.

Ekkor törtűnt, hogy Berda kilesett minket, és vacsorakor az egész otthon rajtunk nevetett. Rossz érzűs volt, nagy szűgyen. Berda hülye, merengű ábrázattal űlt mellettűnk, aztán váratlanul felsűhajtott.

– Júlia, Júlia – suttogott maga elé, mire a többiekbűl kitűrt a rég visszafajtott rűhűgűs.

Láttam, hogy Svecz mélyen elpirul, és lesűti a szeműt. Én teljesen elvesztettem a fejemet. Úgy éreztem, ez a nevetűs pűrűre vetkűztet, s tudtam, bármit teszek, még nevetűsűgűsűbbé válűk. Berda pedig szuszogva, hadarva, nagyokat nyelve elmesűlte, hogyan állunk délutánonként az ablaknál, s hogyan meresztűnk szeműnket Júliára.

Svecz arcán megfűszűlt a bűr, makacsul hallgatott. Úgy éreztem, miatta vagyok nevetűsűgűsű, hogy ő lovait bele engemet is ebbe a bolondságbá. „Mi közűm nekem Júliához? – gondoltam. – Svecz szerelmes belé, nem én ...”

– És tudjátok, ki ez a Júlia? – kérdezte Berda.

Pufűk arca kipirult a gyűnyörűsűgtűl, és hallgatott egy darabig.

– Kis ringűyű – mondta diadalmasan, mire a többiekbűl megint kirobbant a nevetűs.
– Egy kis ringűyű. Csele Borinak hívűjk, és mindennap más palival hál...

– Én mindjárt sejtettem – mondtam sietve. – Az ilyet szagrűl is megérzi az ember. Jó hecc volt, mi, Svecz?

Rákacsintottam, nem értett meg.

Letette a kanalát, rám nézett. Elfordítottam a fejemet.

– Én mindjárt tudtam – dűnnyögtem. – Igen, Svecz, ne is haragudj.

– Becs'szű, hogy szajha – erűskűdűtt Berda, akit bántott, hogy Svecz nem hisz neki. – Becs'szűra, bárkitűl megkérdezheted ...

De Svecz nem figyelt rá. Egyre csak engemet nézett. Kűsűbb felállt az asztaltűl, és elment.

Az ebédlűben csend volt, Berda elkeseredetten hajtogatta a magáét.

– Fulladjak meg, ha hazudok! Minden este palikkal űl a Jácintban ... Fulladjak meg, ha nem igaz ...

Felmentem a szobánkba. Sűtűt volt odabent. Svecz az ágyon fekűdt, feje alatt összekulcsolta a kezűt. A mennyezetet bảműlta, és nehezen lélegzett. Kűszkűdtem magammal, csupa szorongű érzűs fogott el.

– Haragszol rám? – kérdeztem.

Nem szűlt, sírni tudtam volna.

– Igazad van – motyogtam. – Aljas voltam, bejédtem ...

Az utcai lámpa bevilágított az ablakon. Svecz arca komoly volt, valahogy nagyon szomorú.

Lehajtott fejjel álltam az ágya előtt.

– Nem is tudom, miért mondtam azt Júliáról... De ezek ... ezek mind olyan otrombák ... csak röhögnek mindenben ... Te, én nem bírom, ha röhögnek rajtam.

Rágyújtottam. Karikákat akartam fújni, nem sikerült. Éreztem, amit teszek, utálatos. Ez a mentegetőzés ... Szerettem volna, ha Svecz megszólal, ha mond valamit, ha segít nekem ...

– Miért vagy ilyen? – kérdeztem könyörögve. – Mit akarsz tőlem, Svecz? A barátod vagyok ...

Vállat vont, ez rosszulesett. A szobában fülledt meleg volt, a füst kaparta a torkomat.

– Különben is – mondtam –, én ki akartalak húzni a szégyenből. Miért nem mondtad te is, hogy hecc? Igen, hogy hecc volt. Mert az is volt. Mi más lett volna? ...

– Hecc volt? – nézett fel, és furcsán elmosolyodott.

– Igen – mondtam hevesen. – Mert ez a lány ... igen, tényleg szajha ... Igen, Svecz, én tudtam ... Igenis, tudtam, csak nem akartam megmondani neked ...

Éreztem, hogy lángol az arcom. Nem mertem ránézni.

– Hazudsz – mondta ő.

– Nem igaz! – kiáltottam. – Svecz, higgy nekem ... A barátod vagyok ... Te, én megesküszöm neked ...

Felült az ágyon, a fejét rázta.

– Hazudsz.

Szeme homályosan fénylett, és kinézett az ablakon. Szégyelltem magam, és iszonyatosan féltékeny voltam. Arra gondoltam, hogy neki most jó, hogy ő most nincs egyedül, hogy őriz magában valamit, egy tekintetet vagy egy pillanatot, amit én nem vettem észre ...

– Higgy nekem – mormogtam, s könny gyűlt a szemembe. – Svecz, kérlek... Hiszen te nem is ismered őt... a nevét se tudod ...

– Ismerem őt – mondta Svecz. – És a nevét is tudom. Júliának hívják.

Kinevettem. Csupa sírás volt ez a nevetés. Tudtam, hogy ismeri Júliát, tudtam, hogy egyedül csak ő ismeri.

– Hiszen te bolond vagy – mutattam rá. – Összevissza hazudozol magadnak... Haha! Júlia! Te meg vagy a Rómeó ... Meghalok a röhögéstől! Nem akarsz a Lipótmezőre menni, Svecz? ...

Felkapta a fejét, farkasszemet néztünk. Tekintetem erős volt, konok, gyűlölködő. Elfordította a fejét.

– Nem mersz a szemembe nézni, mi? – gúnyoltam. – Álmodozó kis dedós vagy, Svecz. Hiszen még nővel se volt dolgod ...

Nevettem és gúnyolódtam rajta. Szerettem volna, ha sírva fakad, ha megalázkodik. De ő komoly maradt, diomloka csökönyös, és szeméből nem hunyt ki a ragyogás.

Akkor eldobtam a cigarettát, és vállat vontam.

– A te dolgod. Én csak segíteni akartam rajtad, a barátomon.

Gondolatai messzire kalandozhattak, a szeméből láttam. Újra elfogott a

féltékenység, az egyedüllét. Berda esküdözése járt egyre az eszemben. Már csak arra gondoltam.

Azt mondtam:

– Gyere, Svecz, béküljünk ki. Gyere, meghívlak egy kávéra. Nem vagy többé a barátom, ha nem jössz ...

Biccentett. Talán mert nem akart megbántani, talán barátságból tette. Mentünk a Jácintba. Kirakatán hányszor néztünk be sóvárogva! Svecz jött velem mogorván, szólanul, magába merülten, és én azt hajtogattam magamban, hogy sajnálom őt, hogy csak segíteni akarok rajta ...

A lány ott volt a Jácintban. Egy férfival ült, aki hol a kezét, hol az arcát simogatta. Asztaluk telistele volt poharakkal.

Svecz lesütötte a szemét, arca lángba borult. Valami furcsa tiltakozás látszott rajta, és szája legörbült, mint aki menten elbőgi magát. Meleg volt odabent, áporodott levegő, savanykás kávészag. Utáltam magamat.

– Látod, Svecz – mondtam csendesen. – Nem hazudtam neked.

Rám nézett, szeme már kialudt.

– Ő nem Júlia – csak ennyit mondott, és kiment az utcára.

A sarkon értem utol, nem nézett rám. Nem is szólt hozzám, otthon sem, némán vetkőzött, feküdt le. Másnap reggel se szólított meg, s attól kezdve alig beszélt velem. Szája sarkában hosszú, mély ráncot fedeztem fel, amelyet azelőtt nem ismertem.

Azóta sok-sok év eltelt. Júlia már csak emlék, és Sveczre is ritkán gondolok. De nemrégiben ismét elvetődtem abba az utcába, és Júlia erkélyén egy lányt láttam. Odaát, a kollégium ablakaiban fiúk szorongtak; nevettek, átkiabáltak a lánynak. Ekkor hirtelen furcsa érzés fogott el. Nyugtalanul kaptam fel a fejem. Keresni kezdtem valakit, valami hiányzott. Türelmetlen, lázas, konok tekintettel kutattam végig az ablakokat, míg föl nem fedeztem.

Ott állt egyedül az egyik ablakban. Szemüveges volt, langaléta, esetlen karjaival a párkányra könyökölt.

És ámult arccal, fülig vörösen leste a lányt.

Kavicsok és csillagok

A fiú meg a lány a füves halmon hevernek. Meleg éjszaka van, odafönn tenyérszerű felhő se lebeg, csak a hold verejtékezik, meg a csillagok. Szürkület óta itt üldögélnek, ropog alattuk az elszáradt fű, mezei szag dől. A lány egész este hallgat. Szőkén, gőgösen. Elfordítja a fejét, a távolba néz, ahová a fiú nem tudja követni. Fölveti az állát, magasra húzza a szemöldökét, haja a homlokába csigázik, de nem simítja félre. A fiú pedig szüntelenül beszél. Csillog a szeme, csillognak a fogai. Tompa mély hangon beszél, rekedtes a nevetése, sehogy se illik sápadt, vékony arcához. Mindenről tud mesélni, a telepről, az emberekről, a fákról, a susogós jegenyékről. De a lány nem olvad fel, másfelé jár az esze, csak néha vet a fiúra egy-egy unott, bosszús pillantást. Akkor se szól, amikor a fiú magához kapja és megcsókolja. Rövid a csók, a lány mindjárt kiszakítja magát az ölelésből, könyökével hevesen a fiú orrába vág. Nagyon

fáj, és sokáig sajog utána. A fiú azonban keresztülmosolyog a könnyein, hanyatt vágja magát a fűvön, és hahotázik. Tompán, jóízűen.

A lány a térdére húzza a szoknyáját, ellenségesen néz rá.

– Mit nevensz, bolond?

A fiú alulról pislog az arcába. Aprókat hunyorít, csücsöríti a száját. Aztán elkomolyodik, a homloka megfelhősödik, redőkbe szalad, csak a szeme marad frissen nevetős. Leszakít egy hosszú fűszálat, a szájába dugja.

– Arra gondoltam ... – mondja, aztán egyszerre megakad, halvány mosollyal figyeli a lányt. – Ha egyszer elköltözünk innen a piros balkonú új házakba, ugye eljössz hozzám?

Szája sarkába nyomja a fűszálat, a derengő mosoly szélesre nyílik a száján.

– Az lesz ám csak az igazi éjszaka! Fürdőszoba, hangulatvilágítás, nyolc hónapi részletre kétszemélyes szalon ...

A lány hátrább csúszik, megvetően villog a szeme, és foghegyről veti oda.

– Jó is volna, mi?

A fiú csodálkozva néz, rá. Aztán hasra fordul, a levegőben kalimpál a lábával. Öklére támasztja az állát, ujját a gőzölgő, meleg fűbe dugja.

– Jó – mondja csendesen –, nagyon jó volna.

Ismét elfogja a lelkesedés, szélesen kitarja a karját, mintha megint a lányba akarna kapaszkodni, csillognak a szemei, és akkorát rikolt, hogy megpeccen felettük a sürgönydrót.

– Hej, te! – markol izgatottan a lány karjába. – Azon az éjszakán mindegyik csillag kigyúlna, és hogy ragyognának! ... Te, láttál-e már csillagot ragyogni?

A lány eltolja magától a fiú kezét, a száját biggyeszti.

– Ki nem látott olyat?

De a fiú megint mellé csúszik, szinte rádül a meleg vállára.

– De úgy... istenigazából. Dehogysis láttál, frászkarikát láttál. Köd után mindegyik csillag előbújik... Megfürödtek a ködben, és akkor úgy ragyognak, mint eső után a színes kavicsok.

A lány csodálkozik.

– Színes kavicsok?

A fiú diadalmasan nevet. Már kíváncsi rá! De ezt ugyan mástól meg nem tudja. Ezt csak egyedül ő tudja. Ez az ő titka.

– Elmondjam-e? – kérdezi incselkedve.

– Ó, nem halok bele – von vállat a lány. – Hallottam én már különbeket is.

A fiú hunyorog, nevetés az egész arca.

– Ennél ugyan nem – súgja. – Látnod a csillagokat? Mindegyik egy színes kavics. Amikor az ember szerelmes, ilyen kavicsokat gyűjt, aztán ha vége a szerelemnek, felhajtja a csillagok közé.

Megint nevet, feje lecsúszik a lány válláról, hanyatt dül a fűvön. A lány lehajlik hozzá, kihúzza a szájából a fűszálat.

– Sose vagy komoly – mondja szomorúan.

A fiú a szemébe néz, kutat benne valamit, ábrándozik.

– Mennyi kavicsom volt! Zöld, lila, vörös meg szőke ...

Kitárja a karját az égbolt felé, a csillagokon billegted az ujját.

– Ott vannak. A zöld, a lila meg a vörös ...

A lány könnyű szorongást érez. Ő is fölfele néz, Nevetni kellene ezen a bolondságon, de csak ideges, •könnyű hangocskák bukkannak ki belőle.

– Hát a szőke?

A fiú most nem néz rá. Sokáig hallgat.

– Az nincs ott. Azt nem hajítottam fel.

A lány ránéz. Egyszerre megzavarodik a tekintete, elfordul, megint odébb csúszik. Mereven bámul maga elé. Szégyelli magát.

– Te jó vagy – mondja csendesen. – Csak olyan bolondos. Miért vagy ilyen?

A fiú nem felel, a tücsökciripelést utánozza.

– Bolondos vagyok ... Bolondos vagyok ...

A lány kicsiket liheg, nehezen nyomja ki magából a szavakat.

– Szégyellnék veled végigmenni a telepen.

A fiú most sem mond semmit. Ciripel, tenyerével eltakarja a száját. A szeme homályosan fénylik. A lány az ölébe ejti a kezét, fázósan összehúzza magát.

– Ma szerelők voltak itt. Új drótot fűztek a póznákra. Sarkantyús bakancsban másztak a magasba.

Az egyik, az nagyon nézett, állandóan csak engem nézett. Göndör hajú, barna fiú volt.

Hallgat. Lehúzza meztelen válláról a kendőt, a kezében morzsolgatja.

– Aztán felmászott ott arra a rúdra, és forgott rajta. Forgott, míg bele nem szédült. Azt mondták, hogy az a nagykelep, és hogy nekem csinálta...

A fiú elveszi a kezét a szája elől, előrehajolva bámul a lány arcába.

– Nagykelep? Minek az neked?

– Nem tudom. De tetszett.

A fiú bólint, visszaereszkedik a föbe. Feje alatt összefonja a kezét. Füttyülget. Hosszúkat, éleseket, mint a csíz. Aztán hirtelen izgatottan felül, megfogja a lány meleg karját.

– Te bolond, én az édig hajítom a kavicsokat. Amit odafönn látsz csillagot, azt mindet én hajigáltam fel. És neked többet ér az a mutatvány, mint az én köveim?

A lány lehajtja a fejét, nekidül a fiúnak. Benneszorul a lélegzet, csak bólintani tud.

– Többet. Amit te mondasz, az nem igaz.

A fiú elengedi a karját, odébb húzódik. Hallgatnak. Sokáig, keserűen.

Aztán a fiú szilaj on felkacag, talpra ugrik, és hosszúkat szökkenve rohan le a halomról.

A lány is felugrik, szorongva néz utána.

– Feri!

Vállára kapja a kendőt, siet utána. Aztán már fut. A fiú sarkában jár, de nem éri utol. Hallja a zihálását, látja, hogy ledobja magáról a kiskabátot, és a markába köp.

– Állj meg!

De az nem hallgat rá. Talán nem is hallja. Szökken egyet, összechapja a tenyerét, aztán felugrik a rúdra. Fújtatva, szuszogva felhúzódkodik, nekiveti hasát a rúdnak. Egy grimaszt vág, majd széles mosollyal néz a lányra, aki lenn áll megszeppenve, kicsire zsugorodva.

– Feri, Ferikém – hebegi –, gyere le onnét.

A fiú huncutul összecsapja a szemét, rikolt egyet, aztán kirúg a levegőbe, összegömbölyödik, és átfordul a rúdon. Másodszor is, harmadszor is átfordul. De negyedszerre a rúd már kicsúszik a markából, és lezsuppan a földre. A fenekére. Maga alá húzza a lábát, törökülésbe. Nézi a megzavarodott lányt, aki szótlanul, kerek szemmel bámulja. Odafütyent egyet, öklével a földre csap.

Majd felpattan, nagyokat ugorva szalad az: elhajított kabátért.

A lány lehajtott fejjel poroszkál utána. Amikor a fiú belebújik a kabátjába, odasurran hozzá, megérinti a vállát. Könnyes a szeme, a szája reszketős. Mondani akar valamit, de csak ennyi sikerül:

– Elhiszem a kavicsokat.

A fiú nevet. Sokáig, harsogón, jóízűen. A lány hozzábújik, belegöngyölödik a karjába. Imbolyogva mennek a telep felé.

Csupa csillogó, színes kavicsoson.

Szánkózás

Tündéri idő volt. Táncosán, könnyedén hullott a hó, puhán ráterült a hegyoldalra. Apró szemű, fapados hó volt, akár a frissen őrölt liszt. Csak annál is fehérebb.

Ők ketten a hegytetőn álltak, a meredek, foghíjas utcácska végén. A lány szőke volt, mint a búza, és a nevetése is búzanevetés volt, dúsan, melegen omló. A gázlámpa halvány fénye játékos, zöld foltokat vetített az arcára. A fiúba karolt, és egy piciny, remegő pelyhecskével az ajkán valami ostoba kis dalt susogott.

*Kiszakadt a molnár zsákja,
Sok hó hullott a nyakába.*

Nevettek. A lány megint azzal a telt búzanevetéssel, a fiú elmélázva, mert éppen másra gondolt. Egészen másra. Arra, hogy egymás mellett ülnek majd a szánkón, és vigyázhat majd a lányra, őrizheti, hogy ki ne essék a nagy, suhanó kanyarban; óvhatja, megölelheti a sebes rohanásban.

– Micsoda buta dal! Micsoda butá-á-á-cska ...

A lány széttárta a karját, sasszét lépett, majd ismét a fiú mellé pördült vissza. Szoroson, mert fázott. Mert ott fenn a hegytetőn szabadjára kószált a szél, sem a fák nem kötötték törzsükhöz, sem a bokrok ágaikhoz. Ők ketten összebújtak, melegítették egymást, mint az apró, gyámoltalan vadállatok, de a szél úgy is belezubogott arcukba, szemükbe porhót seper, és ujjjaival a hajukba markolt.

– Csússzunk le – súgta a lány.

A fiú szeme sarkából rápillantott, valahogy különösen merev és dermedt volt a szeme.

– Csússzunk le.

A lány félrekapta a fejét, elhúzódott mellőle.

– Ne, inkább mégse ... Fázom, menjünk haza.

A fiú keskeny arcába nézett, a szemébe, amelyben furcsa fények lobbantak fel – és

megijedt.

Hógolyót gyúrt, elhajította.

A fiú beharapta a száját. Tűz gyulladt ki benne. Dühösen lobogó tűz, mint mindig, ha ellenkeztek vele. Ez a kis senki! Ez a kis negédes... A düh arra ösztökélte, hogy odamenjen hozzá, megcsavarja a kezét, vagy alaposan megmosdassa a friss hóban ...

– Ha fázol, fölveheted a sapkád.

A lány összecsapkodta a kesztyűjét, leverte róla a havat, aztán semmit sem mondott. Vállat se vont. Sínadrágja zsebéből kihúzta a hosszúkás jambósapkát. Fehér hullámokkal átkötött sapka volt, gyapjas, meleg bolyhú és kék. Ami a legjobban állt neki.

– Vedd csak föl – biztatta a fiú aztán lecsúszunk és hazamegyünk.

A lány összezárta vékony száját, kelletlenül megmoccant, ropogós léptekkel a szánkóhoz ment. Maga sem tudta, mit akar. Hiszen felülne ő a szánkóra, szívesen felülne, élvezné a száguldást, a felvillanó képek homályos egymásutániságát, a szél sivitását, és a karján meg a vállán érezné a fiú meleg, megnyugtató kezét... Csakhogy félt. Vagy az is lehet, hogy csak játszott.

– Későre jár, nem érdemes lecsúszni.

Himbálgatta kezében a kék sapkát, és egyszerre gonoszkodó kedve támadt.

– Meg aztán a sapkát is sajnálom. Csupa hó lenne.

– Új?

– Új hát. Szép sapka. Feritől kaptam.

A fiú felhúzta a szemöldökét, aztán ismét másfelé nézett. Úgy tett, mint aki másra figyel. De a lány figyelmét nem kerülte el a szemöldöke rezdülése. Valahol belül elégedetten nevetett. Azzal a búzanevetéssel.

Hallgattak. A fiú ránézett, száját gúnyosan lebiggyesztette, de a hangja kérlelő volt.

– Na, gyere ...

A lány kidüllesztette a mellét, fejét fölvetette, sokáig, gondosan igazgatta fején a kék sapkát. Minden tincset, minden szál haját alá akart gyömöszölni. De valahogy mindig kibuggyant egy szőke fürt. A fiú egyre türelmetlenebbül várt. Ellenségesen bámulta a kék sapkát, gyűlöletesen rondának találta. Hogy ő ezt a Feritől elfogadta! Attól a... No várj csak!

Az út meredeken lejtett, éles kanyarjait alig világították meg a halvány lámpák.

– Fékezz, ne menjünk gyorsan – kérte a lány, amikor lassan elindultak, és őt valami szorongó érzés fogta el.

Kihúzott derékkal, mereven ült elől.

A szánkó a lejtő széléhez érkezett, meglódult, és máris repültek. A levegő hirtelen az arcukba zúdult, hófelhő emelkedett följük. Az út mélyen, nedvesen csillogott előttük, hosszú szalagnak tűnt, amelyik kicsúszik alóluk. Oldalt, szízig fedve megolvadt hóiével alattomos árkok lappangtak. Kanyar jött, a fiú lába alatt felsercent a hó, apró szikrákat vetett.

Aztán rohantak tovább.

A lámpák felvillantak, eltűntek, később már egyetlen fényes csíkká olvadtak.

– Lassabban! Fékezz! – kiáltott hátra a lány, de érezte, hogy a fiú még följebb emeli a lábát.

Sapkája alól kiomlott a haja, a vállát verdeste. Nem mert megmoccanni, hogy megigazítsa. Szemét behunyta, káprázat játszott előtte, fények és színek káprázata, és a

zakatoló száguldás dörömbölt a fülében ... Már semmi mást nem érzett, csak ezt a szakadatlan mélybe zuhanást...

Hátradúlt, megadta magát.

– Vigyázz, leesem – kérte.

Akkor a fiú óvatosan megölelte a vállát, magához húzta. Ügy tartotta végig, amíg a lejtő aljára érkeztek.

A szánkó már rég megállt, de ők még mindig rajta ültek. A fiú egyszerre elcsodálkozott.

– Hol a sapkád?

A lány ijedten a fejéhez kapott, aztán mosolygott.

– Megkeressem? – kérdezte a fiú.

Visszaszaladt volna, akár föl a hegytetőig, hogy

megkeresse, tíz körmével vágja ki a hó alól azt a gyűlölt, kék sapkát.

– Ugyan – legyintett a lány. – Ronda sapka volt, bárcsak sose tettem volna fel.

Megint elmosolyodott, lehajtotta a fejét. Hókoszorús hajáról sugarat eresztett el a fény.

Kubikosok

A kubikosok heten vannak. Barnák, erősek. Hátukon, karjukon csomókba rendeződnek az izmok. Nem idevalósiak a Hanságba, Szentmiklósról jöttek, meg Vasból. A mérnök se idevalósi, pesti. Fényesre subickolt gumicsizmát visel, vászonnadrágot és drapp micisapkát. Kezében rajzokat szorongat, meg mindenféle hivatalos papirost.

Ő is a nádas nézi. A nádas mellett kell megásni a csatornát, mert áttörni nem lehet. Azt ugyan ásó, kapa ki nem vágja, nádvágóval is félnapi gyöttelelem.

– Traktorral nem lehetne letapostatni? – kérdezi István, a bandagazda, mert már látja, hogy itt nem akármilyen asszonymunka ígérkezik. A nádas mentén alacsonyabb a talajszint, ha leásnak, a víz mind odagyűlik.

A mérnök felhúzza az ínyét, hegyesen nevet. Kivillan nikotintól sárgult, erős fogsora.

– Traktor? Nem jön az ide be. Ha meg bejön, vontatóval se húzzák ki.

A bandagazda bólint. Leccsap a nyakáról egy bögölyt, aztán a társaira néz. Az öreg Túrós a bajuszát cibálgatja, elégedetlenül mormog valamit.

– No – kapja fel a hangját a bandagazda, mint aki mindennel elégedett hanem mennyi a norma?

A mérnök krárog, mint aki cigányútra nyelte a levest.

– Tíz köbméter.

Tóth Ádám felhorkan.

– Még hogy tíz? Hiszen akkor ma kell kihánynunk az egészet.

Belevörösödik a képe a méregbe. Beleváló legény a Tóth Ádám, nem ijed meg a saját árnyékától, csak éppen a száját nem tudja tartani. Ügy nekiveselkedik, hogy a mérnök a fejét kapkodja.

– De emberek, emberek! Ez nem az én kitalációm ...

A bandagazda leinti Tóth Ádámot, odanyújtja a kezét a mérnöknek.

– Ezen már nehogy összevevesszünk – mondja, és paroláznak. – Meglesz.

A mérnök sarkon fordul, cuppogó csizmával törtet át a nádason. Maga is tudja, hogy sok ilyen talajon a tíz köbméter, mégis órá néz mindenki ferde szemmel. Pedig ő aztán aligha tehet róla. Nem ő szabja ki a normát.

Azok ott heten tovább támasztják a szerszámokat. A hosszú Fejes húz egyet a korszóból, kétfelé törli a száját.

– Ej, ez jólesett – mondja, és egész felvidul tőle. – Aztán mi lesz itt? Itt is szántó lesz?

– Itt ugyan nem lesz semmi – köp ki Tóth Ádám. – Itt már csak ingovány marad, a fene aki megette! Hogy is szabadott leparoláznai a tíz köbméterbe?

István ránéz, de semmit se szól. Lassan elindul a nádas hosszában. Ötvenet lép, ott van leszúrva a másik karó.

– Jó föld ez – mondja az öreg Túrós, és a tenyerére morzsol belőle. – Jó fekete, jó zsíros, érdemes megdolgozni. Magam is elfogadnék belőle.

Oldalt pillog Fejesre. Nevetnek. Merthogy micsoda kubikos az, akinek földje van. Az; már nem is lehet jó kubikos, mert csak a magáéval törődik.

A bandagazda letör a nádak hegyéből, minden hetedik lépésnél leszúr egyet a földbe. Oda majd beáll egy-egy ember. Így igazságos. Neki magának nyolc lépés jut, ez is így szokás, ő áll be elsőnek. Megköpi a tenyerét, megsaccolja maga előtt a földet, aztán belerúgja az ásót. Mögéje Túrós bácsi áll, azután a hosszú Fejes. Hátra a legfiatalabb kerül, Tóth Ádám.

A nap most emelkedik a nádas fölé, végigterül az emberek hátán. Meleg nap ígérkezik. A levegő megrekken az ágas-bogasra csomózott fák között, fuvallatnyi szél sincs. Ők heten némán gyürköznek a nedves földdel. Egy ásónyit mentek le, de ott még komiszabb. Ott már fröcsköl az iszap, gyarapodik a víz. A föld, akármilyen gondosan szeletelik is, minduntalan lecsúszik a lapátról.

Hátul Tóth Ádám káromkodik.

– Azt a trehány úristenit!

Hátranéznek. Akkora darab föld billeg a lapátja végén, hogy kétrét görbéd, amíg kiemeli. Nyakán kidüllednek az erek, arca belekékül az erőlködésbe.

A mogorva Vilezsál végigméri.

– Összeccsinálsz magad, te.

A fiú ingerülten feléje vág a szemével, akkurátusan fújtat, akár a kovácsduda.

– Kevesebbet végy – tanácsolja Vilezsál –, aztán a vízzel együtt csúsztasd. Nem elég ide az erő, ész is kell.

A fiú megbokrosodik, tövig vágja lapátját az iszapba. A lé felfröccsen, a képébe csapódik.

– Ne taníccson engem, Mihály bátyám, ne taníccson, mert nem köszönik meg!

És mutatja, hogy torkig van az egészszel.

Vilezsál Mihály semmit se mond. Fogja a lapátját, hányja tovább a földet. Csak a szája szöglete keserű. Fenegyerek ez a Tóth Ádám, hanem csak lett volna régen kubikos. Szólt volna csak így a főpallér úr előtt... De Vilezsál Mihály szűkszavú ember, mindig lenyeli a gondolatait.

Tíz órakor már rekkenő a hőség. A hosszú Fejes megtorpan, a lapátnyelre görnyed.

Dől róla a verejték. Szemét, száját befolyja. Nézi az eget, egy fehérke felhő sincs azon. Pedig jöhetne valami eső, jöhetne egy kis pihenő. Azután elszégyelli magát. Túrós bácsi hajladozik előtte. Szürke üstöké már merő víz, csapzottan lóg a homlokába, de ő maga egy pillanatra se lankad. Fejes megtörli a homlokát meg a nyakát, hátrafordul – és akkor leesik az álla. Tóth Ádám kint ül a parton, a padkán, a lábát lógatja. A vízmester csörtet a nádas felől. Magas, szikár ember, akár a szálkás gerenda.

– Nocsak, valami baj van? – kérdezi a fiút.

Az fölnéz rá, cigarettára gyújt.

– Ja! Itt én nem dolgozom. Nem csinálom magam tönkre.

A vízmester hümmög, mit is mondhatna. Látszik rajta, hogy megvan a véleménye a vasiakról.

Akkor már a bandagazda is előttük áll, nehezen szedi a levegőt.

– Szállj be, fiam. Nélküled aligha tudjuk kidobni.

Ádám kifújja a füstöt, vállat von. Jólesik a dicséret, az is jólesett, amikor befogadták maguk közé. De a lábáról őt bizony le nem veszik. Ő nem parolázott le a mérnökkel, vele nem tesznek meg akármit.

Az öreg Túrós, miközben kihajít egy rögöt, kipislant rájuk. – Szállj be, István!

István a fiút fürkészi, pofacsontján megfeszül a bőr, összeszorítja a fogát.

– No, fiam, válassz. Dolgozol, vagy fel is út, le is út. Velünk nem lehet taknyolni a munkát.

Tóth Ádám konokul állja a tekintetét. Aztán lassan veszi az ásóját, lapátját, magára teríti ingét, és megy. Vissza se néz. Beveszik őt máshová is. Ahol könnyebb a munka, és nem kevesebb a bér. Ezek meg szakadjanak csak bele, a kutyaúrstenit!

István egy darabig néz utána, majd megfordul, odaáll a padkára a többiek elé.

– Ki tudjuk dobni hatan?

Vilezsál dűnnyög valamit. Sok a föld. De nem is az a baj, hanem a víz. Az sok. Mégis bólint.

Túrós is bólint. A többiek is. Fejes meg a két Kökény.

– Megpróbálhatjuk.

Többet már nem is szólnak egymáshoz, csak a földet hányják. Kidobják az egészet, holnap pedig új embert fogadnak Tóth Ádám helyett.

Ádám bemegy a faluba. Hazafelé kettőkor indul vonat, addig beül az Italtoltba. Az is kubikosokkal van tele. Nemrég érkeztek. Komáromiak, ácsiak.

A földmérő, kockás inges fiatalember magyaráz nekik. Sokan ülik körül.

– A földdel nincs baj, szeletelni lehet, mint a kenyeret. Csak hát a víz, az meg fogja keseríteni az életüket. Első ásónyom után merni kell.

Az emberek összenéznek, a tarkójukat vakarják.

– Istenes ...

A pultnál a csapos kiabál.

– Hová lesz a két korsó világos?

Egy mokány, széles vállú ember a lapátját mutogatja.

– Magam kalapáltam. Szélesebbre hagytam a pofáját, hogy a sok lé lecsorogjon róla ...

Ádám keresztülnyomakodik az embereken, letelepedik az egyik asztalhoz. Csontos arcú, kopasz öregember ül vele szemben. A habot nyalja a söréről. Sűrű szemöldöke

alól néhányszor ravaszul rápislant a fiúra. Később kedélyes, recsegő hangon megkérdezi: – Honnan valósi vagy, gyerek?

Ádám a szája másik sarkába pöcköli a csikket, mogorván felel.

– Vasból.

Az öreg nyeli a sört, aprókat biccent.

– Arrafelé vannak csak a híres kubikosok.

– Arra hát – tekint rá a fiú.

Gyanakodva mustrálja a másik arcát, vajon nem gúnyolódik-e? De annak eszébe sem jut. Amolyan kíváncsiszkodó vénember lehet, mert nem elégszik meg ennyivel.

– Aztán merrefelé vagytok? A mocsárban-e?

Ádám nyel egyet, kicsípi szájából a cigarettát.

– Én már semerre. Megyek haza.

Az öreg elmosolyodik, szeme alatt huncut ráncok ugranak össze.

– Kislányhoz, mi?

– Nem a' – rázza a fejét a fiú, és igyekszik keményen vetni a szót. – A munkából van elegendő, ebből a disznóiszapolásból ...

A másik ránéz. Aztán a poharát nézi. Nem mond semmit. Lehúzza a maradék sört.

– Hát, fiam, ez a Hány...

Feláll, éppen csak hogy biccent, és átül a szomszédékhoz. Ádám beharapja a száját, érzi, hogy a vér megint a fejébe száll.

A kockás inges földmérő váltig magyaráz.

– A legjobb módszer, ha levezetőárkot vágnak. Több munkával jár, de a vizük úgy-ahogy megszökik...

Hátul valaki feláll, félretol néhány embert, odamegy hozzá.

– Aztán mondja, elvtárs, van ennek valami haszna?

Egyszerre minden fej feléje fordul. Zavarba jön,

kissé oldalt húzódik, köhécsel.

– Nohát, csak annyiból érdekelne, hogy valamikor az öregapám is dolgozott errefelé. Aztán most elnézem a csatornákat, hát teli gazzal meg békasóval...

Körös-körül az emberek mind bólogatnak. Ez jó kérdés. Dolgoznak ők szívesen itt is, máshol is, csak látszatja legyen. Mert a jó bér nem minden. A hasznót is nézi az ember.

A fiatalember bólint, töprengve szőke hajába túr, majd hirtelen kimutat az ablakon.

– Ott, arrafelé, ahol tavaly csatornáztunk, már be is van vetve.

Már mások is emlékeznek rá.

– Arra hát, az állami major mellett. Herefűvel meg rozssal...

Ádám szedelődzködik. Valahogy rosszul érzi magát ezek között. Kimegy a kocsmá elé. A poros úton kubikosok baktatnak, húszan-harmincan. Vállra vetett lapáttal, melyen batyuba csomózva lóg a kabát meg az elemózsiás zsák. Lompos, hosszú léptekkel haladnak. Rendetlenül, összevissza. Tréfálkoznak, nagyokat kiáltanak.

– Hol vannak a hanyi lányok? Hé, bújjatok elő!

De csak egy aprócska vénasszony bukkan fel a kerítés mögött. Nézi őket, vihog a fogatlan szájával.

– Azok is dolgoznak, galambocskáim. Dolgosak ám erre a menyecskék.

– No majd este! – kiáltja az egyik legény, és félrecesapva fején a svájcisapkát, rávigyorog Ádámra. – Igaz-e?

Ő semmit sem felel. Átkozottul rongyul érzi magát. Hiszen itt még a gyerekek is beálltak friss vizet hordani, nádat vágni, mindenki megleli a maga tennivalóját, csak ő nem. Ő csak ödög, céltalanul nézelődik a faluban, akár egy semmittevő. A hepehupás úton porfelhőt kavarva szekér zörög el mellette. Lányok ülnek a szekéren, mellettük fényesre sikált, gömbölyű alumíniumfazekak. Az ebédet viszik ki a csatornához.

– Hát maga? – kiált le az egyik az árokparton kuksoló fiúnak. – Tán elvesztette az óraláncát?

A szekéren felcsap a nevetés. Ádám elvörösödve néz a tovalebbenő konty után, aztán feltápászkodik. Vállára veti a lapátját, lassan továbbindul. Dél felé jár az idő, ilyenkor a legperzselőbb a nap sugara. Minden kopár, sárga fényben úszik. Ádámról csorog a verejték, és akárhányszor letörüli a homlokáról, az övéi jutnak eszébe. A másik hat. Akiket otthagyt. Azok most hét ember munkáját végzik. És már mindenről ők jutnak eszébe: a forróságról, a hús, jóízű sörrel, a csatorna felé cammogó SztáJinyecekről. Már erővel sem tud másra gondolni.

Szégyell i magát.

Délután jönnek haza a kubikosok. Heten mentek ki, hatan jönnek vissza. Szótlanul poroszkálnak. Nehéz vállukon a szerszám. Amikor a barakksorhoz érnek, Túrós odafordul Istvánhoz.

– Embert kell szerezni, István.

Az bólint, maga is erre gondolt.

Mire a szálláshoz érnek, már szürkül. Befordulnak az udvarba, ott áll Tóth Ádám. A falnak támaszkodva.

Nézik egymást.

Ádám megmozdul, kihúzza kezét a zsebéből, halkán megkérdezi: – Kidobták-e mindet?

Az emberek hallgatnak. Vilezsál elköhenti magát, bólint.

– Hát, valahogy ...

Már tudják, miben sántikál a fiú. Sejtik. Mind Istvánt fürkészik, tőle várják a feleletet. De ő is szótlanul nézi a fiút. Rukkoljon csak ki vele.

Ádám elfordítja a fejét, oldalra tekint.

– Holnapra kimennék magukkal.

A bandagazda hallgat. Megmarkolja vállán a lapátot, leveszi, úgy megy el a fiú mellett, hogy rá se pillant. Amikor betaszítja az ajtót, csak akkor fordul hozzá.

– Hát, ha ők beleegyeznek ...

És hátrabök a többiekre.

Azok bólintanak. Jöjjön csak ki holnap. Hiszen kölyök ez még, azért is berzenkedik annyira.

Fáradtan bicegnek be a barakkba. Hallatszik, ahogy odabent a sarokba hányják a szerszámokat.

A kontyos lány

Bordácsot szeretik a telepen. Tagbaszakadt, jókedvű ember, mindenben tréfál, azon is, hogy már deresedik a feje. Amikor a deres haját mutatja, az emberek csudálkoznak: ők csak a szemét figyelték. Mert a szeme barna gombszem, amit összenőtt, sűrű szemöldöke sem tud megkomorítani. Bordács kevés beszédű ember, fukaron méri a szót, inkább másokat hallgat. Nincs is nála hálásabb hallgatóság, mert mindenhez konyít valamicskét, mindenkihez van jó szava, és mindenkinek tud tanácsot adni. Csak magán nem tud segíteni. Ötvenéves, és valahogy nem jól alakult a sorsa. Volt asszonya, nem is éltek rosszul, amíg egy szép napon az asszony ott nem hagyta. Amikor összepakolt, a kíváncsiskodók odagyűltek a ház elé, de hiába füleltek, semmi se történt. Bordács az ágyon feküdt, feje alatt összefűzte a kezét, és a megromlott plafont bámulta. Az asszony köszönt neki, aztán elment. Bordács semmit se kérdezett tőle, még csak utána se nézett az ablakból.

Azóta jó néhány év elmúlt. Hegyes Feri látta egyszer az asszonyt, a Ligetben egy pádon ült, és a kisfiára ügyelt, nehogy messzire kalandozzék. Kék szemű, szöske gyerek volt, nem hasonlított Bordácsra. Addig noszogatták Ferit, amíg Bordácsnak is elmesélte. Bordács sokáig lötyögtette markában a kisfröccsöt, majd lehajtotta, az asztalra koppantottá a poharat.

– Örülök neki, ha jól él – mondta, kis szünet után hozzátette. – Különben, nem érdekel ...

Elhitték neki. Vasárnap ünneplőbe öltözött, kalapot nyomott a fejébe, és bement a városba. Egész délután a Ligetben csavargott, késő estére vetődött haza. A kártyapartnerek szemére hányták a dolgot, mire zavartan elmosolyodott: – Ki kellett szellőztetnem a fejemet.

Csak Balázs Gyuri nevetett. Ő valahonnan megsejtette, hogy kinek szólt az ünneplő, a kalap meg a vasárnapi séta.

Így jött el a tavasz. Ilyenkor kakukkfűillattal telnek meg az utcácskák, a gödrökbe friss zápor gyűlik, és odaát, az út túlsó felén, magasabbra nőnek a rozsdaszínű falaik. Tavasszal alaposan hozzáfognak az új házakhoz. Kék ruhás, babos kendős lányok keverik a habarcsot, fűgén hordják fel a pallón a kőműveseknek. Amikor a gyáriak jönnek a műszakból, megállnak az úton, az épülő házak mellett, és nézik a munkát. Ha jókedvük van, előveszik a kőműveseket.

– Aztán úgy csinálják, hogy akármilyenbe nem költözünk be.

– Megvan nekünk a saját összkomfortos villánk.

– He, szakikám, a lehúzás végét ki ne felejtsek, mert a latrinán már elzsibbadtam.

Teliharsogják a kőművesek fejét, akik mogorván pislognak odafönn, és a hátsó felüket mutogatják. Az emberek egymásnak dőlnek neveltükben.

– Hé, öreg, széthasad a nadrágod!

– Ezek ám az igazi felvágósak – dörmög valaki –, olyan magasra másznak, hogy onnan már csak egy ugrás a mennyország.

A kőművesek dühös képet vágnak, rakják a téglát, kenik rá a habarcsot, de nem szólnak. Csak nagy néha unja meg valamelyikük az, ugratást, és rájuk röffen a magasból.

– Most már elég, mert oda vágom a kanalat!

Az emberek röhögnek, aztán odább lódulnak, hevesen beszélgetve, mennek le a telep felé. Csak a fiatalabbja marad. Őket nem a kőművesek érdeklik. A lányokat lesik.

Zsebre dugott kézzel méregetik őket, hegyeseket füttyülnek feléjük, és nem fogynak ki a csipkelődésből.

– Szaporábban azt a meszet, kislány!

– Segítünk, ha nehéz.

A lányok mosolyognak vagy a vállukat vonogatják, de nem felelnek. A fiúknak meg épp ez tetszik igazán.

– Amiért nadrágot hordanak, azért még szólhatnak hozzánk.

Néha Bordács is ott ragad mellettük. Nevet is rajtuk, meg inti is őket.

– Hagyjátok őket, gyerekek, szorgalmasan dolgoznak.

A kis Plaveczt megtörli az orrát, vigyorog.

– Azért biztatni sose árt őket.

Egy kis kontyos keveri a maltert. A kendő hátracsúszik a fején, félig kibomlott haja a vállára kerül. A kőműveseik mennydörögnek az emeletről.

– Soványabbat, az istenfáját, több homokot bele!

A fiúk felzúdulnak, füttyülnek, az öklüket rázzák.

– Jöjjön le maga, hajcsár úr! Mit parancsolgat?

– Mi az, bátyám, maga a tulaj?

Valaki közberöhint.

– Ez egy kapitalista. Csak rá kell nézni a hájas képire.

De a kontyos nem szól. Több homokot borít a teknőbe, niekigyünköziük, és keveri. Bordács tudja, hogy nehéz munka. Volt ő már kőművessegéd is. Ember kell oda. Nézi egy darabig a lányt, aztán Balázs Gyuri kezébe nyomja a kiskabátját, és odamegy a teknőhöz.

– Nem jól csinálod, lányom – mondja, és a tenyerébe köp. – No add csak ide.

A lány a fiúk felé pillant, kis grimaszt vág, aztán átadja a keverőt. Hátrább megy egy lépést, a haját simítja el a homlokáról. Bordács ráfordít a mészre egy talicska homokot, és ügyesen szétteríti a tetején. Seholy se csomósodik, erőlködés nélkül húzogatja a lapátot.

A fiúk nevetnek.

– Most aztán olyan soványát kap, hogy megnézheti – kiabálnak a kőműves felé.

Bordács nem törődik velük, visszaadja a lánynak a keverőt.

– Terítsd jó széjjel, úgy könnyebb – mondja, aztán megkérdezi: – Te még újonc vagy, igaz-e?

A lány bólint. Elpirul, megint elsimítja a homloka felett a haját. Már nem néz se Bordácsra, se a fiúkra, csak a mésszel törődik.

Balázs Gyuri Bordács vállára teszi a kabátot, egymás mellett baktatnak a telep felé.

– Csuda kis nő – nevetgél Gyuri –, szintiszta ártatlan kinézetű.

– Az is – biccent Bordács komolyan. – Ártatlan.

A fiú rásandít, aztán nem mond semmit. A mellén kigombolja az inget, a szélnek domborítja a mellkasát.

– Tudja, volt nekem egy ilyen kis nőm. Szakasztott ilyen kinézetű volt. Csak aztán bement a városba, és többé felém se bagózott. Pedig de szerettem, a fene egye meg!

Nagyot szív a levegőből, majd sisteregve kiengedi. Bordács oldalt néz rá, megmosolyogja.

– Te sem tudsz; mihez kezdeni az erőddel, csak legénykedsz.

A fiú sértődötten beszopja ajkát, begombolja ingét.

– Tehetek én arról, hogy a városban pénzes janija akadt?

Bordács legyint.

– Meg is kell tudni tartani a nőt, fiam. Ahhoz kell csak az igazi virtus.

A fiúnak gúnyosan csillan a szeme, mondana valamit, de lenyeli. Többet nem is szólnak egymáshoz, köszönés nélkül válnak el, mennek haza.

A kontyos lányt Magdinak hívják. A munkavezetőtől tudta meg Bordács. Aztán másnap, harmadnap is odaáll a lány mellé. Negyednap a lány kérdezi tőle:

– Holnap is eljön?

Bordács mosolyog. A lány ugráló méhecskéjét nézi, és ki tudja, mit gondol magában. Int neki, hogy igen. Gyuri hátrább ül a tótágast állított talicskán, ő is a lányt nézi. Ő is negyednapja nézi, de feléje ritkán fordul a lány. Ha feléje fordul, elpirul, félretolja homlokáról a haját.

– Le kéne vágni azt a fürtöt – mondja csendesen a fiú.

A lány hajoltában ránéz, megrázza a fejét.

– Azt nem lehet.

A fiú felmarkol egy követ, áthajítja vele az utat.

– Mást se lehet?

– Mit mást? – kérdezi a lány, a keverőre támaszkodva.

– Hát, eljöhetne velem ma este sétálni vagy moziba. Elmennék magáért a szállásra.

A lány nem szól. Éppen hozzák az üres ládát, megtölti habarccsal. Amikor elviszik, megfordul.

– Azt lehet – mondja moziba. De csak akkor, ha maga is jön.

Ezt Bordácsnak mondja. Bordács görnyedten áll, le nem veszi a szemét a lányról. Aztán a földet bámulja, úgy bólint.

– Jó.

Bordács hosszú léptekkel siet haza. Jobbról is, balról is ráköszönnek, de ő éppen csak visszabíccent. Aztán már nem is bíccent, csak rohan. Otthon végigdől az ágyon, tarkója alatt összekulcsolja a kezét. Akkor is így feküdt, amikor elment az asszony. Megcsúfolta őt az asszony, fiatalabb emberre vágyott, szilajabb, szeretőbb emberre. Pedig sose bántotta. Azon a napon, amikor elment, meg akarta verni, de akkor se vitte rá a lelke. Bordács behunyja a szemét, fáradságot érez. Szép ez a lány. Csillagforma az arca, és zümmögően nevet. Naptól melegített szemében csúfondáros mosoly bújik, az is csillagforma ...

Feláll, kinéz az ablakon. Kinn világítanak a lámpák, és csillognak a tetők. A hold olyan, mint egy csúfolódó lányszem. Felhők úsznak el előtte.

Kopognak az ajtón. Bordács nem fordul meg, tudja, hogy Balázs Gyuri. A fiú leereszkedik a székre, ő is kibámul az ablakon.

– Esni fog – mondja.

Bordács bólint.

– Esni fog.

Hallgatnak. A fiú az asztalra teríti a kezét, lomhán szétterpeszti az ujjait. Bordács megfordul, vállával eltakarja a kicsi ablakot.

– Nagyon hasonlít ez a lány ... arra a másikra?

A fiú nem néz rá. Begörbíti az ujjait, az asztal lapját kapirgálja. Int a fejével.

Bordács elköhinti magát, aztán egyszerre nevetni kezd. Sokáig nevet.

– Hát, te meg mit gondoltál? – és fanyarul legyint. – Öreg huszár vagyok én már.

A fiú zavarba jön, megvakarja a füle tövét. Nem tudja, mit mondjon. Egy kicsit szégyelli is magát.

– Maga tetszik neki – nyögi ki.

– Én? – Bordács felkapja a fejét, gögösen tekint a fiúra. – Aztán miért is ne tetszenék neki? Nem vagyok én hitvány ember. Sose voltam.

Halkabbra veszi a hangját, hüvelykujjával a háta mögé bök.

– Kérdezd csak meg apádtól.

A fiúban bennszorul a lélegzet. Előrehajol, a férfi arcába bámul.

– Apámtól? – kérdezi, és már mindent ért, majdnemhogy ujjong. – Hát ő talán tudja?

Bordács meghajtja a fejét.

– Tudja. Sokat jártunk együtt a lányok után, amiatt vágtam egyszer a földhöz. Ilyen legény voltam én. Pedig ő se volt gyenge fajta.

Gyuri feláll, remeg a keze, a homlokát törli. Meleg van. Befülledt a levegő a falak közé. Bordácson is fénylik a verejték. Súlyos cseppekben gyűlik a haja tövén.

– Menj csak el – mondja a fiúnak lányt nem illik megvárakoztatni.

Grimaszt vág, a derekát ropogtatja. Már nem törődik a fiúval. De az még mindig tétovázik, az ajtó felé lép, majd meggondolja magát, kezét akar nyújtani. Bordács ellenségesen rákiált.

– Eredj már!

Amikor a fiú kimegy, Bordács kigombolja az ingét. Teleszívja a tüdejét levegővel, aztán egy puffanással kilöki magából. Közben a mellkasát tapogatja. Később visszadől az ágyra, tarkója alatt összefűzi a kezét.

Az utolsó éjszaka

Hosszú az Üllői út, fényes lámpasora éjszaka talán még a csillagokig is elnyúlik, a szikrázó tejútig vagy talán az ördög szekeréig is. A Göncölt hívják itt az ördög szekerének. Akiket ide, a telepre vetett a sors, azok azt mondják, az ördög szekerén jöttek, és beleköpnék a csillagtükrös pocsolyába. Itt a város szélén, bolgárföldek meg elvadult, dudvás mezők közepette, még az éjszaka is más. Erre ragyogóbbak a csillagok, selymesebb bakacsínú az ég, és a hold is teltebb. Bármerre tekint az ember, körös-körül csak csillagokat lát. Az eget karcoló, nyúlánk gyárkéményeket is befödi a sötétség, csak akkor tűnnek elő, megannyi vézna, fölfele szegzett mutatóujj, ha lefut egy-egy csillag, és pillanatra sűrű fénnel festi meg a látóhatár alját. Nyomában halovány csík marad, olyan, akár a gyöngén szívott cigaretta füstje vagy a lökhajtásos repülőgépek hősínű sugára.

Az emberek esténként kiülnek a bádogtetős, szüette, roskatag házikók elé, és ezt a sápadt csíkot nézik. Ha csillag hull, meghal egy ember. De az ember nem hal meg nyomtalanul, emlék marad róla, lassan halványodó, tűnékeny emlék, a hulló csillag

derengő csóvájához hasonlatos. Ám ma éjjel nem hullnak a csillagok. Ma éjjel az emberek is tovább virrasztanak odakinn. Ülnek a ház előtti kispadon, tótágast állított ládákon vagy törmelékpucon, és arra gondolnak, hogy holnap vége a telepnek. Örökre vége. Mire a nap a gyárkémények csúcsára hág, itt már csak hepehupás pusztaság marad. Akik déltájt odafönn a töltésen valamelyik vonattal erre utaznak, megjegyzik majd: – No végre lebontották a telepet... ezt a rút pörsenést...

Ma különösen sötét van. A sikátorokon már nem gyúltak ki a lámpák. Délután szerelők jöttek, leszedték a huzalokat, kicsavarták az égőket. Az ablakokban is mindenütt gyertya világít. Azok, akik délután nem tudtak összecsomagolni, most vakoskodnak. Kofferba, férceit zsákba gyúrnak a holmijukat, nem rendezgetik, a ruhákat se hajtják össze, csak amolyan cigány módra egymás fölé hánnyják. Hiszen nem mennek messzire. Csak a kövesét túlsó felére. Oda, ahol nemrég a bolgárföldek voltak.

Blahó az asztalnál ül, ökle közé szorítja fejét, a rezgő gyertyalángot bámulja. A fény sárga lobbót vet a hajára. Blahónak sűrű szemöldöke van, hegyes szálakban nőtt össze az orra felett. Felhúzza a szemöldökét, és beleszól a sötétbe az asszonynak.

– Kár ezért a házért...

Az asszony nem szól, vastag szíjat vet a sarkaiból kifordult bőrrönd köré, megcsomózza. Azután ráül, ölébe ejti a kezét.

– Kár?

– Az. Még bírta volna egy darabig... Tavaly befedtem a tetejét, a kéményt is megcsináltattuk ...

– Épp ideje volt. Néha már belefűllettem a füstbe ...

A férfi felemeli a fejét, lassan a sötét felé fordítja. Nem látja az asszonyt, csak sejti, merre lehet.

– Hát ez mindig olyan volt... mindig teli füsttel... Anyám kazánnak hívta. Felpúpozódott benne a gőz, és úgy kellett sapkával kihajtani...

Az asszony halkán elkacagja magát, de aztán valahogy nem nyílik nevetésre a szája. Őt is nyomja valami. Nem szomorúság, mert mit is szomorkodna ezen a vityillón. Ő is alig várta, hogy szabaduljanak innen. És milyen különös, most nemcsak ő, de más is csak nagyokat hallgat, és bámul meredten maga elé. Ki a csillagokat bámulja, ki a gyertyacsonkot. Aztán rájön arra, hogy mi szorongatja. Az új lakásban majd biztos másképp csikordul az ajtó, és falba vert kampó se lesz a nagyfazék fülének.

Szüppög egyet, keze fejével megtörli a szemét, aztán magára húzza a takarót.

– Gyere már – súgja a férfinak. – Álmos vagyok ...

Ellobban a gyertya, pernyeszagú füstcsík száll a plafonra.

Már elmúlt éjfél. Feltámad a szél, a földek felől surran a város felé. Erőtlen csikószél, még a sörénye is gyapjas, a nyihogása is gyenge. Valamelyik tetőn megroppan a bádogeresz, halkán pendül egy ablak. Majd hirtelen gramofon bög fel. A padon ülők összerezzennek, morognak. De most nem csapnak lármát.

– Szerelmesek – mondja az egyik –, szerelmesek, aztán most vigadnak ...

– Affenét! – szól közbe egy vastag hang. – Hiszen a Molnárék azok ... akiknél épp útban a gyerek. Kapóra jött nekik az új ház...

Az öregember legyint.

– Én is itt születtem ... még csak bába se segített ...

– Igaz – mondja a vastag hang –, hozzám se jött el a kenőasszony, de ha lehet jobban is szülni, meg jobban is élni, miért ne csinálják úgy? ...

Erre mindnyájan bólintanak. Igaza van. Mindig a jobbat kell csinálni. Ha sár van, viselje el az ember, de ha süt a nap, örüljön neki.

– Hát én nem is mondom, hogy ne csinálják jobban – mondja az öreg –, hiszen szépek azok a házak, örül az ember ... Csakhogy ez a telep is a szívéhez nőtt ám ... Meg hol tartson a szép lakásban disznót? ...

Nevetnek. A fölparázsló cigarettatűznél néznek egymásra, a térdüket csapkodják. A Molnárók ablakára árnyak vetődnek, összefogóznak, puhán forognak. A gödör szélén üres konzervdobozt gurigáz a szél.

– Valami zöldet kéne idetelepíteni... egy ligetet, stranddal meg futballpályával...

– Csak aztán nehogy szeméttelep legyen belőle!

Az öreg a vállát vonogatja.

– Azért nekem csak fáj, amikor jönnek a traktorok ...

Hallgatnak. Mélyeket húznak a cigarettából. A traktorokat ők se szeretik. Nagy vaséket hordoznak a hűtőjükön, azzal lódulnak neki a házaknak, recsegésropogás hallatszik, porfelhő kerekedik, és a házak sorban omlanak össze. El fűjják a házakat, mint a kártyavárat. Múlt héten az északi tömböt rombolták le. Az emberek felmászta a töltésre, onnan nézték, görnyedt vállal, zsebre dugott kézzel. Egy öregasszony elsírta magát, de a fiatalok csak nevettek rajta: – Sose búsuljon, nyanya, még fürdőszobája is lesz, meglátja ...

Mert itt csak lepattogzott mázú, ócska kádak voltak. Nyáron dézsával merték beléjük a vizet. Most itt vannak a kádak, ide, az út szélére hányták őket. A hold csillan rajtuk.

A megálló felől hosszú léptekkel jön egy ember. Feltúrt gallérral, oldalán táskával. A kalauz.

– Hé, kalauz, gyere már ide!

Odamegy, cigarettával kínálják.

– No összepakoltál?

A kalauz beszopja a cigarettát, tenyerével hátrapöcköli a sapkáját. Széles képpel mosolyog.

– Nem én! Asszony dolga, nem avatkozom bele...

– Azért nézz csak utána. Az asszonyok mindig kapkodnak ...

A kalauz megint mosolyog, szikráznak a fogai.

– Á, ez nem olyan. Ez még a szegeket is bepakolja ...

A táskájába nyúl, a lyukasztó mellől hasas üveget húz elő. Körbeadja.

– Ez igen! Itóka. Lakásszentelőre, mi?

– Arra hát! Csak egy üveg, többre nem futotta ... Legyint, visszadugja az üveget.

– Csak aztán meg ne idd reggelig!

A kalauz leszíjazza a táskáját, megpaskolja a tenyerével.

– Az asszonyra bízom. Ő majd gondját viseli... Megint a Molnárék háza felé néznek. Kinyitották az ablakot, füst száll ki, meg dzsesszmuzsika.

– Sokat ugrál ez az asszony, majd nem bújik elő a hasából a gyerek ...

Nevetnek, de mindjárt elhallgatnak, mert kijön a Molnár. Fiatal ember, nemrég még rövidnadrágban eregette a sárkányt a remíznél. Néki már nem jut hely a padon, földre teríti a kabátját, rátelepedik. Az emberek nem szólnak hozzá, csak nézik, ő meg csak néz maga elé. Szájába cigarettát nyom, gyufa után kutat.

– Hogy van az asszony? – kérdezi végre valaki. Molnár előbb rágyújt, háta mögé dobja a parázsló szálát.

– Be kellett volna vinnem a kórházba – dünnyögi.

– Hát már annyira van?

– Fekszik és nyöszörög. Olyan kemény a hasa, mint a kő ...

– Mafla, te meg ugráltatod!

A fiú az üstökébe túr, zavarba jön.

– Ugyan, ő akarta. A zenét is ő akarja... azt mondja, úgy jobban érzi magát...

Az öreg talpra áll, megropogtatja a derekát.

– Ezek a mai lányok – int megvetően –, ezek még szülés közben is táncolnának ...

Megint nevetnek, de egyszerre beléjük fagy a jókedv. Odabenn az asszony már jajgat. Aztán olyan éleset sikolt, hogy nekik a hátuk borsószik bele.

– Az istenit neki!... – hebegi valamelyik – csak nem? ...

Egymásra néznek, fehér a szájuk.

A fiú felugrik, ziháló lélegzettel, botladozva rohan vissza. A kabátját is a földön hagyja.

– Nem megy az ilyen könnyen – nyugtatja őket az egyik férfi. – Az én feleségem mindig három nappal előbb kezdi az ordítást.

Egy kicsit megkönnyebbülnek. Ő csak tudhatja. Az ő házában egész falka gyerek üli körül az asztalt. Hirtelenjében azt se tudják: öt vagy hat.

– Hat – mondja büszkén, és kidüllesztett mellel hozzáteszi –, de őszre meglesz a hetedik ...

Ezen is lehetne nevetni, de most nem szabad. Az az asszony úgy nyög odabenn, mintha elevenen nyúznák. Körül a házakban sorra világosodnak az ablakok, itt is, ott is nyílik egy ajtó.

– Szóljanak az orvosnak!

Először nem értik. Nem hallják jól. Molnár áll az ablakban, két kézzel integet feléjük.

– Küldjenek az orvosért!

A kalauz homlokába húzza az ellenzőt, eliramodik. Hosszú gyerek, olyanokat lép, mint egy gém. Táskája az oldalát veri.

A házból sötét árnyak imbolyognak elő, pislogó sárga fényecskékkel és ijedt suttogással telnek meg a kis utcák.

Az asszonyok pongyolát vagy kabátkát kapnak magukra, összeverődnek a Molnárék ablaka alatt. Néhányan benn sűrögnek a szobában. A férfiak hátul ácsorognak, messziről nézik a világos ablakot, tehetetlenül topognak. Ilyenkor a férfiak mindig tehetetlenek. Feleslegesnek érzik magukat, és riadtak. Az út felé forgatják a fejüket, erőltetik a szemüket a sötétben. Az orvos az aluljárónál lakik. Jó negyedórányi az út. Aztán amíg felöltözik, összeszedi a műszereit ... Az asszony meg odabenn egyre hevesebben jajgat, a matt fényű tetők felett messzire zúg a sikoltása, és sokáig visszhangzik a fák között.

Egy asszony fut az utcán, papucs minden lépés után keményen csattan. Gőzölgő lavórt hoz.

– Úgy látszik, megkezdődött – súgja az egyik férfi.

Az öreg a csillagokat nézi, és egyszerre rémülettel telik meg a szeme. Valahol

messze, majdnem egészen az ég alján, lehull egy csillag. Az öreg megborzad, reszkető kézzel hányja a keresztet. De valaki meglöki, durván megszorítja a vállát.

– Megbolondultál, te? ...

Azután elengedi. Az öreg a falnak lódul, ott marad, a mellére bukik a feje. Egy fiú felkapaszkodik a töltésre, onnan mereszti a szemét. Úgy lesik a töltés aljából, mint a Messiást.

– Jönnék! – kiáltja aztán el magát.

Valamennyien felrohannak hozzá. Egyikük megbotlik egy lyukas fenekű vödörben, és nagy puffanással visszacsúszik.

Alacsony, szemüveges ember a doktor. Futás közben mellén összefogja a kabátot. Amikor ellődül mellettük, hallják, hogy nehezen szedi a levegőt. Mögötte a kalauz zihál, szája sarkában a rég kihamvadt cigarettavég fityeg. A férfiak fellelegzenek, valaki vállon csapja a kalauzt. Az nem mond semmit, szuszogva lezöttyen a töltésre. Két tenyérrel törli magáról a verejtéket ...

Hajnalra már néptelenek a házak, szél himbálja a nyitott ajtókat. Az utcácskák is néptelenek. Csak az öreg bóbiskol a padon a cókókja mellett, meg a Molnárék háza előtt ácsorog néhány ráérő asszony.

– Kislány, egyem a lelkit, de olyan vasgyúró, akár egy fiú ...

Előrehajolnak, szétnyílt szájjal hallgatják a gyenge gögicsélést.

– Micsoda torka van!

– Ordíts csak, ordíts! Erősödik a kis tüdő! ...

A ház mögött a tiroli sapkás mérnök magyaráz a munkásoknak.

– Objektív akadály ... elhúzódik a munka, emberek ...

A munkások mogorván bólogatnak. Álmosak, csípi szemüket a friss harmat. Egyikük dömpersen ül, amúgy féloldalasán, a lábát lógatja.

– Ez az utolsó telepi gyerek, igaz-e?

Blahóék már a kövesúton mennek. Blahó a targoncát tolja, mellette az asszony megy, a bőröndöt cipeli. Az út szélén hosszú sorban talpálnak az emberek, szuszogva cipelik a batyuikat.

– Maguk hová mennek? – kérdezi a kalauz Blahótól.

– Az ötös házba – mondja Blahó, és felmutatja neki a kulcsot. Kis kék papír fityeg róla. Arra van ráírva a neve.

– Hiszen akkor egy házba kerülünk – nevet a kalauz, és elveszi Blahónétól a bőröndöt, pedig ő is jócskán fel van pakolva.

Hátuk mögött feldübörögnek a traktorok, olajszag száll. Az emberek nem fordulnak meg, sebesen szedik a lábukat, lehajtják a fejüket.

A gyerekek átszaladnak az úton, felkapaszkodnak a töltésre. Összebújva, kerekre tágult szemmel bámulják a traktorokat. Már csak egy ház áll épen. A Molnáréké. A traktorok újra felbödülnek, kört írnak a ház körül, aztán elcsattognak a kövesút felé. A gyerekek fütyülve, kiáltozva futnak utánuk.

Betlehemesek

Három gyerek áll a veranda lépcsőjén, a behavazott kert előterében, fejükön papírsüveg, orruk alatt vattabajusz, egyikük fekete, akár a suviksz. Semmi kétség, a háromkirályok.

– Gyertek be – mondja az asszony, és szélesre tárja előttük az üveges verandaajtót.

– Gyerünk be – mondja a szerecsen király.

Fogják a betlehemesládát, bemennek a házba.

A meszelt, világos konyhában jó meleg van, a sparherdben vígan ropog a tűz. A zúzmarás ablakon babos függöny, a falon egy jókora naptár meg az ódon ingaóra között kalitka, benne csipogó papagáj.

– Betlehemesek – szól a férjéhez az asszony. Fiatal, pirospozsgás, és ahogy elmosolyodik, gödröcske jelenik meg az arcán. – Gondoltam, behívom őket, hadd melegedjenek kicsit.

Az ember bólint, félreteszi az újságot, leveszi a szemüvegét. Széles vállú, zömök férfi, fölemelkedik az asztal mögött, busa szemöldöke alól szemügyre veszi a három gyereket.

Azok illően köszönnek:

*Minden jó szót köszönünk, köszönünk,
Három király a nevünk, a nevünk.*

Előlép a legnagyobb, és meghajtja magát.

– Az én nevem Gáspár király.

– Az enyém meg Menyhárt király – szól a legkisebbik.

A középső is előáll.

– Az én nevem Boldizsár, vagyok szerecsen király.

Azzal rázendítenek az énekekre: *Kis karácsony, nagy karácsony ...*

És eléneklik mind a három strófáját, el, lelkiismeretesen, kipirult arccal, miközben állnak egymás mellett, mint az orgonasípok. Csengő, tiszta hangjuk betölti a konyhát – az asszony egészen meghatódik, még egy könnycsepp is megcsillan a szeme zugában.

Amikor vége az éneknek, a férfi elismerően biccent.

– Szépen csináltátok – s rájuk mosolyog. – Foglaljatok helyet, háromkirályok.

Azok összenéznek, azután kibújnak a göncükből, leveszik a süvegüket, az asztal köré ülnek.

– Éhesek vagytok-e? – szíveskedik az asszony, s közben már a konyhaszekrénynél matat.

– Hát... mi mindig – dűnnyögi a pufók kis Menyhárt király, hasztalanul iparkodván ágaskodó, szőke haját lesimítani a forgóján, de nyomban elvörösödik, és ijedten sandít a másik kettőre, a nagyobbakra, hogy nem haragszanak-e a kotyogásáért.

Dehogyan haragsznak! A barna ropogósra sült, illatozó süteményt lesik, amelyet egy nagy, mázas tálban az asszony épp elébük tesz. Csak nézik megbabonázottan, a szemük csillog, szájukban összeszalad a nyál.

– Cserege – szól áhítatosan Boldizsár, a szerecsen király, de Gáspár király, a langaléta, máris letorkolja:

– Csöröge az, te dinnye, nem cserege! Úgy hívják: csörögefánk.

– Nálunk cserege a neve – makacsolja meg magát Boldizsár. – *Cserege.*

– Nálunk, tetszik tudni – kuncog a férfira Menyhárt király –, már hogy nálunk,

Afrikában. Tök jó! – De észreveszi a másik kettő lesújtó pillantását, és menten torkára forr a kuncogás; már komoly az ábrázata, már csupa szánom-bánom. Mert hát, aki még csalcs alsós, alig harmadikos, annak hallgass a neve a felsősök között, még ha százszor Menyhárt király is.

– No, vegyetek – biztatja őket a férfi. – Ebben a házban sértésszámba megy, ha a vendég kéreti magát. Vegyetek szaporán, háromkirályok ...

Megköszönik, benyúlnak sorra a tálba. Dehogyan kéretek magukat, a világeért sem akarnák ők a háziakat megsérteni! Vesznek egy-egy süteményt, ropogatják.

– Ez igen – dicséri felnöttesen Gáspár király. – Hű, milyen finom!

– Sosem ettünk finomabbat – tódítja Boldizsár király.

És Menyhárt király siet helyeselni.

– De nem ám! – bizonykodik teli szájjal. – Tök jó! Tök jó, néni kérem, ez a ... – és most nagy bajban van, még a falat is megakad a torkán, hogy mit mondjon: *csöröge* vagy *cser ege*, de végül földerül és kivágja magát: – ... ez a csörege!

Az asszony pedig belepirul a dicsérgetésekbe, melegen nevet. Gyerekek, gyerekek, de azért jólesik a dicséretük!

– Rég jártak itt betlehemesek, már az idejét se tudom – mondja a férfi, s közben a ládikájukat nézi: sárökrök, Mária, József ács, csecsemő Jézus a jászolban, mind fából farigcsálva. Meg egy kis mécses, amely alig pislákol. – Nem is hittem, hogy szokás még itt a betlehemezés.

– Hát... mi még csináljuk – feleli Gáspár király, már a második süteményt pusztítva. – Mi, az utolsó mohikánok ...

A férfi nevet.

– Aztán sokfelé jártatok?

– Rengetegfelé – válaszol erre is Gáspár király, mert nemhiába a legnagyobb, a hangadó is ő. – Végigjártuk már a Vasút-sort meg a Tisztviselő-kertet, holnap a telepre is átmegyünk.

– Bácsi – kérdezi a szerecsen király –, tud ez a papagáj beszélni?

– Tud hát. Miért ne tudna?

Odanéznek mind a kalitkára. A papagáj meg őket nézi. Félrebillenti a fejét, aprókat csipog, és hintázik közben.

– Hát persze – sóhajt fel a szerecsen király –, a papagáj azért van, hogy beszélni tudjon. De az enyéim közül egyik se beszél. Egyik se a négy közül.

– Az már hiba – mondja a férfi. – No figyelj csak! – És a kalitkához fordul, hosszú, rikoltó hangot hallat.

„Marrhaság! – rikoltja vissza a papagáj. – Marrhaság ... marrhaság ...”

– Tök jó! – lelkendezik Menyhárt király, és lopva bekap még egy süteményt.

– Ez semmi – legyint a férfi, és rájuk hunyorít. – Tud ez különb dolgokat is, de ahhoz másként kell rikoltani.

– Jesszusom! – csapja össze a kezét az asszony. – Még csak az hiányoznék! Hát azt mégse ...

– Nem hát – nyugtatja meg a férfi persze hogy nem. – És újból a fiúkra kacsint. – Az már valóban nem a ti fületeknek való.

– Kár – mondja sajnálkozva a kis Menyhárt király, de a szerecsen király, Boldizsár csak legyint bánatosan. Benne szikrányi kíváncsiság sincs a papagáj különb tudománya iránt. Ő csak el van keseredve, de nagyon.

– Az enyimekkel hiába minden – panaszolja. – Pedig nagy tervünk volt velük. Egyiküket be akartuk tanítani valamelyik karácsonyi versre. Vittük volna a ládában, ő meg szavalt volna. Az lett volna csak a jó móka!

– Meghiszem – bólint a férfi. – És nem sikerült?

– Á, dehogy! – dörmög közbe megvetően Gáspár király. – Selejtpapagájok ezek, vagy mik, de nyikkanni se tudnak.

A férfi nevet, újra körbekínálja a tálat. Menyhárt király kettőt vesz, amúgy szórakozottságában, de ezúttal Gáspár is meg Boldizsár is rajtakapja.

A fejüket csóválják, meg vannak botránkozva.

– Ne tessenek haragudni – restelkedik Gáspár király. – Ez a dagadt kis haspók csak pótkirály. Igazából a Kopasz a Menyhárt király, de ő az idén nem jött.

– Nem jött? – csodálkozik a férfi. – Aztán miért nem? Talán szégyelli?

A szerecsen király rábólint.

– Szégyelli. Mert hogy ő a legnagyobb a brancsban. Már tizenkettő múlt.

– És már csajokkal jár – vágja ki büszkén Menyhárt király, és csillogó szeme nem hagy kétséget afelől, hogy a maga részéről bálványozza a Kopaszt.

– A csajoknak ehhez semmi közük – ellenkezik a szerecsen király. – A Kopasz csak felvág. Aszongya: ő nem jön, mert ő tejista.

– Micsoda? – hökken meg a férfi. – *Tejista?* Talán ateista. Ugye azt akartad mondani?

– Azt – feleli a szerecsen király. – De nem tudom, hogy mit jelent.

– Tetszik látni – dörmögi a férfinak Gáspár király. – *Ilyenekkel* kell nekem betlehemeznem. Ateista, az azt jelenti... hogy, szóval, hogy nem jár templomba az ember ...

– Nagyjából – bólint a férfi, a szerecsen király pedig csalódottan néz rá.

– Csak ennyi az egész? Akkor én is az vagyok. Én nem tudom, mire olyan nagy a Kopasz? ...

Menyhárt királyra néznek, hogy szólna ő is valamit a Kopaszról, de ő ha akarna sem tudna, mert megint teli a szája. A megrovó pillantások elől a térítőre süti a szemét.

– Olyan finom ... – suttogja aztán mentegetőzve.

– Olyan tök jó! – És a szégyenkezéstől könny szökik a szemébe.

Az asszonynak megesik rajta a szíve.

– Egyél csak, lelkem – bátorítja, és eléje tolja az egész tálat. – Egyél csak, úgyis olyan kis kövér király vagy.

– Mégis mindenki elveri – dohog lenézően Gáspár király. – Ma is kapott egy nagy pofont.

Az ember felhúzza a szemöldökét, kérdően tekint rájuk. Gáspár király vállat von.

– Özvegy Littomericzkynénál voltunk – mondja komolyan.

– És ez az özvegy Littomericzkyné pofont adott nektek?

– Csak a Moravecnek – mutat a kis Menyhárt királyra Gáspár király. – Hű, mekkora egy frász volt! Azt hittük, leröpül a Moravec fejére. Mert borzasztó szentes öregasszony ám az özvegy Littomericzkyné, és amikor elkezdtünk énekelni, ő egyből elkezdett bögni, de annyira, hogy tisztára megsajnáltuk. Megmondtuk hát neki, hogy ne vegye már úgy a szívére a dolgot, hiszen ez csak játék, a jászolban meg csak egy fadarab van, a Moravec pedig szép türelmesen elmagyarázta, hogy különben is az

egész Jézuska-születés, a pásztorokkal és a betlehemi csillaggal együtt, csak egy mese, és akármilyen szép mese, okos ember ma már nem hiszi el, mint ahogy azt sem, hogy létezik Jézuska, aki karácsonykor ajándékot hoz.

– Ez már csak egyszerű! – mondja a szerecsen király. – Hiszen ha létezne, csakis az égben lehetne, hát nem igaz? De olyasmi, hogy ég... tulajdonképpen nincs is. Csak világűr van, abban meg bolygók és csillagok ...

– És a Gagarin se találkozott vele – kottyán közbe Menyhárt király.

Gáspár király pedig leereszkedően rábólint.

– Szóval az egész csak kitalálás – foglalja össze. – Csak a dedósok hiszik, ilyenkor karácsony előtt. Meg úgy látszik, özvegy Littomiczkyné. Mert szörnyen lármázni kezdett, elmondott minket mindennek, a Moravecznek pedig lezavart egy pofont.

– És akkor már nem özvegy Littomiczkyné bögött, hanem a Moravecz – egészíti ki a szerecsen király.

– Fáj? – pillant a férfi Menyhárt királyra.

Annak most is teli a szája süteménnyel, várni kell

hát, amíg legyűri a falatot.

– Egy kicsit – vallja be aztán. – Tényleg csuda nagy pofon volt. Nem is hinné az ember, mekkora pofont tud adni egy ilyen töpörtyű kis öreg néni.

– Nem néni, hanem özvegy Littomiczkyné – javítja ki korholóan a szerecsen király. – Ebben szigorúan megegyeztünk, nem? ...

A férfi nevet, tetszik neki a történet. Közben ő is nyúlna a tálba egy süteményért, de ott már nincs semmi, még morzsát sem találni benne.

– Szégyen – szólal meg legmélyebb hangján Gáspár király. – Moravecz mindent felfalt. És ez akar úrpilóta lenni!

– Az is leszek – suttozja elszántan Menyhárt király. – Ha megnövök, majd lefogyok, és akkor beleférek az úrhajóba ...

A másik két király eltűnődik. Ez az eshetőség még nem jutott eszükbe. Csend támad. A szerecsen király arcán megolvad a korom, a kezével csak jobban összemaszatolja, azután lopva a nadrágjába törli az ujjait. A papagáj csivitel, a kis mécses ellobban a betlehemesdobozban.

– Ideje indulni, srácok – mormogja Gáspár király, és a fejébe nyomja a süveget.

Felállnak az asztaltól, belebújnak a kabátjukba. A szerecsen király irigykedve nézi a papagájt.

– Biztosan hím – mondja. – Csak a hímek tudnak beszélni. Elhozhatnám valamelyiket az enyéim közül? Pároztatnánk őket. Ha hím születne, az enyém lenne ...

– Tárgyalhatunk róla – biccent a férfi, ő is feláll, kezét nyújt nekik. – Hozd csak el, majd meglátjuk.

Jó éjszakát kívánnak, az asszony nagykendőt kap magára, kikíséri őket a kertkapuig.

– Vigyázzatok az utcán – mondja nekik, amikor kiereszti őket. – Te, szerecsen király, te meg el ne felejts megmosakodni.

Egy harsány *csókolom*, és máris kint vannak az utcán. Sötét van, süvít a szél, havat ver az arcukba. Gémberedett kezükre fújnak, az egyik lámpa alatt megolvassák a pénzüket. Igen elégedettek, a férfi egy-egy szép, csillogó ötöst adott mindannyiuknak.

– Irtó rendes bácsi – mondja a szerecsen király.

– Nekem mondod? – legyint fölényesen Gáspár király. – Mozdonyvezető ... A

papám jól ismeri.

Menyhárt király álmosan pislog.

– Mozdonyvezető? – biggyeszi le a száját. – Az is valami? Én úrhajós leszek ... lefogyok, és majd meglátjátok.

Lassan bandukolnak a kocsúton, orrukat pirosra csípi a hideg.

A parkban

A fű még zöldellt a parkban, de a fák már elhullajtották lombjukat, kopár ágaikon estéknként didergő verébrajok húzódtak meg. A reggeli esőtől megduzzadt a föld, öles tócsák fénylettek, és a sárga homokkal beszórt sétányon vékony csíkban szivárgott a piszkos esője. Hűvös szél cibálta a bokrokat.

A park kihalt volt, s mégsem egészen elhagyatott. A játszótéren gyerekek kergetőztek, odébb, az egyik padon sakkoztak. A sakkozók kibicek vették körül, nyugdíjasok, vasárnapi sétára indulók, akik ott ragadtak a padnál, és szótlánul figyelték a partit. Topogtak, időnként gémberedett tenyerükbe leheltek, de nem tágitottak.

Csend volt. A parkbeli templomban delet harangoztak. A sétányon, göcsörtös botjára támaszkodva, hórihorgas, hajlott vállú ember tűnt fel. Khakinadrágot, viseltes, rég kifakult katonazubbonyt hordott, nyakába ríktó sálat kötött. Feje födetlen volt, őszbe csavarodó, hosszú haját kedvére cibálta a szél. Bicegve lépkedett, jobb lábára erősen sántított. Olykor fájdalmasan megrándult erős pofacsontú, széles arca, melyet a néhány napos borosta inkább elvadított.

A gyerekek vették észre először. Az egyik fiú szájába dugta ujját, éleset füttyentett. A sakkozók felkapták a fejüket, mogorván figyelték a khakiruhást.

– Megjött a szakaszvezető – morogta a tiroli kalapos sakkozó.

Partnere, a cigányképű postás vigyorgott.

– Farba lötték Voronyezsnél – és lépett a gyaloggal.

A kibicek hallgattak, a szakaszvezetőt nézték. A gyerekek felé bicegett.

– Bolond – jegyezte meg az egyik kibic. – Gyakran látom itt a parkban. Légnymást kapott.

– Farba lötték Voronyezsnél – mondta a postás. – Azóta van nyomás a fejében.

A szakaszvezető odaért a gyerekekhez. Megállt előttük, szemügyre vette őket. Tompa, sóvár tekintetében eszelős fény villant.

– Felkészültetek? – kérdezte.

A gyerekek taszigálták egymást, kuncogtak. Hatan voltak, öt fiú meg egy kislány. A kislány volt a legnagyobb. Nyolcéves. Fekete haja kibuggyant a kendője alól.

– Nemsokára megrohamozzuk a magaslatot – mondta a szakaszvezető, és összehúzott szemmel fürkészte a bokrokat. A park végiben kis halom emelkedett, sűrűn benőtték a bokrok.

A kibicek félfüllel odafigyeltek.

– Mit csinál ez itt? – kérdezték. – Háborúzik?

– Háborúzik – bólintott egy öreg; a pipájával veszkeldődött, rövid gallyal szurkába. – Csendes bolond, a légynek sem árt. Simonnak hívják, a szomszédom.

– Szakaszz, vi-igyázz! – vezényelt a khakiruhás, és a gyerekek haptákba vágták magukat. – Erősítsétek meg a szíveteket, fiúk, mondjátok el egy imát.

– Milyen imát? – kérdezte az egyik fiú.

– Egy imát – mondta a szakaszvezető. – A tábori lelkész nem tud idejönni. Az előbb találkoztam vele, de azóta fogságba esett. Ukrajnában megesik az ilyesmi...

A postás lépni akart a figurával, de meggondolta magát. Felpillantott a tábláról.

– Mit mond? Ukrajnáról beszél?

– Ukrajnáról – felelte az öreg.

Szeme sarkából a félkegyelműt leste, és nyugtalankodott. „Csak nehogy valami ostobát csináljon” – gondolta.

A legkisebb fiú kilépett a sorból. Nedves volt az orra, öklével gyömködte.

– Bácsi, én nem látom az ellenséget. A csöszet látom. Mindjárt idejön, és elkerget minket.

– Az ellenség elrejtőzött – mondta a szakaszvezető. – Valószínűleg a domb mögött lapul. Jeladásra megtámadjuk.

A kislány a babáját mutatta.

– Őt is hozhatom? – kérdezte.

– Igen – mondta a szakaszvezető. – Legalább eggyel többen leszünk.

Felemelte az ujját, megfenyegette őket.

– Aztán nincs megfutamodás, mint a múltkor. Hova szaladtatok a múltkor, csibészek? Aki megfutamodik, golyót kap a fejébe. Értitek?

– Jó játék – dünnyögte a tirolikalapos, és idegesen dörzsölgette az állát. – Príma játék. Mindig ilyen marhaságokat játszik?

– Mindig – felelte az öreg.

Nyugtalan füstfelhőt eresztett ki a száján, most már csak a szakaszvezetőt figyelte.

A gyerekek fáztak.

– Fussunk már – kérte a legkisebbik, és megint az orrát nyomogatta. – Fussunk már, bácsi. Hideg van.

– Hideg van – mondta a szakaszvezető. – Majd ti is megszokjátok. Megszokjátok az átkozott ukrán telet. Itt még a szusz is belefagy az emberbe. Valujki mellett öten fagytak meg a századból...

Szipogni kezdett, megrázta az öklét.

– Csend legyen ott! Ne röhögj, te kölyök, mert kiköttetlek ... Foglyot nem ejtünk. Az ott mind kommunista meg zsidó.

– Az mit jelent? – kérdezte a kislány. – Az, hogy zsidó?

– Csend – ordított a szakaszvezető. – Megjött a parancs. Támadunk. Szóródjatok szét, csatárlánc ...

A gyerekek odébb verődtek. Szaladgálni kezdtek, egyikük homokbombát gyúrt, a szakaszvezetőhöz vágta. A szakaszvezető megtámolyodott, botját magasra emelte.

– Az ellenség – kiáltotta. – Itt az ellenség, mire vártok? Lőjete! Tűz!

Előresántikált, a gyerekek nem követték, csak lármáztak. Friss nevetésük betöltötte a parkot. A szakaszvezető arcához emelte a botot, szájával géppuskaropogást, bombarobbanást utánzóit. A kislány ijedten megállt, melléhez szorította a babát. Azután ő is a többiek után szaladt, a bokrok mögé. A szakaszvezető egyedül maradt a játszótéren.

– Nem értem – mondta. – Hová tűntek a katonáim? Elestek volna mind?

Leeresztette a botot, sírva fakadt.

– Nem estek el – dünnyögte. – Nem estek el, csak itt hagytak ...

Sírt. A könnyek leperegtek arcán, szemhéja vörösre duzzadt. Homloka izzadt volt, szemöldökén kövér verítékcseppek gyöngyöztek.

Csend volt. Ólomszínű felhők úsztak.

– Sakk! – mondta a postás. – Sakk-sekk!

– Hol a negyedik szakasz? – kérdezte a szakaszvezető. Tanácstalanul álldogált a homokozó szélén. – Nem látták a negyedik szakaszt?

Senki sem válaszolt. A szél leveleket sepert maga előtt, a bokrok mögül elfojtott kuncogás hallatszott.

– Megszöktek – dünnyögött a szakaszvezető. – Megszöktek a gazemberek.

Egészséges lábán ugrálni kezdett, nehezen szedte a levegőt. Botja segítségével lendítette magát előre, a bokrok felé tartott. Ott megszűnt a kuncogás, nesz sem hallatszott.

– Hahó, hahó! – kiabált. – Hol vagytok?

Elnyújtott hangja körbeúszott a játszótéren, majd

a levegőben lassan szétfoslott. Verébraj röppent fel, riadtan surrogta a park felett.

– Pancser! – bosszankodott a tirolikalapos. – A bástyámat is elnéztem ...

Lekapta a szemüvegét, ideges kézzel törülgette.

A postás vigyorgott.

– Frontáttörés – mondta. – Sőt összeomlás. Még egy sakk, uram. Újra sakk.

– Ügyesen játszik – szólt valaki.

A postás ránézett, szórakozottan cigarettára gyújtott. A gyufaszálat a pad alá dobta.

– Négyévi fogság után ...

Hallgattak. A platánról levél hullott a táblára. A szakaszvezető ott állt előttük.

– Nem látták a szakaszomat?

Az emberek rápillantottak, nem szóltak. A szakaszvezető közékük furakodott, kíváncsian nézte a sakktáblát.

– Sakkoztok? – kérdezte. – Mi is szokunk sakkozni a fedezékben. Egész nap potyognak a bombák ... Kenyérbélből gyúrjuk a figurákat.

Nézte az embereket, felhős lett az arca.

– Sakkoztok? Roham idején sakkoztok? Támadás van, hé!

Valaki megtaszította.

– Eridj a fenébe!

Dühös tekintetek szegeződtek rá.

– Simon úr – szólította meg az öreg. – Simon úr, kérem, menjen haza. Összetéveszt minket másokkal.

– Másokkal? – A szakaszvezető oldalt hajtotta fejét, töprengeni látszott. – Azt mondjátok, hogy összetévesztelek másokkal? ...

Izgalomba jött, kigyúlt az arca.

– Hazudtok! – csattant fel. – Hazudtok, ti vagytok a negyedik szakasz. Megszöktetek. Megismerlek benneteket.

– Simon úr ... – mondta az öreg.

Csend támadt. A két sakkozó is felpillantott. A postás hevesen szívta a cigarettát, szemhéja aprókat rándult.

– Szökevények! – üvöltötte a szakaszvezető. – Hé, őrség! Itt vannak. Erre, megvannak.

Kiáltása kettéhasította a csendet. Az emberek összerázkódtak, meghökkenve bámultak rá. A gyerekek kibújtak a bokorból, ijedten leiramodtak a pázsitról. Dideregtek, összeverődött a foguk.

A szakaszvezető összecsapta a bokáját, és szalutált.

– Alázatosan jelentem: elfogtuk a szakaszomat. Valujkitól öt kilométerre. Mind egy szálíg megszöktek a bitangok.

Az emberek még mindig hallgattak. Lábuk gyökeret vert, és tekintetüket nem tudták elszakítani a félkegyelmű arcáról. Ő nem pillantott rájuk. Fejét lehajtotta, a szája széle remegett.

– Hát kellett ez nektek, fiúk? – kérdezte csendesen. – Tudhattátok ... tudhattátok jól, hogy elkapunk titeket...

Fáradt pillantást vetett rájuk, majd ismét elfordította a fejét. Senki sem moccant. Az emberek csak álltak, és nem tudták, hogy mitévők legyenek. Nevetni akartak, de nem tudtak nevetni. Tekintetük zavart volt, egymásra se mertek nézni.

– Mit néztek így rám? – kérdezte a szakaszvezető. – Mit néztek? Ne nézzetek így rám, hé! Tán nem vagytok dezertőrök? ... – Lesütötte a szemét, kezét a melléhez szorította. – Én nem tehetek róla, fiúk. Esküszöm, hogy nem tehetek róla. Minek kellett meglógnotok? Együtt mentünk tűzön-vízen ...

Éneklő hangon beszélt, kántáló, vékony hangon, akár a siratóasszonyok. Szeme sarkában könny csillant. Talán a hideg csalta elő.

– Félek – mondta kislány. Kendője lecsúszott a fejről, keskeny vállára terült. – Félek. Menjünk haza ...

A szakaszvezető megdermedt.

– Hátra arc! – vezényelte. – Kezeket a tarkóra. Irány a kőbánya ...

Valaki idegesen felkacagott.

– Simon úr – mondta az öreg. – Menjen haza, Simon úr. Rossz tréfa ez, kérem ...

– Pofa be! – üvöltötte a szakaszvezető. Véréres volt a szeme.

Fölemelte a botját, karjára fektette, és fél szemét lehunyva az emberekre célzott.

– Jaj! – kiáltott fel a kislány. – Mindjárt lelövi őket!

Szemerélni kezdett az cső.

– Harmadik napja esik – dűnnyögte a szakaszvezető. – Micsoda idő! Valóságos istenbüntetése.

Megborzongott, feltúrta a gallérját. Az eget kémlelte.

– Esik, egyfolytában esik. Micsoda idő! Harmadik napja szakad. Még belefulladás sárba a büntetőosztag ... Undorító, fekete latyak. Csak visszatérjünk! Vigyázni, legények, itten még a fák is ellenünk vannak ...

Szeme becsukódott, feje a mellére horgadt.

A postás ocsúdott fel először. Talpra ugrott, ráripakodott a gyerekekre.

– Indulás haza. Mozgás! Kihűl az ebéd.

A gyerekek engedelmesen megfordultak, lehajtott fejjel bandukoltak el. Leghátul a

kislány ment, görcsösen szorongatta a babáját.

– Folytatjuk a partit? – kérdezte a postás. Hangja rekedt volt, köszörülnie kellett a torkát.

– Nem, feladom – mondta a tirolikalapos, és szárazon nevetett. – Tudja, az idegeim ...

A postás biccentett, nem erőltette.

Szótlatlanul vágta keresztül a parkon, talpuk alatt cuppogott a sár.

A szerelmes középcsatár

– Bizony, jó volna már egy kicsit öregebbnek lenni! – sóhajtott fel egy napsütéses tavaszi napon Oravecz Károly középcsatár, miközben a lábát szomorúan lógázta a levegőben.

Akkoriban kizárólag a padok támláját tartottuk magunkhoz illő ülőalkalmatosságnak. Igaz, hogy fenemód kényelmetlen ülés esett rajtuk, és sovány fenekünk minden alkalommal megemlegette, de ezt amolyan vagány dolognak hittük, amellet bizonyos magaslatról vehettük szemügyre a népligeti sétányokon andalgó párokat.

– Jó volna öregebbnek lenni – panaszkodott Oravecz. – Tizenöt éves korában az embert kutyába se veszik. Gyerek már nem vagy, felnőtt se még – kinek kellesz?

– Ez a kamaszkor, Oravecz – mondtam fölényesen. – Ebbe bizony bele kell törődni. Különben is, te már elmúltál tizenöt, szerelmes is vagy, mit sírsz?

Oravecz idősebb volt nálam, ezenkívül másfél fejjel magasabb, és abban a kölyökcsapatban játszott centert, ahol én a jobbfedezet voltam. Lusta mozgású, tohonya lakli volt, s aki ránézett, azt hihette, nem csak lajhár, de máié is, akinek a tej megalszik a szájában. Oravecznek azonban volt esze a focihoz, és ami még fontosabb, minden meccsen megrúgta a gólját vagy góljait. Egészen sajátos gólokat lőtt. Nemegyszer kicselezte az ellenfél egész védelmét, a maga örjítően lomha módján akkurátus masnikat kötvén a lábukra, s miután a kapust is kicsalta és elfektette, úgy pöckölte át a labdát a gólvonalon, hogy az a hálóig sem vánszorgott el. Mi odarohantunk hozzá, s ahogy a nagyoktól láttuk, összevissza csókoltuk; ilyenkor zavarba jött, azt sem tudta, hová dugja esetlen, hosszú karjait.

A tizenhatos környéki szabadrúgásokat is mindig ő végezte. Vagy húsz méterről nyargalt a labdának, és lövése úgy vágódott a kapuba, mint az istennyila. A furcsa csak az volt, hogy Oravecz sohasem örült, ha gólt rúgott. Sőt egy alkalommal, amikor az ellenfél kapusából kész bohócot csinált, ide-oda hasaltatta, s végül a lába között gurította be a labdát, kifejezetten bocsánatot kért tőle.

Meccs után a zuhanyozóban ezt tárgyaltuk, harsány röhögések közepette, és Oravecz vérvörös arccal hallgatott minket.

– Hülyék vagytok – mormogta. – Tisztára hülyék ... Szegény srác! Hátha a faterja is kint volt, vagy a csaj, akivel jár ... nem lett volna szabad ilyen rondán leégetnem ...

A jóindulatánál csak a béketűrése volt nagyobb. Ezért lett sületlen vicceink örökös céltáblája, anélkül hogy valaha is föllázadt volna e szerep ellen, holott tudtuk, akár fél kézzel odakenhetne bármelyikünket. De Oravecz sohasem fitogtatta az erejét, még meccs közben sem, amikor pedig jámborságától vérszemet kapva, alattomban kék-

zöldre rugdosták az ellenfél hátvédjei. „Na, ne, srácok, igazán, ne barmuljatok” – kérlelte őket szelíden, majd megvadult, elsodort mindenkit, és bevágatott a labdával a kapuba.

Az utóbbi hetekben azonban nem ment Oravecznek. A cselei nem sikerültek, lövései az égbe szálltak, minden szöktetésről lemaradt – egyáltalában néha tíz percekig nem találkozott a labdával. Az edzéseken is csak lézengett. Álmatag volt, és méla.

– Mi van veled, Oravecz? Talán szerelmes vagy, fiam? – kérdezte egyik nap epésen az edzőnk, és Oravecz legnagyobb elképedésünkre lesütötte a szemét.

– Igen, Béla bácsi, kérem . . szerelmes vagyok ...

Aznap az edzés végén Oravecz háromezer métert futott a salakon, Béla bácsi stopperrel mérte az idejét.

– Ezentúl minden tréning után magánszorgalomból megismételed – mondta, amikor Oravecz bezuhant a célba, és alig kapott levegőt. – Azt hiszem, a javadra szolgál majd ...

Ám Oravecz a kiszabott külön penzumok ellenére is szerelmes maradt, és napról napra révetegebb lett. Mérkőzések közben hosszú percekre elábrándozott, szemlátomást valahol egészen másutt járt, és akkora helyzeteket hagyott ki, hogy mindannyian a hajunkat téptük. Emlékszem, a Kinizsi ellen játszottunk – az ellenfél 1:0-ra vezetett a második félidő elején. Akkor Bállá, a jobbhátvédünk fölfutott a szélen, az alapvonalról laposan beadott, a későn keresztező középhátvéd elvétette, egyszóval Oravecz ott állt egyedül az ötösön a kapussal szemben.

– Lőj! – ordítottuk kétségbeesetten.

Oravecz felkapta a fejét, aztán csodálkozva rámeredt a labdára, de mire észhez kapott, a kapus már kivetődött, és elhalászta előle.

– Oravecz lejön a pályáról! – rendelkezett a kispadon Béla bácsi, Oravecz pedig lehajtott fejjel kibandukolt.

Az eredmény már nem változott; hónapok óta először kaptunk ki, még hozzá otthon, és Oravecz halálra váltan kuporgott köztünk az öltözőpadon.

– Ez a szerelmes dedós, ez az anyaszomorító! – sziszegte a vörös Grosszmann, a kapusunk, és csaknem sírva fakadt mérgében. – Ilyen büdös nagy ziccereket elszúrni... Le kell tépni róla a piros-kék mezt! Ez a mai ruha a bajnokságunkba kerülhet!

– És lőttek a május elsejei felajánlásunknak is – dörmögte búsan Bállá. A felajánlásunk ugyanis az volt, hogy veretlenek maradunk egész tavasszal. S mert az ilyesmit akkoriban módfelett komolyan vettük, arcunk égett a szégyentől.

Csak a nyurga Rajda mosolygott fensőbbesen; ő ellenállhatatlan hódítónak tartotta magát.

– Hja, srácok, a szerelem! – és hullámos szőke haját fésülgette, mint rendesen. – Amikor először estem bele egy csajba, én is ugyanilyen méla marha voltam, gyermekeim...

– Hagyjátok békén Oraveczet – szóltam közbe, és Oravecz elmondhatatlan hálával pillantott rám.

Kettesben indultunk haza, és akkor üldögéltünk el ott, a sétány menti pad támláján, a vasárnap délelőtti Népligetben. És Oravecz akkor pakolta ki minden fájdalmát.

– Olgának hívják, fekete hajú, zöld szemű, és szörnyen büszke – mesélte keserűen. – A táncsuliban mindig velem csörög, de aztán még hazakísérni sem engedi magát.

– Igen, a zöld szemű feketékkel mindig rengeteg a gond, szeszélyesek, és csak kelletik magukat – bólogattam fontoskodva, mert lányokkal ugyan még szóba elegyedni

se mertem én, de olvasmányaimból merítve annál magabiztosabb véleményeket formáltam róluk. – Hát csak vigyázz, Oravecz, le ne bőgj velem!

– Mire vigyázzak? – lógatta a fejét Oravecz. – Hiszen különben is azt mondja – folytatta letörten –, hogy nem vagyok hozzá elég öreg. Pedig jövőre már ki is öregszen a kölyökből, és megyek följebb az ifibe ... Meg aztán én focista akarok lenni, és ezen ő csak nevet.

Oravecz szomorú volt, és elkeseredett. Éppen olyan, amilyennek mindig elképzeltem, ha valaki szerelmes, és titokban borzasztóan irigyeltem ezért. Magam elé képzeltem a zöld szemű, fekete hajú Olgát, de olyan élénken, hogy a szívem egészen belesajdult. Mindazonáltal könnyedén legyintettem.

– Ha emiatt kinevet, akkor egy sznob – jelentettem ki fölényesen. – Ne is törődj velem, Oravecz! Az ilyen kis tyúkokra fütyülni kell, és kész!

Ettől viszont megbántódott, és egész hazáig egy szót sem szólt többé hozzám.

A következő fordulóban Oravecz nem került be a csapatba, pedig idegenben játszottunk, és nélküle gólszegénnyé vált a csatársorunk. Én meg kis híján lefordultam a padról az öltözőben, amikor a meccs előtt Béla bácsi odadobta nekem a 9-es mezt, és közölte, hogy engem állít Oravecz posztjára.

Nem sokra emlékszem abból, ami azon a meccsen történt, csak a reszketős lámpalázam idéződik fel kínos-élénken még ma is, de azt hiszem, kész cirkusz lehetett, amit műveltem. Minduntalan az ellenfél védői közt igyekeztem megbújni, nehogy még – isten őrizz! – valamiképp labdát találjak kapni, és aztán rajtam röhögjön a világ, látva a botcsinálta centerségemet. Talán háromszor értem labdához az egész félidőben.

De a második félidő közepén véletlenül rúgtam egy gólt. Nem volt valami nagy lövés, még csak jól helyezett sem, de a kapus úgy meglepődött tőle, hogy meg sem kísérelte védeni.

Ezzel a potyagóllal aztán 1:0-ra nyertünk.

– Látod, Oravecz – mondta a mérkőzés után Béla bácsi te sem vagy, fiam, pótolhatatlan.

Engem meg nem győzött dicsérni a játékomért. Azt mondta, minden hájjal megkent, öreg rókáknak is becsületükre válnék az a rafinéria, ahogy csetlő-botló gyámoltalanságot színelve, egy egész félidőn át elaltattam a védők éberségét, hogy aztán vércseként csapjak le az első kínálkozó alkalomra, és bevágjam a lasztit oda, ahová való.

Egyszóval úgy agyba-főbe dicsért, hogy a végén már magam is hittem neki, és dagadoztam szép csöndben. A srácok pedig halál komolyan bólogattak, és azt bizonygatták, hogy finesz dolgában a Hidegkúti Nándor hozzám képest kutya füle. Oravecz némán és sápadtan hallgatott, s amikor odalépett hozzám, a szemében talán még könny is bujkált.

– Jól hajtottál – mondta tompán, és a kezét nyújtotta. – Frankó voltál...

Teljes gőzzel folyt az összeesküvés ellene, de Oravecz semmit nem neszeit meg, sőt olyan hülye volt, hogy a következő vasárnap Olgát is kihozta a mécsesünkre. A partvonal mellett üldögéltek a padon, és az egész csapat Olgát bámulta.

– Ez igen! – csettintett ínycmód Rajda, és a haját simogatta. – Egy ilyen babáért én se bánám, ha kimaradnék egy-két hétre a csapatból. Mindene megvan ...

– Ronda liba! – suttogta Grosszmann, aki amint pályára lépett, fanatikussá vált, és dühödt tekintettel méregetett valamennyiünket.

Gyöngécske csapat volt az ellenfelünk, de beleadtunk apait-anyait; úgy hajtottunk,

hogy a nyelvünk is kilógott. A szünetben már 5:0-ra vezettünk, és az ötből négyet én lőttem. Tömtek a fiúk labdával, mindent rám játszottak, s ha csak halvány sejtelmem van a középcsatárság tudományáról, akár tucatnyit is szerezhettem volna.

Végül 7:0-ra győztünk, és a fiúk, hogy bosszantsák Oraveczet, a vállukon vittek le. Oravecz megsemmisülten állt a pálya szélén. Mellette a fekete hajú, hegyes kis csitri kedvesen mosolygott.

– Maga rúgta azt a fél tucat gólt? – szólított meg, és nekem melegem támadt, és csak annyit tudtam kinyögni:

– Igen, kezicsókolom ...

A srácoknak arcizmusuk se rándult, vakbélgyulladásos képpel álldogáltak ott, pedig tudtam, hogy belül majd szétveti őket a röhögés. Csak Grosszmann volt valóban dühös, hallottam, hogy szitkozódik magában.

– Aranyból van a csülke a fiúnak – veregette meg a vállam Rajda, és udvariasan lefújta egy pihécskét a lány blúzáról. – Egyébként az Oravecz se rossz, kérem, egész ügyes kis csatár, de hát ő – mutatott rám –, ő egy valóságos centerzseni.

A lány jókedvűen csicssergett, a srácok pedig szünet nélkül dicsértek.

– Mint egy tanár ... ahogy például azt a harmadikat fejelte ... mint valami professzor ... ahogy az a nagykönyvben meg van írva ...

Ezen megint csak el kellett pirulnom, mert a harmadik gól tulajdonképpen úgy esett, hogy egy lecsúszott felszabadító rúgás iszonyúan fejen talált, s miközben kótyagosan lehuppantam a földre, csak néztem szájtátva, hogy az a sárga mezes majom ott a kapuban a hasa alatt beereszti.

Olga azonban egyre többet pillantgatott rám, és végül azt mondta:

– Ugye, maga is elkísér engem?

– Hát hogyne, az csak természetes! – válaszolt helyettem készségesen Rajda, és hátba vágott. – Már rohan is öltözni a fiú, rögtön itt lesz.

-Bárjampec! – súgta a fülembe Grosszmann, és bőszen otthagyt.

Tehát hármásban sétáltunk hazafelé. Olga, Oravecz meg én. Oravecz mogorván hallgatott, a földre meredve kavicsokat rugdalt. Olga egyfolytában fecsegett, és azt mondta, hogy a futball érdekes, de azért a színház meg a mozi érdekesebb.

Így aztán színházról kezdtünk beszélgetni, meg mindenféle filmekről, Oravecz pedig keserűen hallgatott bennünket. Szerettem volna valahogy bevonni a társalgásba, annyira lelombozottnak látszott, de alig motyoghatott valamit, a lány máris letorkolta:

– Maga csak hallgasson, Károlyka! Most mi beszélgetünk.

Gúnyosan legyintett, és azt mondta, Oravecz barbár, akit csak a futball érdekel.

Később beültünk a nyári vendéglőbe, bambit ittunk.

– Tegeződjünk össze, jó? – indítványozta Olga, én meg csak bólintottam újabb zavaromban:

– Persze ...

– Juj, de modortalan vagy! – kacagott rám. – Hát illik egy nőnek olyat mondani, hogy persze?

„Ez tényleg egy tyúk” – gondoltam egyszerre dühösen, és szívből szánni kezdtem Oraveczet. A srácok ott ültek a terasz végében egy összetolt asztalnál, minket figyeltek, s láttam, pukkadoznak nevettükben.

Egyre kényelmetlenebbül éreztem magam, Olga szüntelenül locsogott. Azt magyarázta, hogy ő minden fiúval magázódik, akit csak ismer, mert a fiúk szörnyen

elszemtelenednek, ha egy lány nem tartja velük a távolságot, de velem most kivételt tesz, mert rajtam látja, hogy én nem vagyok olyan fiú, mint a többi, akikkel távolságot kell tartania.

– Pardon – mondtam ekkor szemérmesen én most egy percre távozom. – De nem a vécére mentem, hanem az éttermen keresztül meglógtam.

Másnap Oraveczt feljött hozzánk, megvárta, míg a húgom kiment a szobából, és elbőgte magát.

– Szakított velem – hüppögte. – Azt mondta, nem akar többé látni... meg hogy te is egy huligán vagy ... és az összes futballista is mind az ...

Hetekig vigasztalhatatlan volt, de aztán két gólt rúgott valamelyik meccsünkön, és összeszedte magát. Sajnos ősszel újra szerelmes lett, akkor egy szőkebe, akit Emőkének hívtak, s erre megint kivágták a csapatból.

De erről már csak hallomásból értesültem. Nekem akkor már eltörött a lábam, nem lehettem helyette középcsatár, és egyébként is, szőgre akasztván a stoplis csukát, végleg befejeztem labdarúgó-pályafutásomat.

Nyeső

Nyeső Kálmán kicsi volt, szőke, törékeny és igen szerelmes természetű fiú. Továbbá rendkívüli hallgatagságáról volt nevezetes, meg arról, hogy verseket ír, amelyekről osztályfőnökünk, a komor Kenéz elismeréssel nyilatkozott az irodalmi szakkörben, mondván: Nyesőből, ha egyszer még a helyesírást is sikerül elsajátítania, idővel nagy költő válhat.

Nyesőre azonban mégiscsak az volt a legjellemzőbb, hogy a szüntelen szerelem állapotában élt. Állandóan szerelmes volt valakibe, vagy a fitos orrú színésznőbe, vagy a Szőke Bombázónak címzett, tenyeres-talpas kézilabdás lányba, vagy abba a copfos kis úttörővasutas csitribé, akit a legutóbbi május elsejei felvonuláson látott, és a táskája örökké teli volt mindenféle női fényképekkel, amelyekre rejtélyes csereberék révén, vagy Isten tudja, mi úton-módon tett szert. Ám közös barátunkkal, a megtermett Adorjással ellentétben, aki unos-untalan kalandjaival, lányismerőseivel hengegett, Nyeső Kálmán magába zárta titkait, mintegy önmagában, legbensejében bonyolítván viharzó érzelmi ügyeit – mert hogy minden egyes ügye viharzó volt, ahhoz nem férhetett kétség; szeplős ábrázata ilyenkor átszellemültséget és mélabút tükrözött, a hangját pedig napokig hallani sem lehetett.

– Nyeső megint szerelmes – állapítottuk meg, és azon röhögtünk, hogy földrajzórán a vietnami tikfa helyett nimfát mondott, mire Palágyi, a földrajztanár, egy nyársat nyelt, vén szivar, a homlokára tolt a szemüvegét, és rámordult: – Nana, kérem, Nyeső úr! Tartózkodjék az emide nem való léha ékektől...

Nyeső hebegni kezdett, a haja tövéig elvörösödött, s szemében könnyekkel a helyére rohant.

Pedig szegény Nyesőnek, az igazat megvallva, nem sok szerencséje volt a lányokkal. Állandóan ott sündörgött ugyan körülöttük, nagy, kék szemét meresztgetve rájuk, de ők csak nevettek, ugratták, s ha megtúrték is maguk mellett, pusztán sajnálatból tették, hiszen Nyeső olyan kicsi volt, olyan szőke, olyan ártatlan kis ostoba. Nyeső Kálmán az efféle szánakozásoktól mindenestre egy cseppet sem zavartatta magát. Pompásan érezte magát a lányok társaságában, az arca kipirult, szőke haja hátul,

a forgóján kakastaréjként ágaskodott fel; rajongva csodálta őket, boldog volt, ha megszólították vagy odadobtak neki egy-egy futó mosolyt, és csak hallgatott, állhatatosan hallgatott, hallgatott.

Az idő tájt, utolsó általános iskolai évünk vége felé (amikor pedig már az épp akkoriban bevezetett kísérettségire kellett volna készülődünk), Adorjással együtt egy Lonci nevű lányba voltunk beleesve, aki nagyon karcsú volt, nagyon fekete, és úgy tudott nevetni, hogy attól borzasztó melege támadt az embernek. De Lonci máskülönben is remek lány volt, futballozni is tudott, meg harsányakat füttyenteni a két ujja segítségével, meg a kétértelmű vicceket is szerette; egyszóval, igen remek lány volt, és néha meg is lehetett csókolni, habár arra gondosan ügyelt, hogy csókjait egyenlően ossza meg kettőnk között. Adorján féltékeny volt rám, én féltékeny voltam Adorjánra. Délutánonként hármásban sétáltunk ki a Ligetbe, olykor Nyeső is csatlakozott hozzánk. Nem bántuk, hiszen nem sok vizet zavart. Hallgatott, Loncit bámulta, és időnként elpirult.

E séták többnyire úgy zajlottak le, hogy egész idő alatt versenyt hazudoztunk Adorjással. Különféle lélegzetelállító történeteket agyaltunk ki, megannyi elképesztőnél elképesztőbb históriát, amelyek egytől egyig azt voltak hivatva bizonyítani, micsoda kiváló férfiúk is vagyunk mi, és Lonci igazán büszke lehet arra, hogy egyáltalán megismerkedhetett velünk.

Egyik délután is szokott törzspadunkon üldögéltünk, a tó partján, nem messze a Washigton-szobortól, középen Lonci, a két oldalán Adorján meg én. Nyeső egy fűcsomón foglalt helyet, közvetlenül Lonci lába előtt.

Aznap Adorján éppen azt adta elő, mint is leckéztetett meg a minap a Gellérthegyen három jampecet, akik éppen többgyermekes családayakkal erőszakoskodtak, s jóllehet az illető jampeceknél rugós bicska meg bokszét is volt, habozás nélkül fölvette velük a harcot, kicsavarta kezükből a bicsakot, ujjaikat beletördelte a bokszerba, minekutána egy-egy jól célzott jobbhoroggal mindhármójukat elintézte. Az asszonyok, mellest említve, nem győztek hálálkodni neki, és azt mondták, kérhet tőlük, amit csak akar, minden óhaját teljesítik, de hát ő tudta, mivel tartozik a becsületnek, és sohase bocsátotta volna meg magának, ha visszaél a helyzetükkel, így aztán lekísérte őket szépen a villamosig, majd hazament megírni a másnapi fizikaleckét.

Én megelégedtem némi gúnyos mosolygással, Lonci azonban kerek pereg kijelentette, hogy Adorján megrögzött hazudozó, akinek már jó ideje egyetlen szavát sem lehet elhinni. Adorján ezen mélyen megbántódott, és keserűen azt mondta, disznó nagy szerencséje van annak a három jampecnek, hogy nincsenek éppen jelen, mert most nemcsak kiütné őket, hanem egyenest vagdalt húst csinálna belőlük, azután pedig úgy távozna, hogy egyetlen pillantásra sem méltatna bennünket.

Azzal Nyesőhöz fordult.

– Mondd, nincs nálad véletlenül egy bokszer? ... Sebaj! Add a kezed ...

Nyeső Loncira pillantott, majd engedelmesen odanyújtotta Adorjának a kezét. Adorján megragadta, és rögtön mutogatni kezdte, hogyan is kell a bokszerban sorba kitördelni az ujjakat, miközben sértettségében és buzgalmában tényleg majdnem kitörte Nyeső ujjait. Nyesőnek könnybe lábadt a szeme, az arca eltorzult, de egy mukkot sem szólt.

– Pfuj, szégyelld magad, Adorján! – kiáltott fel Lonci. – Ne Nyesőn fitogtasd az erődet...

– Fitogtathatom én máson is éppen – felelte Adorján sokat jelentően, majd vigyorogni kezdett, tüdejét teliszíva levegővel, és megdőngette a mellkasát. – Van itt

erő, gyerekek! Fájt, mi, Nyeső?

Nyeső a könnyeit törülgette, szipogott, és azt mondta, egyáltalán nem fájt, noha azt készségesen elismerte, hogy Adorjának valami marha nagy ereje van.

Lonci nevetett, és anyáskodva megsimogatta Nyeső arcát. Nyeső igazi férfi, közölte velünk, és vegyük tudomásul, hogyha hármunk közül kellene választania, kizárólag Nyesőt választaná.

Ezt Lonci se gondolta komolyan, mi se gondoltuk komolyan, de Nyeső sajnos szó szerint elhitte – kivált azután, hogy Lonci még egy csókot is lehelt a homlokára fájdalomdíjként –, és attól a perctől kezdve örülten beleszeretett.

Másnap már tanújelét is adta ennek. Először Palágyinál zúgott be, mert nem találta meg Ázsia falitérképén Kínát, majd magyarórán sehogy sem jutott eszébe a Szigeti veszedelem költője, s Kenéz efölötti dühében két elégtelent is beírt neki, és gorombán a helyére küldte. Nyeső ekkor magához tért révetegségéből, s riadtan felkapta a fejét.

– Bocsánat, tanár úr, mondani tetszett valamit? – kérdezte udvariasan.

Kenéz ordítani kezdett, impertinens csirkefogónak titulálta Nyesőt, és azon melegében mindjárt egy osztályfőnöki intőt is adott neki. Nyesőt vajmi kevésbé izgatta a dolog, mert visszatérve a padba, ezzel fordult hozzám:

– Küldök neki egy virágkosarat.

– Kinek? A Kenéznek? – kérdeztem értetlenül.

– Hülye, vagy! – suttogta dühösen. – A Loncinak. Eladom délután a két Homéroszomat, és virágkosarat küldetek neki.

Állta a szavát, el is küldette a virágkosarat, és két nappal később Lonci a nevetéstől fulladozva mutatta meg nekem a mellékelt kártyácskát. „Egy igazi nőnek egy igazi férfi.” Ez már egy kicsit sok volt. Amikor elbeszéltem a dolgot Adorjának, ő is megsajnálta Nyesőt, és azt mondta, beszélni kellene vele, mert végül még behülyül a szerelembe, és megbukik magyarból, és akkor a faterja kipofozza hazulról. Loncinak azonban tetszett a nagy rajongás, néha már kacérkodott is Nyesővel, látható élvezettel bolondította szegény fej “t. Nyeső pedig egyre hallgatagabb lett, mind fájdalmasabb, örökösen elpirult valamiért – bizisten összefacsarodott az ember szíve, ha ránézett.

– Ne légy bolond, Nyeső – dűnnyögtem neki egyik délelőtt, a kettős matematikaórán. – Hát nem látod, hogy Lonci csak szórakozik veled? Ravasz kis bestia – tettem hozzá féltékenyen én ismerem ...

Nyeső rám nézett, s furcsán elmosolyodott.

– Ez az ő dolga. – Csak ennyit mondott. Nekem meg először tűnt fel, hogy a szeme valójában nem is olyan álmatag-kék, mint hittem, hanem nagyon is hűvös és szürke.

Ekkor a tanárnő lecsapott rá, hogy szíveskednék folytatni a megkezdett egyenletet odakinn a táblánál, és másfél perc múltán Nyeső Kálmán újabb elégtelennel gyarapodva telepedett vissza mellém.

– Igen – erősítette meg. – Ez az ő dolga. Én szeretem, a többi pedig nem érdekes...

Nem mondhatom, hogy megértettem volna, de aznap este feljött hozzánk, és mutatott két verset, melyeket aznap írt. Szép versek voltak, vagy talán nem is voltak szépek, magam sem tudtam eldönteni, de olvastukon mintha csak mellbe vágta volna valami az embert, valami különös, szorongató érzés csapott ki belőlük, valami fojtott, vibráló izgalom, amelyet magam is gyakran éreztem, ha Lonci mellettem ült, s véletlenül vagy készakarva nekem dőlt forró, mezítelen vállával.

– Őhózzá írtad? – kérdeztem önkéntelen elismeréssel és kissé irigyen.

Csaknem megütközve pillantott rám.

– Loncihoz? Ugyan ... Csak úgy, magamnak ...

Nem hittem neki. Azt mondtam, mutassa meg a

verseket Loncinak is, mert a lányok imádják az ilyen számárságokat, és különben is, minden lánynak imponálni kell valamivel, ám Nyeső kereken és tőle szokatlan határozottsággal visszautasította a tanácsomat.

Én viszont nem tudtam megőrizni a titkot, elmondtam Adorjának, ő pedig vigyorogva közölte Loncival. Lonci tapsolni kezdett, lármázott, és azt követelte, hogy Nyeső azonnal mutassa meg neki a két verset.

– Szó sem lehet róla – felelte Nyeső komolyan, s közben mélyen elpirult. – Ez az én magánügyem.

– A költészet nem magánügy – jelentette ki Lonci igen okosan, de Nyeső erre is csak legyintett.

– Ez még nem költészet – mondta. – Ezek még fiatalkori zsengek csupán.

Adorján a választ szemtelennek minősítette, és udvariasan megkérdezte Loncit, hogy megverje-e Nyesőt. Lonci nem engedte. Sőt elképedésemre egyszer csak hízelegni kezdett Nyesőnek, de úgyannyira, valami olyan szemérmetlenül, hogy majd elsüllyedtem a szégyentől. Aztán duzzogni kezdett, gyávának, szemérmes kisfiúnak gúnyolva Nyesőt; ő azonban makacsul hallgatott, egykedvű, szórakozott, elutasító arcot vágott, és nem is igen figyelt a lányra.

Végül Lonci könyörgésre fogta a dolgot. Összetett kézzel rimánkodott, hogyha már megmutatni nem akarja is Nyeső azokat a verseket, legalább csak egy szakaszt mondjon el belőlük, mert hozzá még soha senki nem írt verset, és menten megőrül az izgalomtól meg a kíváncsiságtól, hogy milyen is lehet az, ha verset írnak valakihez.

Még hazafelé menet is egész úton Nyesőt fűzte, beléje karolt, megcsókolta az arcát, a fülébe sugdosott, s mindezt Nyeső engedelmesen és valami vérforraló közönnyel tűrte, de a verseket illetően hajlíthatatlan maradt.

– Rettenetes, hogy milyen hiú egy liba – mondotta megvetően, miután elváltunk Loncitól, és hármásban baktattunk tovább. – Nem bírom, ha egy nő elveszíti a méltóságát...

S nemcsak szerelmesnek nem látszott már, hanem valósággal viszolygás tükröződött az arcán.

Egyszer-kétszer még kijött velünk a Ligetbe, a ró partjára, később végleg elmaradt. Lonci pedig egyre elviselhetetlenebbé vált. Hisztériázott, utálatosan, gorombán és sértően bánt Adorjánnal is, velem is, majd egy nap nyíltan a tudunkra adta, hogy kibírhatatlanok vagyunk, s hogy többé látni sem akar bennünket.

Aztán átvergődtünk a kisérettségim, beköszöntött, majd elmúlt a nyár, s legközelebb a gimnáziumi padban láttam viszont Nyesőt. Mindjárt az első tanítási napon feljött hozzánk, néhány újabb versét hozta. Roppant izgatott volt, a haja felkunkorodott a forgóján, és csillogott a szeme.

– Milyenek? – kérdezte mohón, amint végeztem az olvasással.

– Nagyon jók – bólintottam, s aztán, mert sajgott még a seb, tompán megkérdeztem: – Ezeket se fogod megmutatni Loncinak?

Zavartan mosolygott.

– Ezeket nem hozzá írtam – sütötte az asztallapra a szemét. – Tudniillik az MHK-próbán megismerkedtem egy lánnyal ... Hetedikes, tudod, és primán kosarazik ... és még Loncinál is karcsúbb meg feketébb. És sokkal szebb is nála ...

Nagyon homályos és nagyon szerelmes volt a szeme. S ahogy mindezt elbeszélte,

mélyen elpirult.

– De a verseket neki se mutatom meg – szólta aztán határozottan. – Nem, semmi köze hozzájuk!

Akkor már biztosan tudtam, hogy Nyeső Kálmán első bé osztályú tanulóból sajnos valóban és visszavonhatatlanul költő lesz.

VÉN LÓ, HÓSZAKADÁSBAN

Ő az, akit szeretsz

Egyik reggel arra ébredtünk, hogy kétségtelenül itt a tavasz. Az előző napokban még komisz ködök gomolyogtak, és szakadatlanul esett, de most, íme, kertünk megtelt verőfényel, játszi illatokkal, madárzajjal. Hars rigófüttytől zengett a környék.

– Világos – mondtam Gabbancsnak –, ilyen pompás időben az Állatkertbe kell mennünk.

Lelkesen helyeselt. – Igen, apu, az Állatkertbe akarsz menni.

Hogy miért neveztük el Gabbancsnak? Nem tudom. Talán mert a Gabi igencsak unalmas becenév, s meglehet, valamimód még Shakespeare is ludas benne: „parányi, mint egy makkopáncs”. Hanem amire végképp nem lelek magyarázatot: már jócskán elmúlt hároméves, mégis rendületlenül második személyben beszél magáról. „Éhes vagy – követelődzik kaját akarsz!” „Mész a klotyóra – jelenti be –, pisilned kell.” A kacifántosság sem ejti zavarba: „Jöjjél a kertbe, apu, szeretnél labdázni veled.” Senki sem érti ezt a furcsaságot. Azt mondják, eddig sohase hallottak második személyben beszélni gyereket. Én sem. Még felnőttet is csak ritkán. Néha egy-egy költőt.

Kimentünk hát az Állatkertbe. A kislejtőn természetesen, hiszen buszon bármikor utazhatunk, de a kislejtőn csak akkor, amikor az Állatkertbe megyünk, és azért olyan jó, magyarázta Gabbancs, hogy most az Állatkertbe megyünk, mert a kislejtőn utazhatunk.

Odakinn nem voltak épp kevesen, de sokan se. Először is léggömböt vettünk, pirosat, mert az fontos, és anélkül még az Állatkert sem ér valami sokat, meg egy zacskó hámozott mogyorót, amit szétszotogattunk majd az állatok között.

Mire odaértünk a vízilovak medencéjéhez, a léggömbünk elröpült, és a mogyorót észrevétlen elropogtattuk. Sebaj, vigasztaltuk magunkat, az állatok etetése úgyszólván tilos

...

A medence korlátjának támaszkodtunk, és megmutattam neki, az ott, látod, a víziló.

Elnézegette a hatalmas, barna hústömeget, és azt mondta, a vizet látja, de a lovat

nem, csak azt a nagy, kövér rondaságot, aki folyton a száját tátogatja, s hozzátette, a víz lehetne tisztább is, meg hogy mennyivel, de mennyivel érdekesebb volna, ha a nagy, kövér rondaság helyett inkább valami vitorlás úszkálna a vízen, akár a Balatonon, egy szép kis vitorlás, színes zászlócskákkal az árbocán, csillaggal a vitorláján, s amire mindjárt föl is kéredzkednénk, ugye, apu?

– Föl, bizony – bólintottam –, hát persze! – Azzal átbaktattunk az elefánthoz, hátha az nagyobb sikert arat.

Nem sok figyelmet vesztegetett rá. Annál többet arra az ősz baj szú bácsira, aki kattogó masinájával a sétány menti pázsitot nyírta. Barátságos bácsi volt, nem vitás. Mihelyt odaléptünk hozzá, nyomban kikapcsolta a szerkentyűjét, és szép komótosan elmagyarázta, hogyan nyírja a gép a füvet. Amikor pedig még azt is megengedte, hogy Gabbancs megfogja a masina egyik szarvát, s egy darabig kettesben vágják a gyepet, már láttam, aligha jöttünk ki hiába az Állatkertbe, ez a fűnyírás sokáig emlékezetes marad. „No nem baj – gondoltam –, semmi vész, majd a zsiráf, azon fogsz csak bámulni igazán!”

Megbámulta. Tetőtől a talpáig, becsületesen. Azután a patájától föl a feje búbjáig, ahol a két szarvacska dudorodik, és élénken megszólalt: – Apu, ott egy repcsi... Integessünk neki?

Odafönn csakugyan úszott egy repcsi, jókora utasszállító, még a bűgását is hallottuk. Biztosan Ferihegynek tartott.

– Nem azért vagyunk itt – figyelmeztettem –, hogy mindenféle repülőgépek integessünk, inkább az állatokkal ismerkedj.

– Igen, apu – mondta engedelmesen –, ismerkedel az állatokkal. – És megkérdezte, ha az a repcsi leszáll, garázsba megy-e, mint a buszok, vagy remízbe, ahová a villamos.

– Sem oda, sem emide – feleltem mogorván hanem egy óriási csarnokba, melyet hangárnak neveznek. – Erre természetesen muszáj volt elmagyaráznom, milyen a hangár, mire használják, és hogyan fér el benne a repülőgép. Közben szomorkodtam magamban. Lehetséges, hogy agresszív ösztönök szunnyadnak ebben gyerekekben? Hát valóban csak a vad ragadozók fogják érdekelni?

Tévedtem. Ha vetett is rájuk néhány közömbös pillantást, szemlátomást csak irántam való udvariasságában. És még szemrehányást sem tehettem neki. A tigrisek egytől egyig unottan kuksoltak, a párduc, a jaguár meg a többi nemkülönben. A sörényes hím oroszlán jámboran szunyókált a napsütésben.

Gondoltam, felcsigázom egy kissé a képzeletét. Mesélni kezdtem, micsoda veszedelmes és vérengző fenevadak ezek, hogyan pusztítják, ölik, marcangolják darabokra a védtelen, békés állatokat, s mondhatom, egyre jobban belemelegedtem, míg csak észre nem vettem végül, hogy már réges-rég nem rám, hanem másvalakire figyel.

Egy baszksapkás fiatalember állt ott. Előtte állvány, az állványon vászon, paletta a kezében.

Öt nézte.

– Mit csinál a bácsi?

– Fest – mondtam.

– Mit fest?

– Láthatod – mutattam –, az alvó oroszlánt.

– Miért festi a bácsi az alvó oroszlánt?

– Hogyhogy miért festi? Azért, mert... hát, hogy ... hiszen ez igazán egyszerű! Meg akarja örökíteni.

Ezt a szót nem ismerte. Felvilágosítottam, mit tesz az, megörökíteni valamit.

Szőke fejével rábólintott, most már érti.

Azután megkérdezte: – De miért festi a bácsi az alvó oroszlánt?

Nyeltem egyet, és szelíden azt mondtam, a bácsinak ma biztosan éppen arra szottyant kedve, hogy alvó oroszlánt fessen.

Megrázta a fejét, a pillantásából kiolvashattam, hogy csudamód értetlennek tart, és kérdését megpróbálta szabatosabbá formálni. – Miért festi le a bácsi az alvó oroszlánt, ha az alvó oroszlán úgylátja is van?

„No nem – gondoltam esztétikai vitába nem fogsz beleráncigálni!” – s azzal ütöttem el a dolgot, hogy ami nincs, azt bajos megfesteni, éppen ezért a bácsitól sem várhatja el, hogy az alvó oroszlán helyett azt fesse meg, ami nincs.

Ezen eltűnődött. De kisvártatva határozottan kijelentette: pedig azt, ami nincs, mégiscsak sokkal érdekesebb volna megfesteni, mint az alvó oroszlánt, mert az alvó oroszlánt megfestés nélkül is látni, de ami nincs, azt csak úgy lehetne látni, ha a bácsi megfestené.

Azt hiszem, neki volt igaza.

Ezek után a tevékhez kerültünk. Megvallom, kedvelem a tevét. Kedvelem igénytelenségét, elnyúhetetlen szívósságát és bölcs egykedvűségét, ahogy a világ ügyeit szemléli, de nem ám holmi kívülálló, hanem olyan lény módjára, aki mellest tudja, mi a dolga, és azt fáradhatatlanul el is végzi. Mindig is a kedvenc állataim közé tartozott.

Érthető tehát, hogy rosszulesett látnom, a fiam rájuk sem hederít. A fülét hegyezte. A kerítésen túl kerekcsattogása hallatszott, mozdonydübörgés. – Apu – szolt boldogan –, itt vonatok is járnak!

– Járnak – hagytam rá megadóan, jól tudva, mi következik.

Hát igen, az obligát kérdések özöne. Milyen vonat jár erre? Tehervonat, személyvonat vagy gyorsvonat? Villanymozdony húzza-e, vagy dízel? Ha dízel, melyik dízel, a piros, a zöld vagy a kék? Hány kocsi áll a vonaton? Honnan jön, és hová megy? Ülnek-e rajta gyerekek, és ha ülnek, ezen a vonaton kihajolhatnak-e az ablakon?

– Tudod, mit? – szúrtam közbe alattomosan. – Keressünk egy fagyist vagy vattacukor-készítőt!

Vattacukrot sajnos nem árultak, így hát beértük vaníliafagyalattal, és elsétáltunk a majomházhoz. Ahány gyerek csak kint volt aznap az Állatkertben, azt hiszem, mind ott visítózott gyönyörűségében. És mindegyik vaníliafagyalattot nyalt, és az apja nyakában trónolt.

Én is fölajánlottam, hogy a vállamra ültetem, úgy jobban láthatja a majmokat.

– Nem akarsz jobban látni a majmokat – rázta a fejét –, a vonatokat szeretnéd látni a kerítésnél.

Erre már megmérgeződtem. No várj csak, gondoltam, engem te nem fogsz felhergelni!

Azzal fölkerestük a medvéket. Ez volt a végsőkre tartogatott tromfom. Mert ugyan akad-e olyan gyerek, aki el nem olvad egy igazi, élő mackó láttán?

Hát egy akadt.

– Nem szereted a macikat – mondta –, csúnyák és bűdösek. – S még a ketreceknek is hátat fordított, olyan irigykedve bámult egy kisfiút, akinek tűzpiros biciklije volt, és a kormányán csengő helyett valami kimustrált autóduda. És pillanatonként túlkölt azzal a dudával.

De miért is folytatnám? Felsültem vele, bárhová vittem is. A mókusnál az önműködő locsológép érdekelte, a szarvasoknál egy szemeteskocsi, amelynek villogott a narancssárga tetőlámpája. A zebrák előtt meg egy papírcsákós, öreg mázoló, aki bagót rágott és a korlátot pingálta, és természetesen neki is megengedte, hogy húzogasson néhányat a pemzlijével.

No és az állatódvoda? Fűtült az állatódvódára. Mit neki süldő oroszlán, farkaskölyök, őzgida és hintázó medvebocs, amikor éppen arra jött egy kannákat szállító motoros targonca! S akadt-e nála boldogabb gyerek aznap az Allatkertben, amikor a fűtős kedvű vezető, meglátva sóváran rimánkodó, már-már könnyes tekintetét, fölvette maga mellé az ülésre, és kétszer megkerülte vele a zergék szikláját?

Ez a targoncázás megrendítette. Ünnepeles volt, szinte átszellemült. És ami páratlan dolog, legalább tíz percig hallgatott. Csak a szeme fénylett meg a füle piroslott megilletődöttségében.

Letelepedtünk egy padra valami félreeső, hosszú ketrecesor előtt. Percet ettünk, hallgattunk.

Csendes zug volt, még véletlenül se vetődött el arra valaki.

Egyszer csak hallom, hogy fojtott hangon szólongat: – Apu ... apu ... – s látom, a szeme kikerekedik, látom, hogy magánkívül van izgatottságában. – Apu ... az ott micsoda? Ott ni, bent, a ketrechen ...

Odapillantottam, egy kecske volt. Egy közönséges kecske. Biztos, hogy nem tévedtem. A táblán is ott állt: KECSKE, CAPRA.

Így hát közöltem vele, az ott egy kecske.

– Ő az, akit szeretsz! – kiáltott fel elragadtatottan.

Mit mondhatnék még? Ez valamikor fél tizenegykor történt. Ötnegyed óra múlva még mindig a kecskében gyönyörködtünk. Nyájas kecske volt, meg kell adni, jóindulatú és kezes. Időnként kedvesen mekegett, és nagyon összebarátkozott a fiammal.

Gabbancsot hat ló sem vonszolhatta volna el attól a kecskétől. Szólongatta és gügyögött hozzá, simogatta, becézgette, babusgatta, még énekelt is neki – nem győzött vele betelni. Sajnos azzal sem, amit követelődzésére a kecskékről meséltem. Holott elbeszéltem mindent, amit csak tudok róluk, s végül már azt is, amit nem.

Talán kapuzárásig ott rostokoltunk volna, ha el nem harangozzák a delet. Akkor megjelent egy ápoló, és a kecskét beterelte az akoljába.

Erre aztán mi is elindulhattunk haza ebédelni.

– Máskor is eljössz – mondta elmenőben Gabbancs –, mindennap eljössz hozzá ... Szereted! Okos, kedves és jó. És szép állat. A legszebb állat!

Ragályos betegségek

Tudják önök, hol a Pacsirta-telep? Ha nem tudnák, elárulom: Erzsébeten. Minket pedig

vasárnap halaszthatatlan teendő szólított volna oda. A naptárom a tanú rá, az előjegyzés a piros betűs rubrikában: *fontos! de. Pacs. tp. Gabbanccsal!*

Hogy miért éppen a Pacsirta-telepre vágyik a fiam? Érthető. Ott van a 31-es villamos külső végállomása. És eddig csak a belső végállomásán fordultunk meg, a Vágóhídnál. Lássák be, kérem, ez csakugyan nyomós indok.

A barátom, aki igen szigorú ember, más véleményen van. Szintiszta örültség, állapította meg épp a minap nálunk jártakor, vagy ami még rosszabb, fűzte hozzá aggodalmasan, valami fura gyermekbetegség. Mármint Gabbancs fiamnak az a megátalkodott buzgalma, hogy jószerével valamennyi villamosjárat végállomását betéve megtanulja, mi több, boldog-boldogtalant ilyen természetű felvilágosításokért nyaggasson. Ha idejekorán közbe nem avatkozom, figyelmeztetett fölemelt ujjal a barátom, a gyereknél akuttá fog válni a dolog, az pedig módfelett ártalmas következményekkel járhat. Fölösleges ismeretekkel terheli meg az agyát, és az érdeklődése jóvátehetetlenül beszűkül.

Nem tudom, igaza van-e a barátomnak. A magam részéről egyetlen mérvadó gyermekpszichológiai könyvben sem bukkantam hasonló intelemre. De még ha fölteszem is, hogy igaza van, attól tartok, a közbeavatkozással elkéstem.

– Igazán nagyon aranyos gyerek – mondta nemrég Gabbancsról az óvó nénije –, de az utóbbi időben nincs jó hatással a közösségre. – Mosolygós, derűs fiatalasszony ez az óvó néni, ám ezúttal nem mosolygott, a megszokott derű sem áradt belőle. Úgy vettem észre, valami fáradtság fátyolozza el a kedélyét.

– Sajnálom, kedves apuka – folytatta panaszosan –, de meg kell mondanom, hogy Gábor mostanában megbolondítja a többieket. Lassacskán már nem akad gyerek az egész középső csoportban, aki ne akarna álló nap kizárólag csak végállomásosdit játszani. Nem érdekli őket sem a közös éneklés, sem a közös játék, de semmi, apuka, a világon semmi más, csak ez a ... ez a rémes végállomásosdi. Tessék elhinni, valóságos lidércnyomás! Naphosszat csak ezt fűjják kórusban: 1-es: Kelenföldi pályaudvar-Kacsóh Pongrác út, 2-es: Irányi utca-Fodor utca, körforgalom, 3-as: Móricz Zsigmond körtér-Budafok ...

– Bocsánat, nem Budafok – igazítottam ki gépiesen –, hanem Nagytétény. Nagytétény, 836. utca... – És a fejemet ingattam. – Tehát már a buszok is? Eddig csak a villamosok foglalkoztatták.

Az óvó néni egyszerre nagyon kimerültnek látszott. – Értem – sóhajtott fel megadóan vagyis a kedves apuka az, akitől a gyerek ...

Naná, hogy tőlem, gondoltam méltatlankodva, nem is a mamájától, aki szégyenszemre még a 8-as busz budai végállomását sem ismeri, holott naponta azon jár a munkába! De azért, megvallom, zavarban voltam. Megsajnáltam a kis óvó nénit, annyira elkeseredettnek látszott. Mi türes-tagadás, büntudatot éreztem.

Holott ennek az egésznek valószínűleg Mózes bácsi volt az oka. Igen, minden bizonnyal Mózes bácsi, aki nagyapám testvérbátyja volt, és ott élt a család zuglói házában, ahol annak idején, gyerekkoromban, néhány feledhetetlen nyarat töltöttem. De hiszen nem is lehetne más a vétkes ebben, gondoltam már határozottan, csakis ő, a kipödört baj szű, aprócska, ám annál nagybotúbb, rátarti kisöreg, a nemzetségére oly kevély, lecsúszott székelő lófő, aki beszéskartellenőr volt akkoriban, azelőtt pedig – még a cs. kir. világban – a Közúti Vaspálya Társaság kocsivezetője. A 29-est vezette ama régvolt időkben. Népliget-Nyugati pályaudvar. Igen, mindig így mondta: Nyugoti, s mitőlünk, fivére unokáitól is ekképp követelte meg. Mózes bácsi ugyanis keményen eltökélte, ahány unoka csak akad a familiában, abba ő mind belésulykolja ... ő, nemcsak a BSZKRT, de bizony még az egykori Közúti Vaspálya Társaság páratlan

számokkal jelölt, s nemkülönben a páros számokkal ellátott, ellenlábás Villamos Városi Vasút járatainak az útvonalait is.

Habókos, morc vénembernek tartották amúgy is a családban, ekkor meg éppenséggel azt gondolták róla, valami végképp megkottyant a fejében, hogy ilyesmikkel nyomorgat bennünket. De én azt hiszem, se nem volt kelekótya, se nem akart ő minket nyúzni. A város szerelmese volt. És legkivált a villamosvasúté, amelyről mindent tudott, amit egyáltalán tudni lehetett s érdemes volt. A tudományát pedig irgalmatlanul belénk plántálta és számon kérte. A legváratlanabb pillanatokban kérdezte meg hirtelen: „No, Fityisz (ez én voltam), az eszedben van-é immár, hol járt volna a 47-es?” Ha legédesebb álmomból zavar föl, tudom, akkor is nyomban megfeleltem volna: Zugliget-Egyház tér-Szép Ilona. Ám ehhez, annak rendje és módja szerint, még ezt is hozzá kellett toldani: „De csak ünnep- és vasárnap délutánonkint.” Mózes bácsi ilyenkor dagadozott büszkeségében. „Hát, erősen sokat tudsz – recsegte elismerően, gyöngéden megbúbolva a fejem. – Nagyra nőj, gyerkőce!” S jutalomképpen máris gyönyörű példány őszibarack, alma vagy maréknyi szilva került elő a zsebéből, az évszaktól függően ...

Akit tehát önök közül valami okból sürgetőleg érdekelne, teszem azt, az 1912. esztendő székesfővárosi villamosmenetrendje, sose fáradjon könyvtárbeli bűvárkodásokkal. Forduljon inkább hozzám, készségesen állok a rendelkezésére bármikor. Csak a 13-as járatot ne kérdezze. Az ugyanis babona miatt kimaradt.

Nos, mindezt töredelmesen megvallottam a barátomnak is. Egyszersmind értésére adtam, nevelési elveimmal összeférhetetlen, hogy a fiam bárminemű kérdéseire ne válaszoljak tőlem telhető pontossággal, az pedig szóba sem jöhet, hogy türelmetlenül leintsem. Így hát, ha Gabbancs történetesen megkérdezi, van-e 138-as gyorsjárat, természetesen azt felelem, van bizony, de még mennyire: Csepel, Tanácsház tér-Szigetszentmiklós, Autógyár! Ha pedig ezek után Gabbancs óhaja az, hogy mihamarább ruccanjunk ki Csepelre, és ülünk föl a 138-as buszra, akkor első adandó alkalommal igenis sort kerítünk rá, és végigutazunk a 138-as vonalán, aminthogy meg is tettük épp a múlt héten.

– Óriási! – jelentette ki szárazon a barátom. – És ugyan miért, ha szabad tudnom?

Azért, magyaráztam meg rosszul palástolt büszkeséggel, mert Gabbancs korántsem éri be a puszta elméleti ismeretekkel. Ő bizony a szóban forgó végállomások legtöbbszörét a saját szemével is megtapasztalni kívánja. – Így már persze világos – bólogatott zord arccal a barátom –, világos, mint a vakablak! Semmi kétség, öregem, ezt a szerencsétlen gyereket te fertőzted meg.

Azt hiszem, igazságtalanul haragudott rám. Aligha én vagyok a felelős azért, hogy a tekintélye néhány perccel korábban súlyos csorbát szenvedett, amikor is a fiam kérdésére, hogy hol van a 96-os busz két végállomása, nem tudta megadni a szabatos választ: Újpest, Egyesült Izzó-Újpalota, Erdőkerülő út. Sőt éppenséggel semmiféle választ nem tudott adni, csak dühös képet vágott. Vagy talán arról is én tehetek, hogy neki nem volt egy Mózes bácsija annak idején?

Éppen itt tartottunk, amikor nyílt az ajtó, és besétált a szobába Kata, pizsamában, kiflit majszolva, a két és fél éves kislányok édes mosolyával, és sugaras pillantását barátomra vetve így szólt: – Szia, Kata megy aludni! Tudod, hol van a 72-es troli végállomása?

De hát mondom, nem halogathattuk tovább a tervünket. Elhatároztuk Gabbancsral, hogy vasárnap felülünk a 31-es villamosra, és földerítjük a pacsirtatelepi végállomást. Nagyon készültünk rá. Akkor is szerét ejtjük, fogadkoztunk, ha kisbalták potyognának az égből! És ki tudja, talán még pacsirtát is fogunk látni?

Sajnos kútba esett a tervünk. Kisbalták ugyan nem potyogtak, de Gabbancs csütörtök éjjel belázasodott, hányt is egy kicsit, és negyedóránként ki kellett mennie. Azt gondoltuk, elcsapta valamivel a hasát. Pénteken még a doktor néni is gyomorrontásra gyanakodott. De szombaton reggel, amikor újra megvizsgálta, így szólt: – Vérhasgyanús! – És azonnal telefonált, mentőkocsit rendelt a László Kórházból.

A kocsi hamarosan megjött. Becsöngetett egy fehér köpenyes, magas fiatalember, és fertőtlenítette Gabbancs ágyát, s mindent, amit csak kellett. Akkorra már a nagyszülők is sorra befutottak. Aggódó, komor nagyapák, könnyes szemű és kezüket tördelő nagyanyák. A szomszéd szobában Kata zokogott vigasztalhatatlanul. No nem amiatt, hogy bálványozott bátyja vérhast kapott, hanem azért, hogy nem kapta meg ő is, és nem mehet vele együtt mentőautón a kórházba.

A mentőkocsi Volga kombi volt. Ez a körülmény földérintette Gabbancsot. Csak azon kesergett, hogy nem szirénázik. Egy mentőautó szirénaszó nélkül nem is igazi mentőautó.

Amikor a Körút és az Üllői út sarkán pirosat kaptunk, megkocogtattam a vezetőfülke ablakát. – Lehetne, kérem szépen, egy kicsit megbőgetni azt a szirénát?

A vezető a fejét rázta. – Nem olyan jellegű az eset – közölte elutasítóan –, a szirénázás most szabályellenes volna. – De ekkor ő is észrevette azt, amit én: Gabbancs elszontyolodott ábrázatát és lefelé görbülő száját. – Oké, főnököm – szólt erre gyorsan a fiának –, üsse kő, megbőgetjük azt a masinát!

És így robotgunk tovább az Üllői úton, egészen a klinikáig, vagy még azoknál is tovább. Vijjogott a sziréna. Szabályellenesen, de annál vérfagyasztóbban. Gabbancs meg először mosolygott csütörtök óta. Így már igazi volt az a mentőautó.

Aztán megérkeztünk a kórházba, és bementünk az egyik vizsgálóba, amelynek az ajtaján zománctábla függött: dysenteria.

Vártuk az orvost. Közben beszélgettünk.

– Te voltál már ragályos beteg, apu?

– Ajjaj – intettem fölényesen –, össze se tudnám számlálni, hányszor!

Láttam rajta, hogy az irigykedés meg a szorongás között ingadozik. Neki még sohase volt ilyenfajta betegsége, így hát büszke is volt rá, meg félt is tőle.

Végül mégiscsak a szorongása kerekedett felül. – Apu, fáj a ragályos betegség?

– Neked talán fáj?

– Nem, csak a hasam kicsikét.

Erre sietve bevonultunk a függönnyel elkerített vécére. Nem eredménytelenül. S amíg a doktor néni be nem nyitott, megismételtük még kétszer.

Ez már egyre kevésbé tetszett nekem. Neki ellenben annál inkább az, hogy régen, amikor én voltam kicsi, nem vitték kórházba a fertőző beteg gyerekeket, hanem egy piros cédulát ragasztottak ki a lakásajtóra. Természetesen rögtön a szavamat vette, hogy amikor meggyógyul és hazatér, neki is keríték valahonnét egy olyan piros cédulát.

Azután jött a doktor néni, megvizsgálta, majd egy ápolóval elmentünk a 2/A pavilonba. – Nézd, apu – mutatta boldogan Gabbancs –, nézd azt a táblát, 2/A! – S már mondta is hivatalos BKV-hangon: – Jászai Mari tér-Boráros tér.

Odabenn jó meleg volt, és egy kedves, fiatal doktor néni felszólította Gabbancsot, hogy vetközzék pucérra, s vegye föl a kórházi pizsamáját.

Szép kis pizsama volt. Piros a kabátkája is, a nadrágja is, az anyag pedig telis-tele apró figurákkal. Egy egész cirkuszi trupp: bohócok, akrobaták, bűvészek,

istálló mesterek. És rengeteg állat. Oroszlán, medve, elefánt, víziló, sőt még egy labdázó fóka is.

A szobákból meg kíváncsi gyerekfejek kandikáltak elő.

– Olyan ez, mint az ovi – állapította meg elégedetten Gabbancs. – Itt játszani is lehet...

De búcsúzáskor mégiscsak elsírta magát. Sápadt volt, szőke haja csapzott, az orcáin lázrózsák. Kék szeméből hullottak a könnyek. – Nem mehetünk el holnap a Pacsirta-telepre – zokogta.

– Mihelyt meggyógyulsz, az első utunk oda vezet majd – vigasztaltam.

Hirtelen elhallgatott, letörölte a könnyeit. – Apu – szólt óvatosan –, mondd, apu, te nem mehetnél oda ki most?

– Most? Egyedül?

– Igen, most – bólogatott élénken. – Holnap pedig úgyis meglátogatsz, és akkor elmeséled, hogy milyen az a végállomás. – És sietve hozzátette: – Hidd el, apu, akkor hamar meggyógyulnék. Ugye kimész most? De ugye biztos?

– Biztos hát – mondtam, s erre vidáman ment az ágyához, még integetett is.

És már nem sírt, hanem mosolygott.

Én meg mi mást tehettem volna? A Könyves Kálmán körút sarkán felszálltam az első 23-asra, eldöcögtem vele a Vágóhídig. Ott felültem a 31-esre, és megnéztem a pacsirta-telepi végállomást. Aztán anélkül hogy kiszálltam volna a motorkocsiból, visszajöttem.

A vezető egész úton csodálkozott. Minden megállóban hátrasandított rám, és a homlokát ráncolta. Hogy némely pasasoknak mennyi léccel elverni való idejük van! ... Bizonyára ezt gondolta magában.

Tizenkettes fokozatú szélesebbesség, a Beaufort-skála szerint

Gabbancsnak

– Ő, milyen szörnyű viharba kerültünk! Segítség, segítség! Recseg-ropog a hajónk, hasadoznak a vitorlái... A hullámok már a fedélzetet nyaldossák ... Mit tegyünk, kapitány, mitévők legyünk?

A marcona tengeri medvének pillája se rebbent. Igaz, csupán a fél szeme látszott. A szemüvege másik lencséjét kartonpapír fődte, pirinyó lyukkal a közepén, hogy javuljon a kancsítása. De a marconaságán ez mit sem változtatott. A hidegvérén még kevésbé.

Láttátok volna csak, ahogy ott állt a parancsnoki hídon, a rendíthetetlen nyugalom szobraként, kidüllesztett mellel, kart karba fonva, szélben röpdöső, szőke üstökével! Láttátok volna csak, mint dacolt az orkánnal, elszánt-mozdulatlan kémelve a messzeséget, miközben épp hogy foghegyről vetette oda: – Ne pityogjon, kormányos, a parancsot teljesítse!

– Igenis, kapitány. Mi a parancs?

– Jobbra a kormányra. Két vonással jobbra.

– Értettem, két vonással jobbra.

Hogy süvített, sírt, sikongott a szél! Hogy tajtékozott a tenger!

De mi fűgén siklottunk a haragos habokon.

– Merre járunk, kormányos?

– A legveszedelmesebb viharzónában, kapitány. Az Orkánok Vízén.

– Bátorság! Átkelünk rajta.

– Kemény dió lesz, kapitány. Errefelé se szeri, se száma a hajótöréseknek. Itt minden második hajó elsüllyed.

– Csak olyan hajó süllyed el – hangzott méltósággal a hídról –, amelyiknek valami kis pöcs a kapitánya. De a mienk nem olyan hajó. Előre, irányt tarts!

– Igenis, irányt tarts.

– Jelentsen, kormányos, a rakományról.

– Jelentem, a rakománnyal minden rendben.

– A csokival is?

– A csokival is, kapitány. A csokira kettőzött, puskás őrség vigyáz.

Tudnotok kell ugyanis, hogy ennivalót szállítottunk aznap. Rengeteg ennivalót. Annyi rengeteg sokat, hogy minden éhes gyereket jóllakathassunk Afrikában, ahol horgonyt vetendők voltunk. Lisztet vittünk, hogy kenyeret süthessenek maguknak, vagy kiflit és peracet, ha éppen arra szottyanna kedvük. És teheneket is vittünk – egy egész roppant csordát –, hogy annyi tejet ihassanak ezentúl, amennyi csak jólesik nekik.

És persze csokit is vittünk. Dugig volt tömve csokival a hajófar. Hiszen egyszer már azoknak a gyerekeknek is kell egy kis csokit enniük, akik még sohasem ehettek, s talán azt sem tudják, mi fán terem a csoki.

Ezért volt halaszthatatlan, hogy eljussunk Afrikába. Méghozzá aznap. Mert a tavaszi szünet holnap már véget ér az I. b-ben.

Csak az a kegyetlen vihar ne lett volna.

Hogy hánykolódott a hajónk! Hogy dobálta a szilaj hullámverés! Zengett az ég, villámok cikáztak. Köröskörül meg zúgott, robajlott, bömbölt az óceán.

Toronymagas hullámok közt törtünk előre. S egyre csak, mindegyre előre. És a rádiónk percenként üzent Afrikába: „Jövünk már, gyerekek, jövünk. Tartsatok ki! Már úton vagyunk.”

De féltő volt, hogy lassacskán mégis fel kell hagynunk a reménnyel.

– Forduljunk vissza, kapitány, amíg késő nem lesz. Végül még mindnyájan itt veszünk.

A kapitány a láthatárt vizsgálta távcsövével.

– Mindenki a fedélzetre! – harsant a parancsa. – Vitorlákat bevonni, egy-kettő! – Aztán megcsendítette a kis rézharangot, és egy tölcséren át lekiabált a gépházba. – Teljes gőz, gépészek, teljes gőzzel előre! ... Kormányos! Félfordulat jobbra, neki a hullámoknak ... Átvágjuk magunkat...

– Az ... az lehetetlen, kapitány! Hiszen ezek a hullámok ... jézusmária, hiszen ezek akkorák, mint a Gellért-hegy! A szélsébség pedig... jaj, kapitány, nem hiszek a szememnek! A szélsébség: tizenkettes! A legerősebb, ami csak létezik a Beaufort-skála szerint ...

– Több fegyelmet, kormányos! A mi hajónkon nincs bejedés.

– De hát pozdorjává zúzódnak ... elpusztulunk ... át nem juthatunk élve az Orkánok Vízén ...

– Igenis átjutunk! – csattant a kapitány hangja. – Aki nem hiszi, azt lepuffantom!

Nem a vakvilágba beszélt. Bizony hogy nem. Láttátok volna csak, mekkora pisztolyt: ragadott elő! Akkor volt az a pisztoly, akár egy ágyú.

És igencsak fenyegetően lóbálta a kezében.

– Gyerünk, kormányos, ne vacogjon, neki a hullámoknak! Egyenest a közepükbe.

– I...igenis, kapitány ...

Hogy dübörögtek a gépek odalenn! Hogy nyöszörgött, jajongott az egész hajó! Vijjogott az orkán, csattogtak a szakadt vitorlák... de jaj, mi ez? mi ez a borzalmas reccsenés?

– Kapitány, kapitány! A főárboc ... oda a főárboc ... kettétörött...

– Sebaj, lökjétek hamar a vízbe.

– Kapitány, kapitány! Leszakadtak a mentőladikok ... elvész valamennyi...

– Vesszen csak, hadd vesszen valamennyi.

– Kapitány, jaj, kapitány! Leomlott az egyik kéményünk is ...

– Fel a fejjel! Van még másik kettő.

– De ha víz tolul a ledőlts kéménybe ... jaj, jaj, felrobbanunk, kapitány, uramisten, rögvest felrobbanunk ...

Most már vége szakadt a kapitány nyugalmának. Fölemelte a pisztolyt, és a levegőbe durrantott.

– Szégyen! – süvöltötte. – Miféle matrózok vagytok ti? Már bánom, hogy titeket hoztalak erre a fontos útra,

– Félünk, kapitány. Mindenki fél. Az egész legénység.

– Figyelem, legénység! – nézett körül a kapitány. – Mind itt vagytok?

– Igenis – súgta a legénység –, mind egy szálíg. És vissza akarunk fordulni, mert sose pipáltunk még ekkora vad vihart.

– Úgy! – mondta a kapitány. – Vissza akartok fordulni ... – és belepirult, szinte tűzbe borult az arca, olyan haragos lett. Haragosabb még a haragvó tengernél is. – Gyávák vagytok! Vagy már elfelejtettétek azokat a gyerekeket a tv-híradóban tegnap este? Nem láttátok, hogy milyen éhesek, soványak és betegek?

– Láttuk őket, kapitány, és bizony fájt értük a szívünk. De mi akkor is félünk, és nem merünk továbbhajózni.

– Nemcsak gyávák vagytok, hanem gonoszok is. Rossz-szívűek! Tőletek meghalhatnak azok a gyerekek, titeket nem érdekel ...

– Ugyan, kapitány, dehogyis – méltatlankodott a legénység. – Ilyen ne is tessék gondolni rólunk.

– Pedig meg fognak halni, ha visszafordulunk. Senki se segít rajtuk. Emlékeztek, hogy milyen szomorú volt a szemük? Hogy milyen-milyen szomorú?

A legénység határozottan zavarba jött. És zavarában csak hümögött.

– Hát... ami igaz, igaz ... talán tényleg nem kéne visszafordulnunk ... talán mégis megreszkírozhatnánk ...

A kapitány pedig megérezte, hogy most kell igazán ütnie a vasat.

– Azoknak a gyerekeknek nincs mit enniük – folytatta. – És még soha nem ittak tejet. És azt se tudják, hogy milyen finom a csoki. Értitek, legénység? Most már értitek, ugye? – s az arca újból kipirult, de már nem a haragtól, hanem lelkes izgalmban. – Várnak minket azok a gyerekek. Higgyétek el, nagyon várnak! Biztosan ott állnak már

Afrikában a parton, és a tengert lesik. Azt lesik, hogy jövünk-e végre. A gyerekeket pedig, li is jól tudjátok, nem szabad becsapni.

– Az már igaz – helyeselt a legénység. – Szentigaz. A gyerekeket bizony nem szabad becsapni.

– Akkor hát: előre! – kiáltott csengő hangon a kapitány. – Föl a lobogóval, föl az árbocra! Rajta, rajta, bátor tengerészek, rajta, csak előre!

Tudom, sose hallottatok még olyan mennydörgő éljent. Menny dörgőbb volt még az orkánál is, meg a tenger bömbölésénél. A fedélzet is beleremegett, olyan hatalmas, zengő éljen volt az.

És azzal siklottunk tovább. Fittyet hánytunk immár a viharnek, mit sem törődtünk a tomboló hullámveréssel. Most már elegendő bátorságunk volt ahhoz, hogy átszeljük az Orkánok Vizét, és belátható időn belül kikössünk Afrikában.

Ám ekkor kinyílt a szobaajtó, és ...

– Meg vagytok ti bolondulva? – hallatszott a küszöbről igen erélyesen.

– Jaj, anyu! – rémült meg a kapitány, de úgy, hogy belesápadt. – Anyukám, vigyázz! ... Beljebb ne gyere, mert vízbe fúlsz ... rögtön elnyel a tenger ... és nincs már egyetlen mentőcsónakunk se ... jaj, vigyázz, vigyázz ... itt szörnyű nagy vihar van ... tizenkettes ... mi pedig benne vagyunk a legközepében ...

Kár volt minden szóért. Maga a kérlelhetetlenség állt a küszöbön.

– Elég legyen ebből a vircsaftból! Azonnal kapcsoljátok ki a ventilátort! És miért recseg a rádió, hová forgattátok el a gombját? És mit keres a forgózsámoly az ágyon? És miféle lepedő az ott a seprűnyélen? És ... jézusom! ... ki törte ketté a partvisrudat? És ki hozta be a konyhából a nagytölcsért meg a rézmozsarát? És miért van felhajtva az ágy? És miért kuksoltok bent az ágyneműtartóban? És ... És ... És...

Igen, őt is meg kellett érteni. Fáradt volt, jött haza a munkából, a napi hajszából.

És a nagyszoba közepén egy megtépzott óceánjárót talál.

De azért mégis haragudtam rá.

– Szép! – mondtam dühösen, miközben kikászálódtam az ágyneműtartóból. – Ezt ugyan szépen megcsináltad! – s a kapitányra mutattam: fejét a párnába fúrta, és egész sovány kis testében rázta a néma zokogás. – Öt percet igazán várhattál volna még. Hiszen már olyan közel jártunk Afrikához.

Később maga is belátta. És akkor már annyira bántotta, hogy egészen beleszomorodott.

Mert hát ő is tudta, a játék komoly dolog. S olykor nincs semmi, ami fontosabb lehetne annál, hogy egy kétszemélyes kanapén elhajózzunk Afrikába, és jóllakassunk minden éhező gyereket.

Etentók stúdiók

Bár egykori loboncos, dús sörénye meggyérült az esztendők alatt s bizonyára ezt ellensúlyozandó jókora Castro-szakállat növesztett, felette bajos lett volna összetéveszteni másvalakivel, hiszen néhány centi híján megütötte a két métert, és legalább ötnegyed mázsát nyomott. A hangja is a régi elefánt-trombitaszó volt, amint kedélyes kürtölésével betöltötte a meghitt kis éttermet, az pedig éppenséggel nem

ébreszthetett kétséget a kiléte felől, hogy népes asztaltársaságának szlovákul adott elő friss pesti vicceket, mert hát tudtam, beszél vagy harminchat nyelven, fel sem számítva közéjük az akkádót, az óhébert, a bibliai arameust, az ugaritit, no meg egy tucat rokon nyelvet még, amelyek mint sémi-hámi filológusnak és ókori Kelet-történésznek persze nagyon is a szakmai szerszámkészletéhez tartoznak. A Vörös kolostortól jöttünk át a lányommal, Katával, végig a Dunajec-áttörés mentén kanyargó ösvényen, útban egy Lednica vagy Lesnica nevű gorál falucska felé, ahol autóbuszra voltunk szállandók Ólublóra s onnan vissza a támaszpontunkra, Poprádra, amikor két és fél órai kitartó talpalás után úgy háromszáz méterre az egyetlen táblával jelzett csehszlovák-lengyel határtól („*Pozor! Státna hranica!*”), egy égbe szökő, zord sziklafal tövében rábukkantunk erre a búbajos menedékházra – „Pienniny” turistická chata gerendafalú éttermében pedig lobira (miért is nevezném másként, mint ahogy egykor hívtam?), akit úgy tizenöt éve láttam utoljára.

Ott ült norvég mintás pulóverében, háttal nekünk, a hosszú nyersfa asztalnál, behemót alakjával fejfelé magasodva a többiek fölé, és harsogott körülötte a nevetés. Hajdani emlékeket idézett ez a kép füstös borospincékről és víg korhelykedésekről, akárcsak az, amikor egyszerre magasba emelkedtek és összedöndültek a habzó, teli söröskorsók, ő pedig a szokott régimód, gigáját megfeszítve, egyetlen nyelintés nélkül csorgatta le torkán a nedűt.

– Lám – dünnyögtem meghatottan –, hát nézd csak, Katicica! A jó öreg Böffen Tóbiás meg az ő kriglis trükkje ...

De hát Kata még pici lány, alig múlt hatéves, ugyan honnan is tudhatott volna ő Böffen Tóbiásról? Csak azt kérdezte suttogva, szürkés-kék macskaszemében némi riadt álméltkodással: – Ki ez a nagy, kövér bácsi? Ismered?

– Majd rögtön meglátod – súgtam vissza neki, s azzal odafordultam a norvég pulóveres, széles háthoz. – Báto, báto! – ütögettem össze elismerően a tenyeremet. – Küdja abüa jarakorum ünca bájloom báto e müszmák, tanghri hlah dörme! – S hogy ez mit jelentett légyen? Ékes etentókból hevenyészetten magyarítva ezt: „Remek, remek! Te csak a régi pompás fickó maradsz mindig, dörmögő vén medve!”

Aki csak ott ült, mindenki értedően csodálkozással kapta felénk a pillantását, el nem gondolhatták, miféle nyelv ez, s ezzel nem álltak egyedül. A norvég pulóveres hát pedig megmerevedett, mintha orvul odasóztak volna egyet a kellős közepébe.

De kisvártatva egy horkantás hallatszott, és ekképp jött meg bömbölve a válasz:

– Arisanda abakiabü enin khelüb! – Azaz: „Édes, egyetlen cimborám!” Azzal már ott is tornyosult előttünk, és vigyorgó, kerek ábrázata ragyogott, akár a kelő nap.

Hát, így akadtunk össze annyi sok idő múltán ott, abban a határszéli kis turistaházban, amelyről kisült, hogy Tóbi kedvelt rejtekhelye; minden tavasszal feljön ide egy-két hétre levegőt harapni, folyózúgást hallgatni, erdei barangolásokat tenni, s legfőképp tizenkét órát aludni, mert neki is tetemes restanciája volt e téren. S miközben Kata már ott ült az ölében a szakállát és haját fésülgetve, no meg különböző módokon búvolgató, volt mivel agyoncsapnunk azt a délutánt, amely előttünk állt.

Tizenöt év persze rengeteg nagy idő, számba se lehet venni, mi minden belefér, s azt sem, hogy e tizenöt évről mennyi mondanivalója lehet két olyan embernek, kik távol szakadtak egymástól, bár valaha szinte naponta találkoztak. De nem erről akarok én most beszélni, hanem arról, ami a legjobban furkálta ott mindkettőnk oldalát, alig-alig várván ki türelemmel, hogy a másikunk szóba hozza és fölidézza végre.

És Tóbi volt az, aki rászánta magát.

– Az etentók ... No persze! – S esküszöm, ő is meghatott volt egy kissé. – Hát

emlékszel még rá, öreg fiú? Nem hittem volna. Bizistók, azt gondoltam, már réges-rég elfelejtetted.

– A szókincsem megkopott – mentegetőztem –, de a grammatika még mindig a kisujjamban van.

Cinkos pillantást váltottunk, aztán egyszerre tört ki belőlünk a nevetés. Tóbi teli torokból hahotázott.

– Azsnabáj, azsnabáj! Azsnabáj je-hü! – kurjantotta el magát, szinte belebögve a kis étterem csendjébe az etentókok rettegett csatakiáltását, és bömbölésétől megzörrentek az ablakok.

Megrökönyödött tekintetek szegeződtek ránk, de jókedvünkben már föl se vettük.

– A puszták fiai – mondtam –, ha találkoznak a gorál hegyekben ...

Hogyan is lehetett volna azt elfelejteni? Egyetemi éveink leghíresebb emlékei közé tartozott.

Már egyikünk sem emlékezett rá, mikor és miként is jutott eszünkbe, hogy megalkossuk, azaz a századok üledéke alól kiássuk és rekonstruáljuk az etentók holt nyelvét, de annyi bizonyos, hogy nyelvészeti tanulmányainktól ihletődünk meg, és attól az alig elviselhető dögunalomtól, amelyet egy-egy összehasonlító nyelvészeti előadás jelentett. Én éppen akkoriban tértem vissza ismét az egyetemre, egy röpke, ám annál sikertelenebb újságírói kiruccanás után, s éppen eléggé zűrzavaros állapotban voltam ahhoz, hogy minden marhaságra kapható legyek.

Ráadásul ez nem is akármilyen marhaságnak ígérkezett.

Akárhogy is, nekibuzdulásunk nem volt afféle szalmaláng. Akkoriban hetekig mással se foglalkoztunk, mint az etentók nyelv alapjainak megvetésével. A nyelv struktúráját, az összehasonlító nyelvészet módszerével, Tóbi tipologizálta, genealógiailag az altáji nyelvcsalád török ágába tartozó kipcsak nyelvekével rokonítva. Innen az etentók agglutináló jellege, sajátos magánhangzó-harmóniája és –illeszkedése, továbbá a gazdag igenévrendszer. A hamarosan csaknem másfél ezerre rúgó szókészlet java részét, egy kölcsönként török szószedettől inspirálva, jómagam gyűjtöttem össze, különösen ihletett óráimban. Ezt aztán Tóbi kellően etentókosította, és valódi üzveg, kazalt és karacsáj szavakkal mint jövevényszókkal kiegészítette. Tény és való, hogy évfolyamtársainkat bámulatba ejtve, csakhamar folyékonyan csevegtünk etentókul – amely hangtanilag barbár zengzetű, noha igen dallamos volt –, sőt felette bonyolult rovásírásukon rendszeres levelezést folytattunk egymással.

A fényes siker azonban egyikünket sem elégítette ki. Ha már megvolt a nyelv, választ kellett adnunk a logikusan felvetődő fogas kérdésre: kik voltak az etentók, honnét származtak, és mi úton-módon vetődtek el a Kárpát-medencébe? (Mert úgy döntöttünk, hogy kétségtelenül elvetődtek ide.)

A kutatás oroszánrészét Tóbi vállalta magára. Eredményeit Az etentók nép őstörténetének vázlata című munkájában foglalta össze, amelyet később Az etentók eredete, nyelve és története címmel tekintélyes monográfiává fejlesztett. A több mint száz gépelt oldalnyi briliáns tanulmány, bátran mondhatni, örök időkig lefektette az etentokológia fundamentumát. E harcias lovas-nomád, törzsi közösségben élő nép őstörténetét nyomozva, különböző óperzsa feliratok, kínai kútfők és kései türk nyelvemlékek alapján, hazájukat a Szir-Darjától északra, a Kara-tau-hegység lábánál elnyúló, beláthatatlan steppén, a későbbi Kangha birodalom területén jelölte meg.

Az etentók őstörténetre vonatkozó legfontosabb forrás fölfedezése mindamelllett elvitathatatlanul az én érdemem volt. Az alkalmi kutatók hagyományos szerencséhez híven, egy módfelett unalmas délután azon értem magam, hogy véletlenül ráleltem Az

etentókok titkos történeté-re, erre a töredékeiben is felbecsülhetetlen értékű, mítoszokat, legendákat, sámánénekeket, törvényeket, törzsfők családfáját és szójegyzékeket tartalmazó gyűjteményre, melyet – a szöveget kivonatossan közlő Haudinasztia korabeli kínai évkönyv hites tanúsága szerint – jüecsi közvetítéssel a híres kínai utazó, Csang Kién jegyzett fel, amikor az időszámítás előtti 129-ben, diplomáciai küldetésének eleget téve, úton a kanghák országa felé, a jüecsik hazájába, a mai Fergana-medencébe érkezett.

A Titkos Történet-bői még aznap este szemelvényeket tettem közzé, a forráspublikációt bőséges kommentárokkal látva el, és rövid értekezéssel vezetve be, Az etentókok naiv eposza címmel.

Másnap már a kezemben volt Tóbi dörgedelmes válaszcikke. Bár úttörő érdememet, ha fogcsikorgatva is, elismerte, és a közzétett szemelvények filológiai pontosságát méltányolta, kommentárjaimat annál lesújtóbb bírálatban részesítette. Nehezen megemészthető gúnyolódások közepette ízekre szedte a bevezető értekezés, úgymond, dilettánsra valló, teljességgel tudománytalan történeteszemléletét és délibábos, gyermekded filológiai következtetéseit. De gúnyolódása akkor csapott csak át igazán dühödt szarkazmusba, amikor – általa „ügynevezettnek” titulált – naiveposz-elméletemet vette bonckés alá.

A szemelvények szörszálhasogatóan gondos, kritikai elemzésével kimutatta, hogy ez a laza illeszkedésű, amorf kompiláció – mely feltehetőleg meglehetősen rövid idő alatt állt össze – semmi szín alatt sem tekinthető holmi szépirodalmi gyűjteménynek, mert hisz eltekintve attól, hogy a keleti műfajok mechanikus azonosítása a nyugatiakéval már eleve oly égrekiáltó baklövés, amelyre nincs bocsánat, a társadalmi fejlődés adott szakaszában bárminemű „tisztá” műfajról vagy „művészi termékről” fecsegni több mint nevetség: ez a laikus széplelkekre jellemző, beaux arts-oskodó attitűd a történettudomány méltatlan megcsúfolásával egyenlő.

Ám ez még mind nyájas enyelgés volt ahhoz képest, ahogy aztán a különböző nyelvi következtetéseimet intézte el. „Anélkül, hogy akár a legcsekélyebb hitelrontásra vetemednénk – írta komoran –, s anélkül, hogy T. urat, e máskülönben feltehetőleg tiszteletreméltó és jeleskedő úriembert ki akarnák oktatni a történeti nyelvtudomány alapjairól, nem tartjuk fölöslegesnek még idejekorán figyelmeztetni, hogy ez nem olyan diszciplína, amelybe bárki kénye-kedve szerint belekontárkodhatik. Bárminő sajnálatos is tehát, nem hallgathatjuk el ama gyanúkat, hogy T. úrnak, e más tudományokban talán kiváló férfiúnak, halvány sejtelve sincs arról, hogy a történeti nyelvtudománynak, s azon belül, nevezetesen, a szófejtésnek szigorúan meghatározott módszere van, amit lehet ösmerni, vagy lehet nem ösmerni, de amit semmi esetre sem lehet oralis diarrhoea-val, azaz szájon át történő hasmenéssel, helyettesíteni.”

A Titkos Történet-ről lezajlott és a szakirodalomban Első Etentók Vitaként számon tartott összecsapás mindenestre bebizonyította, hogy Tóbi fenemód goromba és kellemetlen vitafél, akivel tudományos kérdésekben vajmi kockázatos ujjat húzni. Következő nézeteltérésünk, az ún. Második (Kronológiai) Etentók Vita – amelynek anyagát a Nagymonográfiával, a Titkos Történet-tel, az etentók-magyar szótárral, az ETPhK (Etentók Történeti és Filológiai Közlemények) megjelent négy számával és a többi relikviával egyetemben máig is gondosan őrzöm – ezt ismételtelen és hatványozottan megmutatta. A hosszas disputa Az etentókok vándorlása napkelettől napnyugatig című kandidátusi értekezéséből pattant ki, és Tóbi mint opponens a legszaftosabb ellenreformáció korabeli hitviták hangnemét felújítva, „szemérmetlen, ripók hablatyolásnak”, „fekáliabúzó kákombakságokban bővelkedő, merő számarrondításnak” és „hígvelejű tökfejre valló, otromba tudatlanságnak” titulálta „az egyebekben nyilván érdemes szerző” hipotézisét – „e vészes agyzsugorról tanúskodó

imbecillitást” – az etentókok vándorlási útvonaláról és Kárpát-medencei megjelenésük időmeghatározásáról.

A bevezetés ekképpen, kellőleg intonált hangütése után, kimutatva az etentók nyelv bizonyos szabályosan ismétlődő hangmegfeleléseit és figyelemre méltó szótári hasonlóságát a kaukázusi nyelvcsalád északnyugati ágába tartozó ubik nyelvvel, valamint rávilágítva a magyarországi etentók lelőhelyek egynémelyikéből (cibakházi lótemető, karancslapujtői aranykincsek, balatoncsicsói megerősített tábor) előkerült tárgyelemek (lószerszámok, kétfülű bronzedények, egyfülű bronzgombok, állatalakos póznavégek stb. stb.) ornamentikájának szembeötlő hasonlóságára az akkortájt még délorsz steppelakó szkítákéival, kategorikusan tagadta és teljes egészében elvetette izzadságos fejtörésekkel kidolgozott északi, azaz Holics-Ladóméria-Galícia-útvonal-hipotézisemet, amelyet – szerinte – hibás etimológiájú szláv (venéd) nyelvi beütéssel próbáltam megalapozni, mint ahogy gúny tárgyává tette azt a feltevésemet is, miszerint az etentók törzsek csupán a kimmerek, szkíták és kelták után, a római hódítás korában jelentek volna meg a későbbi Nagy Magyar Alföldön és hatoltak volna előre egészen a dunai limesig.

„Ha már műkedvelőnek is egyre gyatrább szerzőnk – írta epébe mártogatott tollal – épületes zagyválkodásoktól hemzsegő dolgozatában nem áll több ízben is a cibakházi lótemető zablamaradványaira hivatkozni, kénytelenek vagyunk nagybecsű figyelmét ezennel felhívni ama irodalmilag már közismert tényre, hogy a mondott leletekről a Ci4-es teszt kétségbevonhatatlan szinkronizmust mutatott ki a balatoncsicsói megerősített táborhely állatalakos póznavégeivel csakúgy, mint a Dunaújvárosban (Dunapentele [Sztálin-város]) feltárt szórt hamvú temető öv- és tegezdszeivel. Bízva botcsinálta, ám annál kotnyelesebb tudorunk geográfiai tájékozottságában – melyre tárgyalt esetünkben egy középiskolai atlasz segítségével is játszva szert tehet –, mármost szeretnők, ha tisztelettudó kérdésünkre minden huncutságtól ment, egyenes választ méltóztatna adni: vajon mind Balatoncsicsó, mind Dunaújváros (Dunapentele [Sztálinváros]) túla-dunai fekvése nem mond-e némineműleg ellent bájló dajkamesével fölérő »római hódítás korabeli« datálásának, e bámulatosan sületlen elmére valló torzszüleménynek (hogy az euphemismus tisztos határán belül maradjunk), különös tekintettel arra a – még mindenre kapható szerzőnktől is – bajosan lehadudható körülményre, hogy mindezen helységek, illetve lelőhelyek a kérdéses korszakban Pannónia római provincia területéhez tartoztak volt?”

Megsemmisítő erejű kérdésfeltevése után, a régebbi és újabb (éppen általa kiásott) archeológiai leletek perdöntő tanúságára hivatkozva leszögezte, hogy az etentók Kárpát-medencei megjelenése márpedig csakis és kizárólag az idősámítás előtti VI. század elejére, jelesül a 600-550 közötti szakaszra, vagyis a korai vaskor hanyatlásának előestjére tehető. Állítását megtámogatandó, a meggyőző érvek egész regimentjét sorakoztatta fel, amelyekkel vitathatatlanul bebizonyította, hogy az etentók a Kárpát-medence területén szétszórtan élő, nemzetségi társadalmú, ekés földművelő, állattenyésztő kisépek – az állóvizek mentén letelepedett, korai folyószabályozó, feltehetőleg elősláv maruvák (vö. I. ? 'Maruva' >'Moruva' > 'Morava' = 'Morvaország', illetőleg az elvonásából keletkezett 'morva' = 'közép-csehországi szláv népcsoport'; II. 'morotva' = 'holt folyóág', tovább az úgyszintén elvonás útján létrejött, jelentésmódosulást szenvedett, ószlovák közvetítésű ['mrva'] 'murva' = 'zúzalékos folyókavics'), a balustyák, kuburcok, szömörcek (nyelvünkben a Cotinus coggyria nevű növény mindmáig őrzi emlékezetüket), valamint a felföldi- és vízi-buszmákok – halstatti és lausitzi (Luzica) típusú műveltségére a szóban forgó időszakban döntő befolyást gyakorolt. Hivatkozott a dunántúli kuburc földvárakból előkerült jellegzetes etentók háromszögű nyílhegyekre, a fazekasságukról méltán híres balustyák edényein föltűnedező ázsiai motívumokra, a martivá halkultuszt fokról fokra kiszorító etentók

ló- és kecskekultuszra, a jámbor szömörcek urnasíros temetkezését felváltó, steppei jellegű, szórt hamvas, nyújtott testhelyzetű, nyugat-keleti irányú temetkezési módra, mindenekelőtt pedig arra a vízi-buszmák sírhalomból napvilágra hozott, sokáig rejtélyes és tisztázatlan eredetű bronzpajzsra (galgagutai műveltség), melynek különös díszítménye – a korábbi feltevésektől eltérően – nem halászvarsa-motívum, hanem a varsaornamentikára valóban megejtően emlékeztető etentók rovásírás, mégpedig a Csököli (más értelmezés szerint: Högöli) nemzetségből származó Csajbatag (fia) Kalabala (m. é. sz.: Csajbókos fia Kalakotya) kagán nevét és rangját jelölő felirat.

A kölcsönös gyalázkodásokban és becsületsértésekben páratlanul gazdag tudományos polémia végül is *azzal* zárult, hogy feltétel nélkül kapituláltam. Meg kellett hajolnom az érvek, a tárgyi bizonyítékok, az okfejtések és okadatolások, valamint a nehézsúlyú förmedvények tömkelegé előtt. Nem maradt más hátra, mint a méltóságteljes visszakozás. Mindenesetre követendően szép tanúbizonyságát adtam tudományos feddhetetlenségemnek, amikor Hipotéziseim visszavonása (Még egyszer és utoljára az etentók törzsek Kárpát-medencei megjelenése kormeghatározásának problematikájáról) című, az ETPhK 4. számában publikált, keserű hangvételű, ám megkapóan férfias önérzetű nyílt levelemben ezt meg is tettem.

Habár egyetlen pillanatig sem haboztam keresetlen szavakkal elítélni „azt a fajta szégyentelen és tudóshoz méltatlan eljárást”, ahogy igen tisztelt opponensem „amorális jelleméhez méltóan és gátlástalan sikerhajhászását meg nem hazudtolva” a vakszerencse puszta szeszélyéből birtokába jutott tárgyemlékeket „példátlanul inkorrekt módon eltitkolta és a talmi prioritásra való mohó törtetésében lelkiismeretlenül kisajátította, miáltal nemcsak a diszciplína nála vitathatatlanul mélyenszántóbb, ámbár kevésbé szerencsés kezű kutatóit hozta hátrányos helyzetbe, hanem magát a tudományát is fejlődésében megbocsáthatatlanul visszatartotta”, fojtott dühvel elismertem feltevéseim tarthatatlanságát – „amire a mind ez ideig visszatartott leletek birtokában természetesen bármely avatatlan kívülálló is azon nyomban ráeszmélt volna” és magam is arra az álláspontra helyezkedtem, hogy a bőséges etentók emléktárhelye – „melyet, úgy tűnik fel, csakis morál insanity jelzővel illethető kollégánk, mondhatni, magántulajdonaként kezelte” – voltaképpen preszkita hagyatéknak tekintendő, tágabb vonatkozásokban pedig – „amely végkövetkeztetést kufárkodásban és szerencsés orvrégészkedésben egyként jeleskedő, ám a mélyebb összefüggések fölismérésére és a messze ható konzekvenciák levonására szánalmasan alkalmatlan kartársunktól elvárni túlzottan merész követelmény lenne” – a csaknem fél évszázados etentók rémuralom az etentók törzseket hamarost nyomtalanul elsőprő szkíta beözönlés közvetlen előzményének, quasi előre vetésének fogható fel.

A sértett szemrehányásözön persze mit sem csorbított Tóbi diadalán. Csakhogy a győzelme pirruszinak bizonyult. Erre aznap délután eszmélt rá, amikor leereszkedő vállveregetéssel kézhez vette és áttanulmányozta a Visszavonás-t.

A Belvárosi Kávéházban ültünk, s láttam, hogy olvasás közben hirtelen elsápad.

– Jézusmária! – meredt rám. – Hát ezt megcsináltuk, öregfiú! Hiszen ha nekem van igazam, márpedig kétségkívül nekem van igazam, akkor most ülünk csak nyakig a szószban! Tudod-e, mit jelent ezeknek a nyivászta nyavalyásoknak a bepofátlankodása ide az időszámítás előtti hatodik században? Nem kevesebbet – nyögött fel –, mint hogy holnaptól nekifeküdhetünk a népvándorlás egész történetét átírni! Csekély kilencszáz évet kell újraértelmeznünk!

De erre már mégsem vállalkoztunk. Jobbnak láttuk, ha végleg felhagyunk etentók stúdiumainkkal. És éppen ideje volt, mert hála az eltarisznyázott szemeszternek, legalább három tárgyból holtbiztos bukásra számítottam az év végi vizsgákon.

Kettőből aztán el is húztak.

Az ólublói buszt persze lekéstük. A hirtelen leomló hegyvidéki alkonyban Tóbi vitt el minket zörgő tragacsán Szepesbélára, ahol még elcsíptük Poprád felé az esti motoros vonatot.

– Szervusz – búcsúzott el Katától, amikor felszálltunk a kocsiba. – Viszontlátásra, cicamica! – És a helyhez illően megismételte: – Do videnia, cicová-micová!

Ettől Katának még álmában is fülig ért a szája.

Vén ló, hószakadásban

Már jócskán elhagytuk a három falu templomát, sőt a Stépán-réti nyaralókat is, amikor végre rátaláltunk a jelzett ösvényre, amely leszelte az országút messzire kerülő, nagy kanyarját, és egyenest levezetett a völgyben meghúzódó Mátraszentistvánba.

Nem egykönnyen találtunk rá, olyigen havazott. Valóságos hószakadás volt aznap. Vastag hó borított körös-körül mindent, az erdőket, a hegyoldalakat, a völgyek mélyét, még az országutat is.

Jó darab ideje kutyagoltunk már, de Muki nem panaszkodott. Pedig a hideg vérpirosra csípte az arcát, és néha a könnye is ki-kicsordult. De csak jött, talpalt mellettem a kis piros csizmájában, jött, zokszó nélkül szedte a lábát, és arról magyarázott, hogy a Gabbancs meg a Kata ugyan hiába negyedikes meg második iskolás, ebben a farkasordító hidegben – mert ez, ugye, farkasordító hideg, apu? – és ekkora hosszú nagy barangolás után már *egészen biztosan* vacognának és fáradtak lennének, nem úgy, mint ő, Muki, aki pedig még nem is iskolás, csupáncsak egy ötéves nagycsoportos, de aki mégse vacog, se nem fáradt el, nem bizony, egy picurkát se, még akár futkosni is tudna a hóban, meg hemperegni benne, ha kedve szottyanna rá, és ebből is látszik, hogy mennyivel, de *mennyivel* jobban választottam, amikor őt, Mukit hoztam fel ide a hegyekbe, a gyönyörű, nagy havak közé, erre a remek kis vakációzásra, mert ha a Gabbancsot meg a Katát hoztam volna magammal, akkor most hallgathatnám a nyűgösködésüket, hogy minek is kell ilyen farkasordító hidegben ekkora hosszú-hosszú csatangolásokra indulni, árkon-bokron-hóbuckákon át, ahogy mi ketten tesszük – úgyhogy örülhetsz, apu, nagyon is örülhetsz, hogy nem ők vannak itt veled, hanem én, aki *egyáltalán* nem nyűgösködöm, hanem vidám vagyok, és még nagyokat nevetek is jókedvemben !

Azzal nevetett is néhány jó nagyot, hogy lássam, nemcsak amúgy a vakvilágba beszél.

Hát ilyen kisfiú ez a Muki. S hogy miért Muki, amikor igazában Miklós Péter a neve? Mert aki csak ismeri, szentül állítja, hogy ennél a kis mukinál mukibb még nem született erre a világra.

De hetvenkedőbb, rátartibb se igen. Amilyen kicsi, olyan hencegő és hetyke. Örökösen csak győzelmeskedne, diadalokat aratna, sikert halmozna sikerre. És mi sem teszi büszkébbé, mint ha bármiben is sikerül lefőznie a bátyját meg a nővérét. Mivel pedig ügyes, vakmerő és bátor kisfiú, akadnak esetek, amikor valóban le is főzi őket.

Ám ezek közé az esetek közé semmi esetre sem tartoznak a nagy, fekete kutyákkal való találkozások. Nagy, fekete kutyák láttán ugyanis valamiképp menten inába száll a bátorsága. És némely gonosz nyelvek szerint ezt a tulajdonságát nem az anyukájától örökölte.

Így aztán, amint szorgosan tapodva a havat leereszkedtünk a fokozatosan utcává szélesedő gyalogösvényen a faluba, s elérvén az első házakat, meghallottuk az első konduló ugatásokat is, megfontoltan lassúbbra szabtuk a lépteinket.

De akkor már előttünk, amerre felé mentünk, egyre mérgeesebben és vadabban ugattak a kutyák. Olyan rettentő zenebonát csaptak, hogy visszhangzott tőlük az egész falu. Mondtuk is egymásnak: hát megbolondultak ezek a kutyák, vagy tán abban versengenek, hogy melyikük szakad meg először a nagy csaholásban? És azzal bátorítottuk egymást, hogy se baj, nincs mitől tartanunk, mert ebben a faluban, ahol ilyen különlegesen dühös kutyák laknak, minden bizonnyal a kerítések is különlegesen erősek, meg hogy a kutyákat itt egészen biztosan olyan vastag láncokkal kötik meg, amelyeket hat bivaly se bírna elszakítani.

A szürkület közben lassacskán átszötte a levegőt, a rövid decemberi délután a végéhez közeledett, és a szemközti hegygerinc már csak sejlett inkább, semmint látszott.

S ekkor elakadt a lélegzetünk.

A köd és a hóesés sűrű függőnye mögül, a kutyák őrző ugatásától kísérve, egy magányos, szürke ló bukkant elő.

Megálltunk, talán még a szemünket is megdörgöltük.

– Apu – kérdezte suttogva Muki –, látod? Te is látod a lovat, apu?

– Hát persze – súgtam vissza –, én is.

Mert az a ló csakugyan olyan volt, mint valami látomás. Mint egy megelevenedett meserajz. Vagy mint egy szép gyerekálom.

Pedig csúf volt, feltűnően csúf. Pókos lábú, vedlett szőrű és nagyon öreg. Egy vén ló volt. Olyan vénséges vén, amilyent talán még nem is láttam. És sovány volt, siralmasan sovány, szegény. Hegyesen dudorodott elő a gerince, kilógott minden csontja, a bordáit külön-külön is megolvashattuk volna.

Lassú, kissé bizonytalan ügetéssel közeledett, még mindig szép formájú, kecses fejét föl-fölvetve közben, poroszkálva jött a szakadó, apró pelyhű havazásban, s néha meg-megállt, erőlködve felágaskodott, nyerített és keringett egyet, majd rövid vágatába kezdett, s felporzott körülötte a hó.

Csak álltunk, fogtuk egymás kezét, és néztük.

Aztán odaért hozzánk. Megtorpant, reszkető lábakkal megállt előttünk. Ránk vetette fekete táskás, hályogos szemét, halkán felnyihogott, és máris ment tovább. Ekkor vettük csak észre, hogy gyeplő van a hátára dobva. Meg hogy valami istrángféleséget vonzol maga után.

Megint ügetésbe csapott át, újból meg-megállva, ágaskodva, nagyokat nyihogva, keringve maga körül, miközben ritkás sörényét rázogatta, és patáival vidáman rúgkapálta a havat. Végül egy jókedvű iramodással eltűnt a szemünk elől a hófüggöny mögött, az ereszkedő szürkületben.

S alighogy eltűnt, egy szőrös, bekecses ember jelent meg. Futva közeledett a falu felől.

– Nem láttak erre egy lovat? – kiáltotta már messziről.

Megvártuk, amíg odaér hozzánk, és akkor azt feleltük, hogy igenis láttunk egy lovat. És megmutattuk a patanyomokat az érintetlen hóban, hiszen azt maga is láthatta.

– Megszökött a házépítéstől – prüszkölte a bekecses ember. – Megszökött az átkozott beste!

– Mi az, hogy *beste*? – kérdezte éles hangon Muki, és szemöldökéig homlokába

húzott piros sapkája meg az orráig felcsomózott piros sálja között csak úgy villogott kajütblaknyi kék szeme.

A bekecses ember lebámult rá, határozottan meghökkent. Tényleg, gondolhatta, mit is tesz az, hogy beste? Én meg azon csodálkoztam, hogy akad még valaki, aki használja ezt a szót.

Szóval így bámultunk egymásra kölcsönös csodálkozással, de aztán az ember dühbe gurult.

– Miért nem fogták meg azt a lovat, ha látták? – támadt ránk. – Csak állnak itt, a teremtsit, és szájtátva nézik, hogy meglóg?

Mit mondhattunk volna erre? Hogy sejtelmünk sincs arról, mint kell megfogni egy lovat? Vagy hogy miért nekünk kellene megfognunk azt a lovat, amelyikre ő nem vigyázott? És persze mondhattuk volna azt is, hogy valóban csak álltunk, és néztük szájtátva azt a lovat, olyan valószínűtlenül szép látvány volt.

De említettem, hogy Muki bátor kisfiú. Meg is mondta hát bátran, kertelés nélkül:

– Azért nem fogtuk meg, mert nem akartuk megfogni!

A bekecses ember ettől még dühösebb lett. Egészen paprikavörösre gyúlt a képe. De nem mondott semmit, csak legyintett mérgében, és futásnak eredt, szaladt a ló után.

– Ugye nem fogja utolérni? – kérdezte reménykedve Muki.

– De igen – mondtam –, biztosan utoléri. A szökött lovakat végül mindig elcsípi.

Láttam, erre mélyen lehajtja a fejét. És azt is láttam, hogy két kis sötét lyuk támad a havon. Két forró könnycsepp.

– Mennyire örült az a ló! – suttogta. – Hogy milyen boldog volt, apu! Milyen nagyon boldog! ...

Folytattuk utunkat a faluba, és a szabadságról kezdtünk beszélgetni.

Mukivonat

Máig se tudom, mi volt az, ami úgy elbűvölt bennünket azokban az ormótlan, szürke szerkocsikban, de valahányszor csak feltűntek s közeledtek éktelen csörömpöléssel, csattogva és imbolyogva a járda menti síneken (akkortájt még szorosan a járda mellett húzódtak a villamosvágányok a Körúton), gyeptűznél sebesebben terjedt el a hír: – Jön a mukivonat!

Hogy miért hívtuk mukivonatnak? Ki tudná már azt megmondani? Csak egyvalami volt biztos: másként semmi esetre sem nevezhettük volna.

– Jön a mukivonat! – futott hát szét a hír a hosszú körfolyosókon, s máris ajtók csapódtak, futó lábak dobogása verte fel a lépcsőházat. Ahány gyerek csak akadt a négyemeletes Teréz körúti bérházban (és akadt egynéhány), az lélekszakadva vágatott le a lépcsőkön, nyargalt ki a kapu elé, hogy tanúja legyen a mindig egyszeri csodának: a mukivonat méltóságosan elzörömböl a járda mellett.

Mert először is a mukivonat mindig méltóságosan közlekedett, még ha vagonokat húzott is maga után, méltóságosan, megfontoltan és mindenekfelett annyi önérzettel, mintha pontosan a tudatában lett volna saját értékének és fontosságának; ami pedig a zörömbölést illeti, kötve hiszem, hogy létezett volna olyan autóbusz, teherautó vagy motorbicikli, amelyik azt a zajt túldübörögte volna. Erre még a megtermett muraközök

vontatta, vasalt kerekű stráfkocsik se voltak képesek, holott azok tudtak csak hét sarokra szóló trappolást-dübögést csapni a bazaltkockákkal burkolt úttesten. A mukivonattal azonban bajosan kelhettek volna versenyre. Ha mukivonat csattogott el a ház előtt, azt még Fazzi úr, az Olaszhonból ideszakadt, tojáskopasz „szobrász- és sírkőművész” is meghallotta, jóllehet ő aztán süket volt szegény öreg, akár a föld, egy ostrom alatti légnyomásnak köszönhetőleg.

Jött tehát a mukivonat – általában az Oktogon felől, a Nyugatihoz tartva –, és a járdaszél megtelt gyerekekkel. A síneken pedig már ott lapultak a külön e célra tartogatott ötfilléresek meg lyukas kettések. Tudni való volt ugyanis, hogy a mukivonat kerekei lapítják össze legszebben a kis pénzdarabkákat, mindenféle izgalmas formákká sajtolva őket, úgyhogy azoknak az érméknek nem is akadt párjuk. A favázás, nagy, lomha 6-osokból vagy az undorító hangú, örökké háborús szirénaemlékeket idéző, vijjogó stukáktól, amelyek a 66-os vonalán jártak egy időben, csak silány iparosmunkára futotta.

Hanem a mukivonat... hát azt meg kellett nézni, hogy milyen finom és precíz munkát végzett! Ha a hitvány kis alumíniumérmék helyett az ember hébe-hóba megkockáztatott egy réz tízfillérest vagy húszast, valóságos kis iparművészeti remek birtokába jutott. Haj szál vékonyabbra, szebbre kikalapálni senki se tudta volna. Talán még egy ötvös se.

És aztán ki-ki tetszése szerint átfúrhatta, hogy zsinagra fűzve a nyakában viselje, vagy olyan becses holmikra cserélhette el, mint egy-egy jancsiszög, négusbomba, viszketőpor vagy mesterien megreszelt kabátgomb. Egyik-másik különösen remekbe sikerült példányért még csúzlit, számológépdulát, egy sorozat kameruni bélyeget vagy fél stanicli diákcsomagot is lehetett kapni, az utóbbiba beleértve természetesen az obiigát döglött legyet meg a fogtördelő, alattomos dióhéjszilánkokat is.

Mert az egészben az volt a legfurább és a legbámulatosabb (s a kis rézérmék különös becsé éppen ebben rejlett), hogy a mukivonat nem egyformára lapította a pénzdarabkákat. Nem akadt köztük még kettő sem, amelyik ugyanolyan lett volna. Erre bármikor, bármelyikünk megesküdtött volna. Úgy bizony, a mukivonat teljességgel egyedi darabokat készített.

A felnőttek persze csak nevettek rajtunk. El nem képzelhették, miért rajongunk úgy a mukivonatért, s vélhetőleg ezt is, mint megannyi más izgalmas és pompás dolgot, a gyermeki hóbortok közé könyvelték. „Lelkesedni egy ilyen ócska fabatárért – dohogták. – Sosem fog benőni a fejetek lágya” – mi pedig titokban reméltük is, hogy sosem fog benőni a fejünk lágya, ha a mukivonat iránti közöny a feltételek közé tartozik, mert arra semmi szín alatt se lettünk volna kaphatók; ami pedig a mukivonatról hangoztatott ócsárló megjegyzéseiket illetve, elengedtük a fülünk mellett, füttyültünk rájuk, s ha egyáltalán gondoltunk valamit, az a felnőttek iránti mélységes és kissé lenéző sajnálat volt. Vélekedésükkel semmi egyebet nem bizonyítottak, csak tulajdon vakságukat a világ nagyszerű dolgai iránt.

Azt azonban hinni sem akartuk, hogy akadjon gyerek is, aki hasonlómód leszólja a mukivonatot. Pedig akadt. A szomszéd házban lakott, és egy ízben vette magának a bátorságot, hogy sokak jelenlétében rozoga szemetesládának becsmérelje. Ez a megnevezésre sem érdemes kis boldogtalan nagy árat fizetett ezért a kijelentéséért. Attól a naptól kezdve egy emberként közösi tette ki az egész páratlan oldal gyermektársadalma, legalábbis az Oktogontól a Podmaniczky utcáig; játszótársra többé nem talált, de olyasvalakire se, aki szóra méltatta volna közülünk. Keresztülnéztünk rajta, akár az ablaküvegen, vagy mint azon a jókora belövésen, amely még mindig ott tátongott a melléklépcső fordulójában, a negyedik emelet és a padlás között, s amelyen hason fekve, derékig kihajolni a hátsó udvar fölé napi kötelességünk, mindennapos

virtus dolga volt. És ha egyöntetű megvetésünket még elviselte volna is valahogy, a különböző házakban szervezkedő titkos bandák – úgy mint a Szondi utcai kalózokat tömörítő Fekete Kéz, az oktagonbeli indiánok Winnetou Skalpvadász Törzse és a mi tömbünkben tevékenykedő Timur és csapata – gondoskodtak róla, hogy pillanatnyi nyugta se maradjon. Mindenféle véres leszámolásokkal fenyegető, kellőleg titkos és névtelen levelek akkora özönével árasztották el a szerencsétlent, hogy szülői kíséret nélkül hamarosan már a gangra se merte a lábát kitenni. Személyét, szentségtörő szavait még akkor is a gyalázat és hitszegés szinonimájaként emlegettük, amikor már (ki tudja, nem épp emiatt-e?) családostul réges-rég elköltözött az ország valamelyik távoli csücskébe. Pedig máskülönben egész jóra való kisfiú lett volna: sportjelvényeket, számológépeket és pókokat gyűjtött.

A mukivonat egyfajta gyermeki mítosszá lett számunkra. Történeteket, legendákat koholtunk róla, már-már hajlamosak voltunk lelkes lényt látni benne, és a megjelenésében pedig valami határozottan fenségest. Ha fölintegethettünk vezetőiknek, akik nem tudni, miért, de egytől egyig meglett, tekintélyes, konya bajszerű férfiak voltak, s akik nem kevesebb méltósággal irányították, mint amennyit megtisztelő feladatuk ellátásához méltán elvártunk tőlük; nos, ilyenkor úgy éreztük, aznap már nem keltünk hiába, több jó már nem is történhet velünk, vagy ha mégis, az csak a sors bőkezű ráadása. És a sorsunkra nem panaszkodhattunk. Szabad pillanatunk is alig akadt, olyan mozgalmas idők voltak azok. Tüntetésekre és nagygyűlésekre jártunk, ott lábatlankodtunk minden elképzelhető rendezvényen – márpedig rendezvény annyi volt, hogy számon tartani se győztük. Az MNDSZ tejszínhabostej szinkávés gyerekzsúr) áról egyenesen a szocdempárt tombolás-zsákbamacskás uzsonnájára siettünk, majd loholtunk ki a Ligetbe a parasztpárt rendezte zsákbanfutás- és lepényevőversenyre, hogy másnap, a tanítás végeztével, az MKP választási röplapjait osztogassuk az Andrássy úton („Első lesz az i-es lista, győzni fog a kommunista!”), és a szakszervezetek mezítlábas focibajnokságán kergessük a bőrlabdát a KISOK-pályán, este pedig a MADISZ és a SZÍT fáklyásmenetében lépkedjünk, s igen komoly arccal, vékony hangunkat kedvünkre kieresztve az ifjúság helyét követeljük a közéletben. Mindeközben legfőbb gondjaink közé tartozott, hogy felnőve majd győzhetetlen és igazságosztó kovbojok legyünk-e, mint Z., a fekete lovas, vagy mint Matroszov, a kiskatona, mi is tétovázás nélkül életünket adjuk rohamra induló elvtársainkért, ha egyszer történetesen úgy hozná a szükség. A világgal tehát elégedettek voltunk, és úgy tetszik, meg is volt rá minden okunk.

Ám egy nyári reggelen, amikor a járdaszegélyen snúrozva-ácsorogva arra lettünk figyelmesek, hogy az éppen közeledő és elcsattogó mukivonaton, a konya baj szű vezető mellett, ott áll fent a házbeli Bucsek Janó, és hanyagul, mondhatni, leereszkedő fensőbbiséggel, keze fejét kifelé fordítva, kiinteget nekünk onnan az elülső hármassablakból, nem csupán leesett állal, szánalmasan lefittyedt szájjal bámultunk vissza rá, hanem akkor először, azt hiszem, valamennyiünkben megingott a világ értelmességébe és igazságosságába vetett, mindaddig rendíthetetlen hitünk. Mert hiszen volt abban valami égrekiáltó, hogy ekkora szerencsében részesüljön egy olyan érdemtelen senki, mint az örökösen bukásra álló, mihaszna, löcslábú, siralmasan ügyefogyott és ostoba Bucsek, akit focizáskor még bal kapufának se vettünk volna be, s akit már csak azért is utáltunk, mert mindezek tetejébe még hírhedt spicli is volt: az egész környéken nem akadt olyan gyerek, akit az iskolában vagy otthon valamiért már be ne árult volna. És akkor ez a közutálatnak örvendő, nyamvadt, nyámnyila, sunyi anyaszomorító ilyen tündökletes magasságba emelkedik, mi meg nyomorultan lent maradtunk a porban és a sárban. S ráadásul még van képe odafentről a kifordított kézfejét rázogatni felénk, ahogy a filmhíradóban a köztársasági elnök úrtól láthatta!

Fortyogott bennünk a keserűség és a harag. Meg voltunk botránkozva a sors

részrehajlásán. Amikor pedig másnap Bucsek, afféle dicsőségbegyűjtő körutat tartva, még azzal is elhencegett, hogy a konya bajszerű pasas, aki mellett a vezetőállásban feszített, a tulajdon bácsikéja, és hogy a bácsikája, aki valami apróbb szolgálati vétség miatt büntetésképpen került át rendes járatáról, a 46-osról a mukivonatra, megígérte neki, hogy ezentúl akkor viszi el mukivonatozni, amikor csak kedve szottyán rá – a sápadt és hallgatag búskomorság állapotába zuhantunk. Nem volt közöttünk senki, aki úgy ne érezte volna, hogy a döbbenetes szerencse, amely a hitvány kis penészvirágot éri, most már végképp felülmúl minden elképzelhető határt és mértéket, ami még egyáltalán kritika tárgyává tehető, és a dolgoknak immár olyan régiójába tartozik, amely emberi, de mindenesetre gyermeki ésszel egyszerűen fölértékelhetetlen.

De lenyeltük a mérgeket, elfojtottuk az irigykedésünket, és ádáz versengésbe kezdtünk Bucsek kegyeiért. Ki-ki magának akarta biztosítani a kitüntetését, hogy a kis zsebpiszok barátjává fogadja. Ez aztán Bucsek részére különböző előnyös csereberék, napi többszöri fagylaltmeghívások, ingyen átpasszolt mozijegyek és mindenféle egyéb kedvezések terén roppant gyümölcsözőnek bizonyult. Mi pedig mindeközben szívszorogva vártuk, hogy melyikünk lesz az a szerencsés, akinek odaint majd egy szép napon, és azt mondja: „Beszéltem a bácsikámmal. Holnap téged is fölvesz a mukijára, és csinálunk vele egy-két fordulót.”

Ám ez csak amolyan ébren álmodozás volt. Bucsek dicsőségben sütkérezésének váratlanul befellegzett. S vele együtt a mi reménykedésünknek is. A beszédkész nagybácsi ugyanis annyira lelkére vette a fegyelmet, hogy példás magatartással csakhamar elérte büntetése felfüggesztését, és azzal visszahelyezték régi kocsjára, a 46-osra, amely a Nyugati és a Keleti között cammogott. Bucsek kárvallott ábrázattal számolt be erről, és mi megint csak csodálkozhattunk a felnőttek képtelen észjárásán, mert a nagybácsi, visszakerülvén álmaink álmáról arra a nyomorúságos kofajáratra, állítólag majd megbolondult boldogságában, ahelyett hogy vigasztalhatatlan bánattól kergetve egyenest a Dunának ment volna, ahogy mi tesszük, nem vitás, ha történetesen az ő helyében vagyunk. Az egész történetben annyi örömünk telt végül, hogy alaposan eldöngethettük Bucseket, így véve elégtételt a sok méltatlan szenvedésért, amelyet pünkösdi királyságával okozott.

Azután eljött egy május elseje (már magam sem emlékszem, hogy a harmadik vagy a negyedik szabad május elseje volt-e), és néhány nappal előtte, amikor már javában készítettük a vörös drapériás felvonulási táblákat meg a dekorációt házunkat csinosítandó, a tömbbizalmi összekolompoltatta a gyerekeket, és közölte, hogy az ünnep reggelén különjáratú 8-as villamoson utazunk majd ki az Állatkertig, ahonnan csoportba rendeződve fogunk átvonulni a Hősök terére, a nagygyűlésre. De mégiscsak a negyedik szabad május elseje volt az, ha jobban belegondolok, egészen bizonyosan a negyedik, mert harmadik elemista létemre épp azokban a napokban kaptam meg a rajgyűlésen a kék úttörőnyakkendőmet, ami képzeltetetlen boldogság és megtiszteltetés volt akkoriban, s azon a május elsején vonulhattam volna fel először nyakkendősen, egyenruhában, jelvényes táborig sapkában, immár csapattanácsilag felavatott, teljes jogú úttörőként, mint az Esze Tamás őrs tagja – belátom azonban, ma már csak azok érthetik meg ennek az eseménynek a nem mindennaposságát, akik valami hasonlót maguk is megéltek. Az ünnep előestjét mindenesetre olyan rettenetes lámpalázban és szorongó várakozásban töltöttem, hogy végül szó szerint belebetegedtem az izgalomba. Éjszaka belázasodtam, gondolni se lehetett többé a másnapi felvonulásra.

Ez önmagában elég nagy csapás volt ahhoz, hogy úgy érezzem, örök életemre megkeseredett emberré válók, de amikor másnap délután ráadásul azt is megtudtam, hogy a gyerekeket nem a beígért 8-as villamos, hanem két külön odarendelt, piros zászlókkal és MKP-jelvényekkel földíszített mukivonaton vitték ki a Ligetbe, még

máig sem értem, hogyan is bírtam elviselni a hírt anélkül, hogy a szívem menten meghasadt volna.

Ám ha meg nem hasadt is, sebet ejtett rajta a csalódás. És évekbe telt, míg az a seb behegedt. De még azután is, jóval később, már felnőve, sőt hovatovább már félig-meddig benne a korban, gyakran megtörtént, hogy megpillantva valahol kinn a periférián, valamelyik remíz közelében egy-egy ütött-kopott, vén mukivonatot, a nosztalgia keserédes szomorúságával sajgóit fel az egykori emlék.

Az elszalasztott alkalom, amely titkon még mindig fáj.

Még a télen történt, hogy egyik délután elmentem az óvodába Mukiéért.

De nem indultunk egyenesen haza, valami ügyesbajos dolog miatt vargabetűt tettünk. Benéztünk nagyapáékhoz a Fehérvári útra. Locspocsos, ködös februári délután volt, gyorsan alkonyodott.

Amikor elbúcsúztunk nagyapáiktól, már majdnem besötétedett. Eső szitált, utálatos szél fújt; kettőnkön kívül senki se várta a villamost a járdaszigeten.

És akkor egyszer csak feltűnt az ormótlan, szögletes, szürke műhelykocsi. Lassan bontakozott ki a ködből, Albertfalva felől jött, csattogva, döcögve, öregesen. És fáradtan. Nem csoda, hiszen két megrakott, piros vagonot húzott maga után.

– Apu – ráncigálta meg Muki a kabátujjamat, s láttam, csak áll meredten, gyökeret vert lábbal, és nézi kikerekedett szemmel, elbűvölten a közeledő kocsit. – Apu – suttozta. – Nézd! Ez meg micsoda?

– Ez? – És ránevettem önkéntelenül. – Ez, kérlek, egy mukivonat.

– Mukivonat? – kiáltott fel lelkesen. – Nem csapsz be? Tényleg mukivonat? Becs'szó?

– Az hát – bólogattam. – Becs'szó! Tényleg mukivonat.

És nem fogják elhinni.

Megállította.

Fölemelte a kezét, és olyan hevesen, erélyesen kezdett el integetni, hogy a kocsi csikorogva megállt. Éppen ott a megállóban, a járdasziget mellett.

Megállt, és a vezetője kihajolt a nyitott ajtaján.

Nem éppen az a régi fajta volt, az a tekintélyes, konya bajszerű beszéskész, mint a Bucsek bácsikája is, hanem egy hosszú hajú, vagány, fiatal srác.

– Mi az, öcsi? – kérdezte vígan. – Miért tartod fel a forgalmat? Van valami hézag?

– Nincs – válaszolt méltósággal Muki. – De az én nevem Muki, ez meg itt egy mukivonat, amit vezetsz. Az én vonatom. És most légy szíves, vegyél föl minket a vonatomra. Engem meg az apukámat...

Hát így történt. így hegedt be végre-valahára az az egykori seb. Mielőtt ugyanis megrökönyödésemben elhebeghettem volna, hogy ugye, még csak ötéves a gyerek, meg hogy nem kell a kis számárságait komolyan venni, a fickó már körül is kémlelt odafönn (azt figyelte, gondolom, nincs-e rendőr, BKV-közeg vagy más hatósági szemtanú a közelben), és barátságosan Rittyentett egyet:

– Gyerünk! Nyomás fölfele!

És elvitt bennünket két és fél megállónyira. Egészen a Beloianniszig.

Ahová a piros vagonokat vontatta.

Farkaskaland

Az a havas, kora áprilisi délután ott Zsgyár fölött, a Bélai-Tátrában, valahol harmadikon Javorina fele, mindenképp pompás előjelekkel kezdődött.

Először is láttunk egy csapat mókust. A mókusok egy cseppet sem ijedtek meg, szelíd érdeklődéssel nézegettek bennünket, azután elunták a báméskodást, villámfürgén felkúsztak a fenyőtörzseken, átröpültek egyik ágról a másikra, és szemvillanás alatt eltűntek.

Csak a legkisebbik nem tágított. Egészen Mukihoz merészkedett, a közvetlen közelébe, oly igen nagy bizalommal volt iránta, két hátulsó lábára emelkedett, bozontos farkára támaszkodva, és úgy tekintett rá, annyira beszédesen, mintha valami szerfelett fontos közlendője lett volna.

De alighanem csak egy szem mogyorót akart kikunyerálni.

Mogyorónk sajnos nem volt. A mókusnak be kellett érnie egy darabka csokival, ami Muki kisbundájának feneketlen zsebéből került elő, de nem látszott elégedetlennek.

Mi sem voltunk azok. Reggel óta talpaltunk, remekül telt a délelőttünk, és most, alighogy tarisznyából megebédeltünk, lám, a délutánunk is rögtön szépnek ígérkezik.

Pedig honnan is sejthettük volna, mi mindent tartogat még?

Egy csacsit mindenesetre tartogatott. Méghozzá egy csengős csacsit. A csengő a csacsi nyakában himbálózott, és igen szépen csilingelt, a csacsi egy szénával megpúpozott szánt húzott, a szánon kucsmás, bekecses öregember ült, jókora zúzmarás bajusszal, marcona hegylakóábrázattal, mellette pedig egy jambósapkás kisfiú, akit mindenféle göncökbe és nagykendőkbe bugyoláltak, de úgy, hogy csak a hidegtől megcsípett, piros papucorra meg a csillogó szeme kandikált elő.

Csin-csin, csin-csin, csöngött a csengő a csacsi nyakában, tap-tap, tap-tap, futott a csacsi a keményre tapodott havon, nyehe-he, nyehe-e, nógatta rezes hangon az öregember – és elsuhanak mellettünk a szántalpak játszi surrogásával befelé, a fenyvesbe vágott úton. – *Dobry den!* – köszönt le az öregember a bakról. – *Dobry den!* – köszöntünk neki mi is.

Csak a kisfiú nem szólt. Ő csak feszített a pokróccal kibélelt bakon, feszített odafönn ragyogó tekintettel, büszkén pillantva ránk, és odaintett az egyujjas kesztyűjével.

Visszaintettem neki, büszkeségét nagyon is megértve. Elvégre ülni egy szánon, egy olyan szánon, amelyet csengős csacsi röpít a tavaszodni nem akaró, hófúta, téli világban – az bizony nem akármilyen élvezet!

És úgy vettem észre, Muki is szívből átérzi ezt.

– Kis töksi... – dűnnyögte irigykedve. – Hogy felvág avval a csacsival! Pedig ilyen szánhoz nem is csacsi való, hanem ló. Méghozzá *harangos* ló. Benne van az olvasókönyvünkben ...

– Így igaz – helyeseltem, rögtön tudván, honnét fúj a szél. – Föl se ülnénk olyan szánra, melyet csak egy csengős csacsi húz.

– Nem hát – mondta vágyakozva. – Olyan szán, amit csacsi húz, nem az igazi, hiába lóg akár száz csengő is a csacsi nyakában. Ló kell az ilyen szánhoz – erősítette meg –, egy jó erős ló. Sőt nem is egy ló, hanem kettő. De még jobb – tette hozzá vérszemet kapva –, ha mindjárt három lovat fognak elébe. És mind a három lónak harang van a nyakában.

Ki tudja, tűnődtem el, talán tényleg így történt. A trojkát talán valóban így eszelte ki valaki. Ha nem is épp egy első osztályos kisfiú.

Elkísértük tekintetünkkel a távolodó szánt, aztán folytattuk utunkat mi is befele az erdőbe.

Nagy volt a hó, még nagyobb a csend. A csacsifogat nyomait követtük, a kicsiny patákét meg a széles szántalpakét. És közben úgy rémlett, egyre halljuk a csengettyűszót, ha mind messzebről is, már valahonnan az erdő mélyes-mélyéről, de bizonyára csak hallucináltunk. Csak a fülünk őrizte még a cseppnyi csengő remegő, pici hangját.

A magisztrális út folytatásán, a kék jelzésen haladtunk, és úgy terveztük, rajta is maradunk mindvégig, majd csak Lysa Polanán, a lengyel határnál ereszkedünk le róla, onnan pedig autóbusszal térünk vissza Poprádra, a szállásunkra. Jókora darab út állt még előttünk, de nem bántuk. A tavaszi szünidei szép napok megkoronázásának szántuk ezt a túrát.

Szótlanul ballagtunk, ropogott, hersegett talpunk alatt a hó. Az út hol emelkedett, hol süllyedt. De mindenütt jó előre beláthattuk, hogy merre fog továbbvezetni, és ez elég unalmas volt. Nem kecsegtetett meglepetésekkel.

– Tudod, mit? – ajánlottam Mukinak. – Tegyük érdekesebbé a kirándulásunkat. Csatangoljunk el erre-arra. Hátha akad valami jó kis kalandunk.

Lelkesen beleegyezett. Jó kis kalandokra ő bármikor kapható. Ő aztán nem olyan, mint a nővére meg a bátyja! Mert Kata (nemhiába eminens tanulónak is, tájfutónak is) kizárólag olyan kalandra hajlandó, amelyről előzőleg tüzetes tervet készítünk, amelyre térképekkel, tájolóval, stopperórával szeretkezünk fel, útközben furtonfurt bemérve, meghatározva, ellenőrizve pontos feltalálhatóságunkat, és amelyet olyan iramban loholunk végig, mint akiknek föltett szándékuk a nem hivatalos tájfutási világcsúcs halaszthatatlan megdöntése; ami pedig Gabbancsot illeti, szó se róla, ő is kész bármilyen kalandra, ám csakis azzal a feltétellel, hogy kalandunk érett megfontoltságú legyen, vagyis vendéglők, meleg konyhás turistaházak, de legalábbis forró virslis büfék tőszomszédságában történjék, s hogy természetesen szerét is ejtsük e vendéglők, meleg konyhás turistaházak és forró virslis büfék felkeresésének.

Muki más fából van faragva, ő nem szab feltételeket. Hacsak azt nem, hogy a kaland legyen minél izgalmasabb. Mert kedve szerint örökké csak veszélyekkel dacolna, naphosszat Herkulesekkel viaskodna, Dávidként Góliátokat gyürne le. Ilyen volt már feleennyi idősen is. Mi leszel, ha nagy leszel? – kérdezte meg egyszer az óvó nénije. HŐS – felelte Muki. De így ám! Csupa nagybetűvel.

– Akkor hát rajta – vezényeltem –, kalandra fel!

Rátértünk egy kitaposott, keskeny csapásra. A legelsőre, amely utunkba akadt. Kényelmes, könnyű járás esett rajta úgy ezerháromszáz méteren, a hegység málján, a ritkás fenyvesben, és már csak azért is bizalmat keltett, mert amerre vezetett, minden lélegzetszegően szép volt. Fölöttünk balra a verőfényben szikrázó, fűrészfogú csúcsok, a felhőtlen, hidegkék ég előterében, átellenben, majdnem egy magasságban velünk, a hótakarta, kopár Magúra megfagyott hullámverésre emlékeztető vonulata s középütt, jobbra alattunk, a fák közül ki-kibukkanó hosszú, keskeny, kanyargós völgy, az országút sötét szalagjával és egy be nem állt, sebes vizű patak érzékeny hajszálerével; körös-körül pedig, ameddig csak a szem ellátott, az egybefüggő fenyvesrengeteg roppant zöldje, a fenyőcsúcsok felett finoman opálózó köddel.

Olyan tiszta, annyira áttetsző, oly könnyen áttekinthető volt minden! Ki hitte volna, hogy eltévedhetünk?

Az ösvény egyre beljebb-beljebb hatolt a fenyvesbe, mi pedig engedelmesen

köveztük lejtőit, kaptatóit, szeszélyes kanyarulatait. Mentünk, mentünk, sőt – ahogy Muki megjegyezte – mendegéltünk (egy barnába öltözött, anorákot, kordnadrágot viselő, zömök férfi meg egy kék bundás, piros csizmás, aprócska kisfiú), miközben megsűrűsödtek körülöttünk a fák, haragosabbak lettek a színek és nőttön-nőtt az erdei homály. Vagy egy jó órát kutyagoltunk még, mindvégig abban a hiszemben, hogy a jelzett út közelében járunk, és hamarosan újból rátérhetünk.

De az ösvény nem vezetett vissza hozzá. Egyáltalában sehová se vezetett. Egyszerre csak megszakadt. Se szó, se beszéd – véget ért.

Leesett állal bámultunk egymásra. Ki látott már ilyet? Kitaposott csapáson haladunk, mások nyomain, és egyszerre ... mintha elfújták volna az egészet. Ahol állunk, még egy csomó nyom (itt egy kiscsizmáé, ott egy sílécé, emitt valami recézett talpú cipőé, amott hatalmas jancsiszöges bakancsé), ám alig egy macskaugrással odébb már semmi. A világon semmi. Csak a csillámos, érintetlen porhó.

– Hát ez vicces! – álmétkodott Muki. – Elröpültek a lábnyomok ...

Érthetetlen volt. Megfoghatatlan. Merő képtelenség.

Olyan, mint Cápáknál az a magányos lábnyom a hóban.

Csak hogy mi nem valami kies parkban ámultunk-töprenkedtünk rajta, a nagyváros kellős közepén, hanem egy fölöttébb kietlen fenyvesben, amely percről percre barátságatlanabbnak tetszett.

– Se baj – mondtam végül, belátva, hogy ítéletnapig meg nem fejtjük ezt a talányt nem esünk kétségbe! Erre ugyan tovább nem mehetünk, de juszt se fog ki rajtunk ez a nyavalyás ösvény. Ha idevezetett bennünket, akkor vissza is vezet szépen oda, ahol elindultunk rajta.

Sarkon fordultunk, és útnak eredtünk arra, amerről jöttünk. Most már kiléptünk, mert vészesen fogyott az időnk, még pihenőket se tartottunk. Csak néha egy-egy pillanatra álltunk meg, és a fülünket hegyeztük. Talán abban reménykedtünk, hogy ismét meghalljuk a csacsicsengő csilingelését.

De nem hallottuk meg. És az útra se találtunk rá.

Az ösvény visszafelé se vezetett el oda. Letévedtünk róla valahol, anélkül hogy észrevettük volna? Pedig úgy tartják: nagy hóban úgyszólván lehetetlen eltévedni, mert ha utat veszít is az ember, a saját lába nyomán könnyűszerrel visszajuthat oda, ahonnan elindult.

Hát nekünk sikerült ez az *úgyszólván lehetetlen*.

Egy alig tenyérnyi irtáson álltunk, ahol két halom felsarabolt fa szunnyadt a vastag hó alatt, és ahonnan nem. vitt tovább az ösvény. Leríhatott rólam a tanácstalanság, mert Muki reménykedően megkérdezte: – Talán eltévedtünk?

– Hogy képzeled?! Szó sincs róla! Ott egy másik csapás – mutattam azt is emberek taposták ki. Valahová annak is el kell vezetnie.

Szaporán nekivágtunk – és néhány perccel később ugyanott találtuk magunkat, ahol az előbb. Ugyanazon a tenyérnyi irtáson, a két halom felfűrészelt fa társaságában.

És amikor, egy másik ösvénnyel próbálkozáskor, harmadszor is ugyanoda bukkantunk ki, éreztem, hogy hirtelen melegem támad. – Nos – vallottam be Mukinak –, azt hiszem, mégis eltévedtünk.

Örömeben épp hogy csak bukfcencet nem vetett a hóban.

– Biztos vagy benne? – kiáltott. – Egészen biztos? Nem csapsz be?

– Nem csaplak be – biztosítottam róla dühösen. – Tudd meg, ha mindenáron tudni akarsz: úgy eltévedtem, mint még soha!

Csak úgy ragyogott az a hatalmas kék szeme. A boldogsága láthatólag ezzel lett teljes. Én pedig sóvárogva gondoltam Katára meg a térképeire, de főleg a tájolójára. Egy iránytű most igencsak elkelt volna. „Ámbár – ötlött fel bennem hirtelen –, erdőben igazán nem boszorkányság az égtájak meghatározása.”

– No figyelj csak – pillantottam Mukira. – Azt az egyet szerencsére tudjuk, hogy mindig északkeletnek kell tartanunk, és akkor előbb-utóbb elérjük odalenn az országutat. Most tehát az a legfontosabb, hogy megnézzük, merre van észak.

– És azt hogy nézhetjük meg?

– Mi sem egyszerűbb! A fatörzsek mohos oldala mindig északra mutat.

Odaléptünk a legközelebbi fához, és megvizsgáltuk a törzset. Körös-körül ujjnyi vastag moha borította. A mellette állóét nemkülönben. És közelében az összes többiekét is.

– Itt, úgy látszik, mindenfelé észak van – kuncogott Muki. – Akkor meg úgyis mindegy, hogy merre megyünk, mert akármerre megyünk, mindig jó felé megyünk, hát nem igaz?

– Túl jó a kedved – mordultam rá –, csak ne bögés legyen aztán a vége! ...

Benne voltunk a csávában, és nem tudtam, hogyan kecmereghetnék ki belőle. Hideg szerencsére nem volt, de az idő már alkonyra hajlott. És a hegyvidéki alkony pillanatok alatt lepi meg az embert. Ha pedig itt az erdőben sötétedik ránk... „No – borzongtam meg –, arra jobb nem is gondolni!”

– Gyerünk – sürgettem meg Mukit –, indulás, itt mégse toporoghatunk! Megyünk az orrunk után, bele a vakvilágba, aztán ... csak lesz valahogy.

Buzgón helyeselt.

– Az orrunk után, bele a vakvilágba ... Ez az igazi csatangolás! Úgy tévedni el, hogy azt se tudjuk, hol vagyunk. Ez a jó! És még úgyse tévedtem el sosem, se utcán, se erdőben, se hóban, se sötétben ... mert ugye még este meg éjszaka is el leszünk tévedve? És akkor nem kell lefeküdni és aludni, hanem kedvünkre kóborlunk reggelig... Igen – hajtogatta boldogan igen, ez tényleg egy kaland! Igazi, remek kaland. Ugye, apu, szerinted is az?

– Az – hagytam rá megadóan –, bizony, hogy az.

– Remek, nagy kaland! – lelkesedett. – És akkor lenne még remekebb és még nagyobb a kaland, ha véletlenül farkasokkal is találkoznánk. Az gyönyörű lenne ... ó, apu, egészen gyönyörű! Olyan, de olyan gyönyörű szép!...

– Meghiszem azt – dűnnyögtem. – Képzelné se tudnék gyönyörűbbet-szebbet! – s titokban csak gratulálhattam magamnak, hogy történetesen tudom, a Magas-Tátrában már régóta nem élnek farkasok.

– Egyszer csak a fák közül csörtetést hallanánk – folytatta nekihevülten Muki –, meg nagy recsegés-ropogást, és hipp-hopp ... máris itt teremnének előttünk. Igazi, okos, szép farkasok. Mi meg rögtön köszöntenénk őket. Ügy csinálnánk, hogy: hú-ú-ú! És erre ők is rögtön úgy csinálnának, hogy: hú-ú-ú! Mert mindjárt látnák, hogy mennyire szeretjük őket, és hogy a barátai vagyunk ... Ugye te is fogsz hú-ú-úzni, apu, ha majd találkozunk velük? – Az arca kipirult izgalmában, pirosabb lett piros sísapkájánál is, és olyan könnyörgően, már-már esdekelve nézett rám, hogy muszáj volt beleegyezmem.

– Fogok – ígértem meg –, persze hogy fogok.

Azzal tettünk is nyomban egy próbát.

Fejünket hátra vetettük, az égnek túrtuk az orrunkat, és szájunkat kerekre

csücsörítve, elvékonyított hangon, amúgy farkas módra rázendítettünk: – Hú-ú-ú, hú-ú-ú ... – és tutultunk, egyre csak tutultunk ott a homályosodó fenyves mélyén, valahol Zsgyár és Javorina között, egy ki-tudja-hová-vezető ösvényen, az alkonyi, néma csendben, tutultunk-tutultunk, míg csak a szusz végleg ki nem fogyott belőlünk – akkor pedig összenevettünk, s elbillentett fejjel, mintha csak választ vártunk volna, figyelmesen hallgatózni kezdtünk.

És egyszer csak a fák közül csörtetést hallottunk. Meg nagy recsegést-ropogást.

– *Co sa tu bi?* – dördült ránk egy mély hang. „Mi történik itt?”

Öles termetű ember állt előttünk, erdészuniformisban, araszos vállán puskával. Az ilyenekről írták hajdan: nagy brontes férfi. Még Muki is tisztelettel nézett rá. Főleg a puskájára.

– *Zabludil sme* – mondtam neki. „Eltévedtünk.”

– Maguk magyarok? – kérdezte erre.

Kiderült, hogy hibátlanul beszél magyarul, valahonnan a Zobor vidékéről származott el, úgyhogy minden nehézség nélkül beszélhettem el, mi is történt velünk.

– Hát jól elkeveredtek – dörmögte. – Legalább egy óra, amíg; visszajutnak a jelzett útra, azon meg még kettő, amíg beérnek Zsgyárba. De húsz perc múlva már sötét lesz.

Gondolkozott egy kicsit, azután így szólt:

– Jöjjenek. Megüdülnék nálam, közben pedig kitalálunk majd valamit.

Az erdészház, ahová elvezetett bennünket, alig néhány percnyire volt, egy tágas tisztás garádja mögött. A félig hóba süppedt, megfeketedett gerendázatú, alacsony faépület kopár volt kívül is, belül is.

– Nem itt lakom, hanem a faluban – mondta az erdész, szinte szabadkozva emiatt ez csak a szolgálati hely.

De akármilyen kopár volt is a ház, került benne tea is, harapnivaló is, a pohos vaskályhában pedig tűz pattogott.

Csak ekkor éreztük, hogy mennyire átfáztunk a bolyongásunk közepette.

– Akár meg is fagyhattak volna ebben az időben – csóválta a fejét az erdész. – Az idén nagyot késik a tavasz, és errefelé könnyű eltévedni. Miért hagyták el a jelzett utat? Mindenhol táblák vannak, hogy a jelzett útról tilalmas letérni. Talán egyet se láttak?

– Dehogynem – feleltem bűnbánóan –, de egy kis kalandra vágytunk.

– Nagyon jó kis kaland volt – jelentette ki Muki, és két kezébe fogta a pöttyös bögrét, úgy hörpölgette a teát. – Még lábnyomokat is láttunk, amik elröpültek.

– Hogy ... hogy mit csináltak? – hökkent meg az erdész.

Elmeséltem neki titokzatos esetünket a lábnyomokkal, amelyek eltűntek a hóban, és aminek a nyitjára sehogy se leltünk magyarázatot.

Nevetett.

– Hiszen nincs abban semmi titokzatos. Gyakori dolog a téli fenyvesben. Szélvész kerekedik, megsuhogatja a fákat, és az a rengeteg tömeg hó mind az ösvényre szakad. Úgy betemeti, hogy hült helye se marad.

– No – néztem Makira, bosszús kis fintort vágva –, ezt ugyan magunk is kitalálhattuk volna.

De neki szemlátomást máshol járt az esze. Révedezve kortyolt a teájából, és azt mondta:

– Csak az a 'kár, hogy nem volt szerencsénk, és egyetlen farkassal se találkoztunk. Mert az lett volna az igazi. Attól lett volna csak igazán szép a kalandunk.

– Ej – csodálkozott rá ismét az erdész –, te ilyen bátor legényke vagy? Aztán eleven farkast láttál-e már?

– Az Állatkertben – legyintett Muki. – De az állatkerti farkas nem igazi farkas. Mert a farkas, ha rabságban van ... nem farkas már többé – s megvetően elbiggyesztette a száját hanem csak egy kutya.

Az erdész mosolygott.

– Hogy érted ezt?

– Úgy, ahogy Petőfi megírta – válaszolt Muki. – Petőfi Sándor. A bácsi talán nem ismeri a kutyákról meg a farkasokról írt verseit?

Komoly arccal letette a bögrét, és szavalni kezdett. Ezt a két verset betéve tudta.

Mint ahogy betéve tudtam én is már ötéves koromban. Mert alig ötéves múltam és bárányhímlőben feküdtem, amikor egy este apám (az éppen szabadságos munkaszolgálatos katona) az ágyam mellé ült, és egy aranyozott gerincű, ódon Petőfi-kötetből, melynek vérpiros fedelét a költő arcmása díszítette, verseket olvasott fel, egyebek közt A kutyák dalát meg A farkasok dalát. Soha nem felejttem azt az estét. A félhomályos, csendes szobát, az elsötétítő táblával fődött ablakot, a pergamenburás állólámpa sárgás fényét, a cserépkályhába vetett fahasábokon nyargalászó tüzet, apám lesoványodott, megszegletesedett arcát és a testéből áradó, szúrós fertőtlenítőszagot, amelyet itthonléte napjai alatt megannyi fürdéssel sem tudott megszüntetni, de még a hangját, meleg színezetű, kissé tompa hangját is hallom, amint félig hangosan, félig suttogva, valami fojtott, benső izgalommal olvassa nekem A farkasok dalát, és emlékszem, négy évtized távolából is, mint egy minapi, friss élményre, olyan élénken emlékszem arra az enyhe láztól támogatott bódulatra, amelyet a vers keltett bennem, elbűvölve, megrendítve, lelkem mélyéig fölkarvarva. Úgy éreztem, rólunk magunkról szól a vers. Hogy valamiképp a sorsunkat példázza. És akkor már nem a farkasokat, hanem aput láttam magam előtt abban a süvöltő fürgetegben; aput, aki két nap múlva visszamegy a hómezőre, vissza a csatába, ahol egyre-másra hálnak meg a katonák, és ahol neki még csak puskát sem adnak a kezébe, s hirtelen könnyek öntötték el a szememet, mert arra gondoltam, hogy sem ő, sem én, sem senki meg nem mondhatja, élve marad-e, viszontlátom-e még, megtér-e onnan valaha is ...

Ez a története, hogy olyan különös, nagy becsbe kerültek előttem a farkasok. Attól a naptól kezdve úgy gondoltam rájuk, mint akikhez titkos szövetség fűz. És később is, egész gyerekkoromat áthatotta az irántuk érzett elfogult szeretet. Olvashattam akárhány mesét, láthattam szintannyi rajzfilmet, amelyek egytől egyig a gonoszságukat hirdették, az én szememben nemes, büszke és bátor állatok voltak, akiket igaztalanul üldöznek, s akiknek akkor is pártjukat kell fognom, ha ellenük esküszik bár a fél világ. Amikor pedig néhány éve Gabbancs fiunk bárányhímlőbe esett, s erre a két kicsit, Katát meg Mukit az ágyába dugtuk, egy füst alatt őket is átsegítendő a ragályon, váratlanul felidéződött bennem az egykori emlék. Gondoltam egyet, és leemeltem a Petőfi-kötetet a polcra. Felolvastam A kutyák dalát meg A farkasok dalát, és elbeszéltem mindazt, ami azon az 1943. decemberi estén történt, és amit egyszer már nekik is meg kellett tudniuk.

Azóta ők is tántoríthatatlan hívei a farkasoknak.

Csakhogy – éppúgy, mint én – sose láttak még egyet se. Kivéve az állatkertieket. De azok valóban nem az igaziak.

Hanem akkor ott, meghallgatván a két verset, az erdész így szólt Mukihoz:

– A szavalatod olyan szép volt, hogy jutalmat érdemelsz – és figyelmesen kipirult arcába nézett. – Ha tényleg farkast akarsz látni – mondta –, holnap láthatsz.

Mindketten elkerekedett szemmel bámultunk rá. Muki egyszerűen nem jutott szóhoz, de én is csak hebegni tudtam.

– Ezt... komolyan mondja?

– Komolyan hát – erősítette meg.

– De hiszen mindig úgy tudtam, hogy száz év óta nem él farkas a Tátrában ...

– Igaz – bólintott –, egyszer már utolsó szálig kipusztultak. De a háború alatt újból felbukkant néhány példány, a román Kárpátokból menekültek át a harcok elől. Most is él itt egy család. És holnap, ha korán megébredünk, megleshetjük őket.

... Hát így esett meg másnap a mi rendhagyó farkaskalandunk. Mert mondanom se kell, a házban töltöttük végül az éjszakát, hajnalok hajnalán már talpon voltunk, és házigazdánk elvezetett bennünket egy meredek lejtésű, hatalmas irtáshoz, amelynek felső végében gerendából ácsolt magasles emelkedett. A zúzmarás létrán felkapaszkodtunk az állványzat fülkéjébe, ő pedig megmutatta Mukinak, honnan várható a farkasok előjötte az erdőből; napi rendes útjuk ugyanis az irtáson át vezetett ivóhelyükhöz, egy közeli forráshoz, amely a legnagyobb hidegekben se fagyott be. Ott az a magas farakás, azt kell figyelni, kötötte a lelkünkre, mindig onnan bukkannak elő.

Türelmesen vártunk, a szemünket meresztgettük, figyeltük a farakást. Nem került gondunkba. Világos éjszaka volt, hótól, holdvilágtól derengett a vidék. De a hold nem a szokott ezüstösen fénylett, hanem sárgásán, és Muki szerint pontosan olyan volt, mint egy nagy lángos, amiből Gabbancs egy jóízűt harapott. És azért a Gabbancs, nem pedig a Kata, magyarázta meg suttogva, mert a Gabbancs sokkal nagyobb tud harapni.

Álldogáltunk, topogtunk, fagyoskodtunk, telt-múlt az idő. Nagy csönd volt. Olyan valószínűtlenül nagy és mély csönd, hogy szorongást keltett, megborzongatta az embert. Időnként felröppent egy-egy éji madár; surrogó röptük szinte fülsértőnek tetszett.

– Hát nem jönnek? – szipogott Muki. – Éppen ma nem jönnek? ... Miért nem jönnek? ...

És abban a pillanatban megláttuk őket.

Három surranó árny sötétlett elő a havon. Két nagy és egy kicsi. Lappangva, hangtalan vágta át az irtáson, de annyira gyorsan, oly alig villanásnyi idő alatt, hogy mire felocsúdtam, már el is tűntek túloldalt, a bakacsinsötét erdőben.

Olyan volt az egész, akár egy látomás. És talán annak is hittem volna, ha mellettem Muki meg nem szólal.

– Ordaskáim ... – suttogta gyengéden.

Nem mondott egyebet.

Halkan, melegen felsóhajtott.

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó Jovánovics Miklós

Szegedi Nyomda, Szeged, 1988
Felelős szerkesztő Dékán Ágnes

**Műszaki vezető Sebestyén Lajos
Műszaki szerkesztő Fejes Zsuzsa**

A fedelet Tóth Péter tervezte

**Kiadványszám 5166
Megjelent 9,3 (Aj) ív terjedelemben,
Garamond betűtípusból szedve**

**MA 5491
ISBN 963 14 1341 1**
